

ЖАМОЛ КАМОЛ
СУВАЙДО

ЖАМОЛ КАМОЛ
СУВАЙДО

Шеърлар

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1983

Уз
К 21

Тақризчи
Гулчеҳра Нуриллаева

К $\frac{4702570200-129}{М 352(04)-83}$ 47-83

ШЕЪРИЯТ

Кўл ётарди тоғларга туташ,
Мавжларига шамоллар шайдо.
Бир болакай, нигоҳи оташ,
Бўлди бир кун соҳилда пайдо.

Уфқларга талпинган зилол
Кўзларига бўларкан пайваст,
Бир зум қолди ҳайрат ичра лол,
Ҳаяжонда лол қолди бирпас.

Дам бир ҳадик, дам ҳавас билан
Мовий кўлга боқди болажон.
Бир хўрсиниш учди лабидан,
Юрагига тушди бир армон.

Эгилди-ю, садаф қайроқни
Мовий кўлга ташлади аста.
Сув бетида яшнаб бир оний,
Пайдо бўлди зилол гулдаста.

Яна отди, яна... пайдәр-пай,
Юлдуз бўлиб сочилди тўзон.
Кўл чайқалди, тошди болакай,
Унут бўлди жумлаи жаҳон.

Шовуллаган, тўлқинли дунё
Хаёлини қамради қучиб.
Бир пайт боқса, турар шалаббо,
Кўл ичида белдан сув кечиб.

Энтикди-ю, ўзни серғулув
Тўлқинларга отди болажон.
Сузар бўлса иқболга ёр у,
Чўқар бўлса, фидойи бир жон...

ҲИЖО ЖИЛОЛАРИ

ТУН ЧОРЛАЙДИ

Тун — қора соч, барно келинчак,
Кўзим тўймас боқишларига.
Тун тўлдириб қўйнига чечак,
Мени чорлар оғушларига.
Нур хандаси маст айлаб мени,
Гул нафаси бўлиб муродим,
Меҳри дилим аён этгали
Аста-аста ташлайман одим.
Ой балқитиб, чақнатиб юлдуз,
Тун қаршимда кулар жилвагар.
Роз этарми, сўйларми бир сўз,
Жамолига сизинсам агар?
Мен юраман, қочар зебо тун,
Лекин имлар қучоғи сари.
Шуълалардан — чиройи гулгун,
Уфқлардан — олтин камари...
Мен юраман, қочар зебо тун,
Лекин очар сирли бир оғуш.
Мени чорлаб йўлларга бутун
Соялардан пойандоз солмиш...
Ҳар қадамда янгича фусун,
Янги жило, янги ифода.
Тун сингари соҳиби ҳусн,
Гулшани дил борми дунёда?
Ой сочаркан кўзимга ёғду,
Маст айламай кечган тушим йўқ.
Йироқларга бошлаб кетар у,
Саҳаргача менда тиним йўқ.

Тонг нурига тун бўлар таслим,
Мен гўёки сирли соҳилда —
Ёр изидан боққан каби жим,
Термиламан, соғинчи дилда.
Эгнида гул, бошида само,
Бир гўзалки, зебо, сурмакаш,
Кўзларида ишваю имо,
Мени чорлар бағрига яккаш...

1964

ЎЗБЕКИСТОН ТУНИ

Агар ўйларимни қопласа булут,
Агар умидларим қолса беқанот,
Агарда қалбимни қуршаса сукут,
Агар адо бўлса руҳимда сабот:
Борлигим банд этиб яшаш озори,
Совуқ туманига мени ўраса,
Қизиса афсуснинг аччиқ бозори
Хаёл ўкинчларга мени судраса,
Шу замон шафқат - ла бошимга келиб,
Қаддимни суямоқ асло шарт эмас,
Ўзбекистон туни бошинг узра, деб —
Менинг қулоғимга шивирлангиз, бас...
Қоматим чинордек ростланар шу он,
Кўнглим типирчилар кўкка умтилиб.
Болаликдан ошно, фируза осмон.
Чарх урар бошимда шафқатга тўлиб.
Ажиб сурур бўлар жонимга ҳамроҳ,
Менга паноҳ бўлар мўъжиза бир тун.
Мен унга маҳлиё, мафтунман, аммо,
У кимга маҳлиё, у кимга мафтун?
Бу юртда шукуҳи, кўркини бир-бир
Туиларга бағишлар қайноқ юлдузлар.
Элимнинг беҳисоб армонларидир

Самога сочилган миллион юлдузлар.
Хаёлдай чеки йўқ, ойдин уфқлар
Халқимнинг уфқдай хаёлин айтур.
Тўлин ой таратиб уфқларга зар,
Ўзбек туйғусининг тимсолин айтур.
Доҳий табиатдан элимга эҳсон
Сеҳру синоатни бўлурми ўлчаб?
Бу тунлар жамолин бир кўрган инсон
Юртига кетолмай қолса, не ажаб.
Муҳаббат соларкан бошига савдо,
Ҳаёт солар экан руҳига жунун,
Дардини тунларга сўйламиш Лайло,
Бахтини тунлардан изламиш Мажнун...
Роҳатда мудрайди хазина тупроқ,
Ҳар лаҳза депсиниб мўътабар жони.
Боғ аро эпкиннинг мавжида шу чоғ
Алишер қалбининг ширин жавлони...
Бу қадам шарпаси... азиз онага
Умрбод тоғнинг юлдузидай нек.
Юлдузларга ёндош расадхонага
Мағрур чиқиб борар султон Улуғбек...
Уфқдан уфққа ёйилган фалак,
Дарёларни қучиб, мудраган воҳа...
Ўзбекистон туни, ўзингсан бешак
Беруний топинган буюк илоҳа!
Улуғ боболарнинг руҳига хитоб
Тоғларнинг тун аро ярқироқ боши.
Хув, танҳо булоқда тошади шу тоб
Бечора Фурқатнинг ҳақир кўз ёши...
Ширин бир хўрсиниш кезар ҳавода,
Баъзан қанот ёзар аламли бир оҳ.
Утмиш ва истиқбол мисли шаббода
Нозли тун сочини силайди, аммо —
Сокин бир дарчада титрайди чироқ,
Онажон бағрида дўмбоқ кенжаси.
Ширин тушлар кўриб тамшанар шу чоғ

Ўзбек тупроғининг гўдак хўжаси...
Она каби олиб боши узра тин,
Ҳаттоки тун қилар унга табассум.
Менинг ҳам хаёлим ёзиб қанотин,
Шу гўдак бошидан айланар ҳар зум.
Ярқираб кўринар қадим Бухоро,
Ярқираб кўринар гўзал Фарғона.
Эҳ, шу ширин фурсат, шу гўзал асно
Маъсум юлдузингни уйғотгил, она!
Уйғот, барқут тунга термилсин тўйиб,
Сўнгсиз сурур билан симирсин нафас.
Ўзбекистон туни бошинг узра, деб
Унинг қулоғига шивирласанг, бас...

1965

БИР ТУП ЖОНОН УРИК

Чорбоғчани нур ва соялар ўрар
Туннинг олачалпоқ қоронғисида.
Чўпон гулханидай чўғланиб турар
Бир туп жонон ўрик ой ёғдусида.

Шафақдай музайян, тонгдай осуда
Ғунчалар лаболаб шуълаю шабнам.
Сув узра, сеҳргар симоб устида
Гўё порлаб ётар афсона бир шам...

Қуй айтиб, бош қўяр кўксига еллар,
Бутоқлар чайқалар бахт чолгусида.
Унга ой ортидан бир булбул келар
Саҳарнинг бахмалдай қоронғисида.

Бағрида куйланар гўзал бир дoston,
Эгнида гул либос, бошида осмон,

Орзулари жўшиб, тебранар шодон
Бир туп жонон ўрик ой ёғдусида...

1965

ҲИЛОЛ

Тун ярим, мен беуйқу,
Бошимда кўркам хаёл.
Бир маҳал нақ рўбарў
Балқасан, маъсум ҳилол.

Жимгина қанот ёзган
Олтин кабутар мисол
Юксакка талпинасан,
Мен пастда ошуфтаҳол.

Осмон чексиз чамандир,
Сен — сирли сайёра қиз,
Кўнглинг неларга банддир,
Нурли йўлларда ёлғиз...

Бир боқсам, ороланиб,
Ўрикзор устидасан,
Ошиқ қалбидай ёниб,
Нур базмини тузасан.

Бир боқсам, самолардан
Жило бўлиб қуйилдинг.
Мармар ҳовузни бирдан
Ёндирди табассуминг.

Бир боқсам, ёнгинангда
Қанотлар ўйнар кўркам.
Ўрдақлар карвонига
Дарға бўласан шу дам.

Бир боқсам, мажнунтолни
Чулғайсан мавжинг ила.
Мафтун этиб хаёлни,
Барглардан оқар шуъла.

Бир боқсам, нозли, эрка
Шамоллар қўйнида ҳур —
Ётган дала кўксига
Саломларинг тўкилур.

Бир боқсам, о, малика,
Ёнингда гўзал юлдуз.
Олис тепалик узра
Турасан дардли, маъюс.

Қўзғалур хотиралар,
Тағин тирналур ярам.
Унда тин олиб ётар
Жафокаш онагинам...

1966

УФҚЛАР

Қўксингизда нур мавжи
Гоҳ тошар, гоҳи ухлар.
О, кўзларим юпанчи,
Мовийжило уфқлар.

Сиз — қуёш севган соҳил,
Тўлин ойнинг ётоғи.
Бағрингизга туташдир
Бағримнинг чаман боғи.

Онамнинг кўзларида
Кўрдим сизни илк бора.

Шундан меҳрингиз дилда,
Шундан дилим хумора.

Не сир бор мавжингизда,
Мунча ёниб ахтардим?
Нечун термилиб сизга,
Тошди юракда дардим?

Гоҳо бир сирли оқшом
Умид сўрадим сиздан.
Тушди кўнгилга илҳом,
Ҳисларим оқди кўздан.

Мовий оинангизга
Чиздим ёр суратини.
Сиздан сўрадим ҳар гал
Хаёлим улфатини.

Бир гал ойли саҳрода
От сурдим олатасир.
Талпиниб рўпарамда
Мени этдингиз асир.

Не сир кечди, ажабо,
Сеҳрингизми, уфқлар?
Кўз ташлаб кўнглим аро
Кўрдим сизни, уфқлар.

Сиз билан бўлди равшан
Орзу-омолим менинг.
Гар қўнса сизга туман,
Не кечар ҳолим менинг?

Мовий қирғоғингиздан
Шеъримга оқар шуъла.

Ватаним уфқлари,
Унаман кўзларим-ла...

1966

ЛУМУМБА ҚЎШИҒИ

Унга юрак эди ва юрак доғи
Боболардан мерос таланган тупроқ.
Термилса тунлари — умид чироғи,
Хўрсинса — ҳасрати, кўтарса — байроқ...

Занжирбанд онага хун бўлиб боқди,
Оловни эслатди лахта-лахта қон.
Юрак қони билан бир олов ёқди,
Қонли кишанларга ўт қўйди ўғлон.

Қора манглайини ёритди ёнгин,
Қора муҳит узра кўтарди овоз.
Қимлар эшитмади жон ҳайқиригин,
Лекин етиб келди аввал кишансоз.

Келдию чанг солиб қалбини юлди,
Жонига ташланди ўлим тимсоҳи.
Сўнгги бор ҳайқириб, қадди букилди,
Ёнғинларда қолди ёниқ нигоҳи.

Дуд ва олов тўла она муҳитга
Ботаётган кундай термилди ошиқ.
Қон тўла қалбини отдилар ўтга,
Қанот қоқиб чиқди ундан бир қўшиқ...

«Шўрли қитъа, етим Африка, қўзғол,
Ёрит эй зулматни, ғазаб чақмоғи!
Тупроқ остида ҳам бир машъал мисол
Порлаган қалбимда қасос чанқоғи.

Ҳаром дунёдаги ҳаром жонларнинг
Ҳаром томоғидан ўтган луқмалар —
Яъни сенга фарзанд нотавонларнинг
Юз йиллик қонини сўра, даъвогар!

Яра бағрингдаги мурдам кулига
Ҳирқираб йиқилар бир куни номард.
Мен шунда малъуннинг оқ ўлигига
Қора соя солиб, кўтараман қад.

Нурларга буркайди эрку бахтингни
Бугун гулханларда ёқилган бошим.
Қоним юволмаган жароҳатингни
Ювиб кетар шунда севинч кўз ёшим...»

Унга юрак эди ва юрак доғи
Боболардан мерос таланган тупроқ.
Термилса тунлари — умид чароғи,
Хўрсинса — ҳасрати, кўтарса — байроқ!..

1967

ОТАМГА ХАТ

Раис келиб эшигингга саҳардан,
Сени янги режаларга ўради.
Бир каттакон раҳбар тушиб шаҳардан,
Ғўзаларинг аҳволини сўради.
Зўр аграном келди кейин марказдан,
Хаёлларинг чувалтирди йироққа.
Мўхбир келди сўнгра, у ҳам тинмасдан
Олаверди, олаверди сўроққа...
Телевизор суратчиси далада
Оқшомгача юрагингни ғашлади.
Сенга атаб худди ўша паллада

Радио ҳам эшиттириш бошлади.
 Раҳбар келди, олим келди бирма-бир,
 Муҳбир келди, энди менинг навбатим.
 Бошинг узра жаранглайди бесабр
 «Қандингни ур!»— деган шеърый даъватим...
 Ҳаммамизга қўйдинг ҳалол нону туз,
 Баъзан бир оз май ҳам қуйиб узатдинг.
 Ҳаммамизга, ҳаммамизга бердинг сўз,
 Ҳаммамизни таъзим билан кузатдинг...
 Пайкалларга ризқимиз, у ғўзани
 Гўё сенинг қўлинг билан экканмиз,
 Ҳамма келиб, сўроқлаймиз ўшани,
 Ҳамма унга кўзимизни тикканмиз...
 Мудроқ босиб, шеър тинглайсан шийпонда,
 Ўқийману босар мени хижолат.
 Сен-ку, азал адолатсан, жаҳонда,
 Аммо, айт-чи, борми менда адолат?
 Мен ҳам ахир яралганман қонингдан,
 Жон топганман сенинг иссиқ қўйнингда,
 Аммо, ҳозир қайлардаман, қайдаман? —
 Тириклигим эса ҳамон бўйнингда...
 Атрофингда неча оташ, чўғ ўғлон,
 Мен-чи, улар қаторида учқунман.
 Мен ҳам битта учқунингман, отажон,
 Учқунману... лекин бир оз қочқинман!
 Экин экиб, сув тарашни кўрмай эп,
 Йироқ кетдим хаёлларим ардоқлаб.
 Ота, сендан йироқ кетдим илм деб,
 Илмда-чи, кетолмадим йироқлаб...
 Шаҳарларда кутиб алвон субҳидам,
 Шеър битгунча ўзлигимни унутиб,
 Бўлмасмиди ёнгинангда сув кечсам,
 Бирга-бирга чигит эксам чанг ютиб...
 Сен буларни ўйламайсан ҳар қалай;
 Буюк ахир сенда инсоф, андиша.
 Лекин ўғлинг ўзин нечук оқлагай?

Ҳузурингда бошим эгик ҳамиша...
Тотмоқдаман мен экмаган неъматлар,
Мен экмаган насибалар завқини.
Хаёлимда мен экмаган дарахтлар,
Мен экмаган далаларнинг шовқини...
Мадҳ этаман мақтовингни ҳижжалаб,
Мадҳ этаман сандиқдаги молингни.
Лекин отам, булар бари эриш гап,
Мен билмасам, ким билади ҳолингни...
Ўй ўйлайсан, умр ўйсиз ўтарми,
Бир дамгина ўй қилмасанг, не бўлғай?
Деҳқон отам, иморатинг битарми,
Бир йилгина тўй қилмасанг, не бўлғай?
Деҳқон отам, доним ўйга тўлгину
Тўйга тўдсин сен битказган иморат.
Олам учун сен саломат бўлгину
Олам бўлсин сенинг билан саломат.
Йироқ кетган болаларинг маъзур тут,
Улар — зумрад далаларнинг гадойи.
Деҳқон отам, иқоримиз манзур тут,
Бизлар дилда ҳамон ўша, «сахройи».
Буюклардан буюклар бор зиёда,
Дахлсиздир олийлиги, виқори.
Бири — қуёш, бири — сенсан дунёда,
Осмондан ҳам, Заминдан ҳам юқори!..

1968

УЛФАТЛАРИМ

Танҳо ўзим... сув қуйгандек жим хона,
Сим-сим оқар сониялар, фурсатлар.
Эшик очиб бир пайт аста, пинҳона,
Қира бошлар ҳузуримга ҳасратлар.
Ўт тушади оромимга шу замон,
Ҳаловатим кундузини тун босар.

Киришади ун чиқазмай, безабон,
Киришади соя каби сарбасар...
Бири сулув, бири хунук, бедаво,
Бири босиқ, бири титроқ, асабий.
Агёр каби бири безбет, беҳаё,
Бокарамдир бири маъсум ёр каби.
Саф чекишар ҳузуримда бош эгиб,
Елворишар, кўзларимга боқиб жим.
Қўйма, улар ҳолинг хароб этар, деб,
Юрагимда фарёд чекар аллаким...
Инсон қалби бахт излаган қуш эмиш,
Унинг битта қанотимиш ҳасратлар.
Ҳасрат — қанот? Бу ёлғонни ким демиш,
Ҳасратларим — қон ялаган калхатлар!
Булар бари — ишқдан айру тунлару
Орзулардан йироқ тушган кунларим.
Булар бари — қалбим ютган хунлару
Ўкинчларда чекқан аччиқ унларим...
Бири чалиб мунгли-мунгли наволар,
Юрагимда тугун бўлиб ётмоқчи.
Ёш бошимга бири солиб савдолар,
Бири мени қуюнларга отмоқчи...
Мана улар, худди очкўз оломон
Қуршаб келар... чидамайман, йўқ, асло!
Сапчиб туриб, бир ҳайқириқ соламан.
«Йўқ, йўқ, Яго!» — деган каби Отелло,
Тирқиратиб, эшик сари сураман.
Тингламайман улар чалган навони.
Эшигимни қарс ёпаман, ортидан
Эшитилар ҳасратларим афғони...
Шодликларим топиб энди тасалло,
Қўшиқ каби қанот ёзса, не ажаб.
Аммо ажаб, улар мунча бежило,
Бечораҳол боқишади, не сабаб?
Севинчларга макон бўлган хонамда
Ҳасратлардан фориг бўлиб яшайман,

Бир номаълум соғинч кезиб танамда,
Бир номаълум ғамга тўлиб яшайман...
Шодлигим мўл, аммо қалбим бир чети
Бўм-бўш турар ҳувиллаган уй каби.
Қимларнидир қумсаб инграр сукути,
Етим уйда шамол чалган куй каби.
Инсон қалби бахт излаган қуш эмиш,
Унинг битта қанотимиш ҳасратлар.
Ҳасрат — қанот? Қим деса ҳам, чин демиш,
Қасрдасиз, бағрим ёқар улфатлар?
Қиринг, аста эшигимни қиялаб,
Севинчларим топсин эски ошнасин.
Ҳасратларга бардош бериб, ёнсин қалб,
Шодликлардан қуёш эмиб, яшнасин,
Ёлғиз асал, ёлғиз заҳар татимас,
Ҳаёт, менинг қўлларимга тут шароб.
Шарбатиде шодлик жўшган мусаллас,
Ачитқиси ҳасрат бўлган майи ноб!...

1968

ОНА УТМИШ, ОНА ИСТИҚБОЛ

Туш чоғи... Танҳоман кимсасиз боғда,
Бола кўзларимда — ловуллаган ёз.
Бир пайт исмим айтиб, билмам қаёқдан
Мени чақирарди ғойиб бир овоз...
Унсиз теваракка боқардим ҳайрон,
Жимжит далаларга термилардим жим.
Борлигим ўрарди ҳадик-ҳаяжон,
Ўрмалай бошларди бағримда ваҳим.
Олазарак бўлиб бирпас ҳар ёна,
Машғул бўлар эдим ўйинга қайтиб.
Бир маҳал... энтикиб боқардим яна,
Қимдир чақирарди исмимни айтиб...
Маъсум болалигим — ҳуркак нигоҳим,

Олис бир юлдузсан энди мен учун.
Аммо ўша овоз ҳамон ҳамроҳим,
Ҳамон ҳамроҳимдир ўша сирли ун.
Суронли йўлларнинг олис қаъридан,
Гавжум кўчаларнинг шовқини аро,
Мудраган руҳимга ўт солиб бирдан
Уша овоз янграр магрур ва бурро!..
Ғойиб бир қудратнинг ғойиб садоси
Бошимда қураркан янгроқ тантана.
Мени ўраб олар ўкинч дарёси
Ва умид дарёси ғарқ айлар яна..
Тўхтаб, теваракка термиламан лол,
Нимадир излайман, топмайман фақат.
Сўнгра ўз-ўзимга бераман савол,
Сўнгра ўз-ўзим-ла қураман суҳбат.
Нима бу — руҳимга берувчи қийноқ?
Нима бу — фикримга бермовчи қўним?
Бу — менинг кечаги кунимдир, ўртоқ,
Бу — менинг безовта эртаги куним!
Гўё фарзандиман икки онанинг,
Ўртада тураман интизору зор.
Ўтмиш «унутма!» — деб чақирар мени,
Истиқбол чақирар, кўрай деб дийдор.
Майлига тонг бўлсин, майлига оқшом,
Руҳим мудроғини совуриб атай,
Она ўтмиш, мени чорлаб тур мудом,
Она истиқболим, чорла пайдар-пай.
Бир менми хаёллар домида бу дам
Олис келажакдан сўраган ҳаққим!
Олис ўтмишини салмоқлаб бардам,
Олис истиқболни ўйлайди халқим.
Кечмишни унутган қолур бенаво,
Эртани унутган бўлади забун.
Ўтмиш — истиқбол, деб аталган дарё,
Мени қаёқларга элтасан бугун?
Оқиб бормоқдаман шу буюк сувда,

Тўлқинда тебранар кўксимдаги соз
Созга сабо етса, турмас осуда,
У титраб, жаранглаб чиқарар овоз...

1968

* * *

Менга илашибди ажиб бир очлик,
Бағримдан оқса-да шу азим дунё,
Қалбимда яшайди қора муҳтожлик
Қумсоқ руҳим ёнар топмай тасалло.
Мен тўлқин бағрида кезганим ҳаёт
Гоҳо бағрим аро ясайди тўлқин.
Лекин бир сипқорсам, битади, ҳайҳот,
Яна ютоқ қалбим қолади юпун...
Қорни оч бўлса-да, кўзи тўқлар бор,
Қорни тўқ бўлса - да, кўзи очлар ҳам.
Менинг кўнглим очдир, ютоқ, ташнадир,
Турфа ғамлар аро турфадир бу ғам...
Кўзини тўйдирармиш бир ҳовуч тупроқ,
Қоринга давомниш ярим бурда нон.
Аммо менинг кўнглим ранго-ранг, порлоқ
Олам жилвасига тўяди қачон?
Олам ёғдусидан яралган коса
Наҳот олам билан бир кун тўлмагай?
Бир япроқ бандидан узилди аста,
Қўлимга қўнди-да, деди: бўлмагай...
Бўлмагай, беҳуда бўлма орзуманд,
Олам элчисиман, қуёшдан учқун.
Назар сол, нега мен юракка монанд,
Учган бир юлдузга монандман нечун?
Нечун бағрим аро кўзинг қароғи,
Кафтинг чизиқлари кўринар аён?
Кафтинг чизиғида қалбинг вароғи,
Қалбинг вароғида дардинг намоён?

Бағримда минг битта ҳақиқатинг бор,
Минг бир ҳақиқатга тимсолман яна.
Сенинг-ку, минг битта жавобинг тайёр,
Лекин мен минг битта саволман яна.
Энг сўнгги жумбоқда яшайди нажот,
Энг сўнгги жумбоққа қўл урганнинг дам
Ютоқ юрагининг тарк этар ҳаёт,
Чанқоқ кўзларингдан чекинур олам...
Менга илашибди ажиб бир очлик,
Бағримдан оқса-да шу азим дунё;
Қалбимда яшайди қора муҳтожлик,
Қумсоқ руҳим ёнар топмай тасалло...

1968

ҚОРА ТОШ

Қаро тун бағрига аста кираман,
Аста кириб келар бағримаро тун.
Нечун барқут тунни маъюс кўраман,
Маъюс кўнглим шодон кўрмайман нечун?
Сўқир кўзларини менга тикиб жим,
Қаршимда липиллар хира бир соя.
Сўйла, сен эмасми ўртаб вужудим,
Руҳимга зил чўккан кўҳна ривоя...
Бувим сўзламишди: очкўз, очофат
Қизилқумнинг олов тўлқини аро —
Бир харсанг ётармиш қўрқинч, баҳайбат,
Юзи уқубатнинг юзидай қаро...
Қайноқ қумга ботиб вазмин ва залвар
Ётаркан бечора ўксик ва унут.
Ҳавасин қўзғаркан қора қарғалар,
Ҳасадин қўзғаркан қоп - қора булут.
Ҳайвон - ку боқмаскан унга қайрилиб,
Четлаб ўтар экан уни одамзод.
Ўзининг дардида ўзи қоврилиб

Бечора баъзида чекар экан дод...
Бу кўҳна ривоя, унинг дастидан
Қалбимда қолмишди қора бир тугун.
Лекин ўша соя йўлим устидан
Ваҳим солиб чиқиб қолди-ку бугун!
Қорайиб тупроққа ботганди қадди,
Бужур чеҳрасидан оқар эди ёш.
Йўл тўсиб, қўл чўзган тиланчи каби,
Менга ҳасрат айтди мунглиғ қора тош:
«Ғариб бечораман, болам, четлама,
Мен — дунё ташвиши аталгувчи гам.
Лоақал бир нафас кўтар елкангга,
Лоақал елкангда кўтар бир қадам...»
Бу қандоқ кўргилик, бу нечук савдо?
Ениқ титроқ ичра қолди вужудим.
Четлаб ўтолмайман, лекин ажабо,
Кўтармоққа эса етмайди кучим.
Ялиниб-ёлворар мунглиғ қора тош,
Кўтарсам, залвари этади абгор.
Қора тош қаршимда тўкиб турар ёш,
Четлаб ўтай десам, булгум шармисор...
Қаро тун бағрига аста кираман,
Аста кириб келар бағримаро тун,
Отам руҳи, ўзинг мадад бер бу дам!—
Дея ёлвораман, ёнаман бутун...

1968

ҚАЛБДАН САДО

Яна одам кетди, яна бир вафот,
Фарёд чек, эй, менинг бечора кўнглим.
Яна мағлуб бўлди бугун бир ҳаёт,
Яна голиб бўлди бугун бир ўлим.
Умр, деб аталган жанггоҳ устида
Мусибат байроғи ҳилпирар — қора.

Кўз юмди яна бир инсон мангуга.
 Юз очди юракда янги бир яра.
 Табиат, тушунтир, не кори ҳол бу,
 Нима бу — ногаҳон қора тажовуз?
 Синони йиғлатган кўҳна савол бу,
 Улим бу, оч қолган бўридек ёвуз!
 Қалб билан мунаввар умр шишаси
 Ажал қоясига тегдию синди.
 Тун билан қоришди ҳаёт шуъласи,
 Сўнди, ёнмас энди, ёнолмас энди.
 Миллиард йил яшайди бу номард ўлим,
 Миллиард йил емишдир унга одамзод.
 Эвоҳ, бу савдога ким кўнибди, ким?
 Лекин кўникмай ҳам бўлмайди, ҳайҳот!
 Шундоқ куйинардим, чекар эдим ғам,
 Биров азасида аламга ҳамроз.
 Ёниқ ҳасратларим мавжини бирдан
 Ёриб, қалқиб чиқди ёниқ бир овоз:
 — Ҳей, мунча тоширма доғи ҳасратни,
 Суриштирмай, ҳадеб ютаверма хун.
 Ошкор сўйлай сенга бир ҳақиқатни,
 Ошнанг ўлган эди ўлмасдан бурун.
 Қим сизди, ўзи ҳам сезмади балки,
 Йўқса, чекмасмиди фиғону фарёд,
 Дунё дунё экан, ғоят ажабки,
 Ҳаётдай ўлим бор, ўлимдай ҳаёт.
 Ҳирсу ҳавас кўйи ром этди кўнглин,
 Булғанди тилаги, орзу, нияти.
 Бир кун увол сари узатди қўлин,
 Соврилди ибоси, ўлди уяти.
 Ҳасадни ўзига айлади пешров,
 Ҳавасни ўзига айлади пеша.
 Сўнди қалбидаги сўнгги бир олов,
 Улди руҳидаги инсоф, андиша...
 Сўнгра ўчди кўнгил кўзидаги нур,
 Кўзини қоплади қора бир сафро.

Тирик мурда бўлиб кечирди умр,
Ҳаётда барҳаёт инсонлар аро.
Ўлим солар экан руҳига оғу,
Ҳаёти оҳиста топаркан барҳам,
Инсон ўлмоқда, деб тутдингми мотам?
Инсон ўлмоқда, деб тутдингми мотам?
Бас, энди беҳуда ҳиқиллаш нечун,
Бемаврид кўз ёши... Учир овозинг,
Ошнанг ўлган эди ўлмасдан бурун,
Энди кимга керак бу йиғлоқ созинг!

1968

* * *

Жоним,
Умринг оний, омонат...
Елда қалтираган
      етим бир япроқ.
Уфқ этагида
Унсиз милтираган
      хира бир юлдуз
«Ширт» этиб узилсанг,
Ногоҳ ботиб кетсанг,
Мен — бу умр саҳросида
Сарсон бир йўлчи...
Йўлларимни
Қоронғулик босар,
Уйларимни — зулмат,
«О бахт!» — дея,
Илтижода чўзган
Қўлларимни
Шартта қирқиб ташлар
Қисмат қиличи...

1968

ДУРДОНА

Кўк денгиз шовуллар ел қўйнида маст:
— Ажиб бойлигим бор, фақат бир дона.
Йўқ, олтин эмас у, олмос ҳам эмас,
Тонг юлдузи каби гўзал дурдона.
Ишқим оташидан яратдим уни,
Юрак қоним ила яшнатдим уни.

Кимда қуёш ўпар тоғлар виқори,
Дарёлар жўшқини мужассам эса,
Қалбида бир олам ҳаёт баҳори,
Орзу уйи кўкдай муаззам эса,
Мен унга ишқимни кўраман лойиқ,
Ва унга дурдонам этаман тортиқ...

1968

АЛВИДО

(Устоз Ойбек хотираси)

I

Эй, кўзим булоғи, қайна беомон,
Эй, сабрим қўрғони, емрил сарбасар.
Менинг фарёдларим, юксалиб чунон
Оламга қазодин етказинг хабар:
Ойбек вафот этмиш... Офтоб шуурни,
Офтобдай умрни қуршаминиш вафот!
Сўнгсиз бир сукунат фарқ этмиш уни,
Етим бўлиб қолмиш бошида ҳаёт...

2

Буюк дарёларга монанддир бугун
Тонг аро ўзбекнинг кўзидаги ёш.

Наҳот, гофил қолдинг, эй кекса, очун?
Наҳотки, гафлатда муз қотдинг, қуёш?
Тупроқ ҳам йнглайди... Қамдай қаро кун!
Бовар айламоққа етарми бардош?
Ойбек вафот этмиш!.. Йўқол, эй, ёлгон,
Ойбек — ўлимлардан юксак бир ўғлон!

3

Ҳали кетмай туриб диллардаги доғ,
Ҳали битмай туриб кўксимиз чоки,
Ҳали тинмай туриб кўзларда булоғ,
Ҳали совумасдан марҳумлар ҳоки,
Бу не жафо тағин, бу не бало ғам?
Қуюндай ёприлган бу қандай қайғу?
Эй, кеча жонларни емирган мотам,
Яна емирмоққа келдингми, ёхул!

4

Саҳар. Чўлпон юлдуз ёнади ёрқин,
Шоир сиймосида ҳаёт видоси.
Томирида сўнгги, энг сўнгги оқин,
Қалбида энг сўнгги ҳаёт нидоси...
Қани кўзларида порлаган чақин?
Қани ҳисларининг тошқин дарёси?
Алвидо, эй замон, фурсат етди: бас.
Тарих боши узра эгил бир нафас!..

5

Алвидо, сенга ҳам, эй ёруғ тимсол,
Дунёларни қамраб порлаган уфқ,
Сенга ҳам, алвидо, эй денгиз — хаёл,
Ки, асло чеки йўқ, чегараси йўқ.
Алвидо, қаламки, мангуликка лол,

Алвидо, кўзларки, мангуга юмуқ.
Алвидо, ҳаётки, -яратиб ҳаёт,
Энди мангуликка тин олар, ҳайҳот!..

6

Унда жўшар эди ўтли бир уммон,
Ўзбекнинг закоси эди унда жам.
О, унинг руҳида яшарди омон
Алишер илҳоми-кашф этган олам!
Унда буюк эди эътиқод, имон,
Сурури дилларда балқарди ойдек,
Халқим, неча даврон ярқираб чунон,
Қалбинг самосини ёритди Ойбек!
Кимлигинг оламга кўрсатиб ўтди
Қутлуғ манглайида балқиган даҳо.
Бугун у оламни мангу тарк этди,
Лекин мангу қолди шу олам арб...

7

Кўзимиз булоғи қайнаган шу тоб,
Ҳасратнинг шу қора, ёниқ айёми,
Сенга талпинаман, эй, нурли офтоб,
Сенга топинаман, ўзбек каломи.
Элим самосида порла то абад,
Жаранг бер жаҳонда токи қуёш бор,
Истиқбол, Ойбекка она бўл фақат,
Табиат, Ойбекдан айирма зинҳор!..

2.VI.1968

* * *

Юрагингда тотли ғам,
Юзингга ёғар шабнам.

Кездинг, тентидинг танҳо,
Хаёллар бўлди ҳамдам.

Лабингда сирли титроқ,
Тун бўйлаб юрдинг йироқ.
Қишлоғинг ортда қолди,
Ортда қолмади фироқ.

Йўлингга туташди қир,
Буталар сўйлади сир.
Сўқмоқлар изинг ўпиб,
Чувалиб қолди бир-бир.

Ҳар ёнга нигоҳ отдинг,
Юлдузларга сўз қотдинг.
Муродинг гулшанни
Шамоллардан сўратдинг.

Сой бўйида мисли қуш
Турдинг бир лаҳза беҳуш.
Тонг келиб, этагингга —
Тўкди бир коса кумуш...

1969

АРМОН

Табиат қудрати бўлсайди менда,
Хиёнатни этиб мангу бағриқон,
Йигитман, деганнинг юрак тўрида,
Ясардим мардликдан ўтли бир қўрғон...

Табиат қудрати бўлсайди менда,
Разолатни этиб мангу гирёна,
Аёлман, деганнинг юрак тўрида
Ясардим гурурдан нурли кошона..

Табиат қудрати бўлсайди менда,
Бунёд этар эдим ноёб бир самар.
Гурур ва жасорат қовушган жойда
Надоматдан сира бўлмасди асар...

1969

ҚАСРЛАР

Қош қорайди. Сир пардасин ёпинди олам,
Борлиқ узра қанот ёзди мовий мангулик.
Бир поёнсиз сукунатга ғарқ бўлди хонам,
Сувдай сокин сизиб кирар нимқоронғулик...
Мунис палла, сени жондан севаман нечун?
Оғушингда хаёлларим ўйнайди ғужғон.
Олис-олис сарҳадлардан келаётир тун,
Тун бағрига аста-аста кирмоқда жаҳон.
Қани мен ҳам барқут оқшом парчаси бўлиб,
Уша мовий уфқларни бир бора кезсам.
Сирли-сирли қасрларга келсам рўбарў,
Иқболимга эшик қоқиб: «Сим-сим, оч!»— десам.
О, нима бу? Найза бўлиб санчар юрагим,
Эгиламан, хаёллардан қолмайди асар.
Қалтирайман, лабларимда қотар табассум,
Қўрқа-писа қалбим сари ташлайман назар...
Еҳу, шунда қалбим эмас, қалбим ўрнида
Кўринади кўзларимга унут бир макон.
Хира чироқ милтирайди унсиз қўйнида,
Йўл оламан ўша маъюс остона томон.
«Қалбим уйи» — шивирлайман негадир ғамгин,
«Қалбинг қасри»—яна кимдир шивирлар шу он
Тор, қоронғу даҳлиз бўйлаб юраман ҳорғин,
Унсиз, тилсиз эшикларга боқаман ҳайрон...
Бу деворлар бир қарашда танишдай гўё,
Бир қарашда нотанишдай туюлар нега?
Бу йўлкалар нега хомуш ташлайди нигоҳ,

Сукут сақлаб, нималарни сўйлайди менга?
Чала ёруғ бир ҳужрага қўяман қадам,
Қоқ ўртада шип зарбидан энкайган устун.
Бир томонда нур титрайди хира ва мубҳам,
Бир томонда булут каби қоп-қора тутун.
Ҳасратларим гўшаси бу... пайқадим дарров,
Юз ўгириб яна нари кетдим дафъатан.
Сенмисан бу, эътиқод деб аталган олов,
Сенмисан бу, орзу дея аталган чаман...
Лекин, қани муҳаббатим қайноқ чашмаси?
Қани йигит хаёлимни чуллаган садо?
Қани мени сармаст этган бахтим нашъаси,
Наҳот гўдак кулгисидай кунларим адо?
Нур манбаи, сени бахтим деган эдим-ку,
Қайдан шунча қалашибди бағрингга тошлар?
Сендан айру кўзларимга жаҳон қоронғу,
Сендан айру кунларимни ёқсин оташлар!..
Гўшалардан гўшаларга ўтаман яна,
Ҳар қадамда пўпанакзор мудрар мунг ёйиб.
Ҳар қадамда йиқиқ девор, синиқ остона,
Инграб турар зах заминга кўксини қўйиб.
Ҳайрон бўлиб боққан эдим ҳолингга илк бор,
Сўнгги бор ҳам термиламан ҳолингга ҳайрон.
Алвидо, эй қалб аталган бузғун чолдевор,
Алвидо, эй қаср отлиғ кулбаи вайрон!..
Эшик сари отиламан, лекин изимдан —
Отилади «тўхта!» деган қўрқинч бир хитоб.
Ўғри каби ён-беримга жовдираб зимдан,
Бўйним қисиб ора йўлда қотаман шу тоб.
— Аянч одам!

Қаср солиб ўтади умринг,
Қаср аро яшайсану қалбинг харобот.
Аввал мени мазах этдинг, кейин унутдинг,
Қалбинг қасри борлигини айламадинг ёд.
Сен виждонга гоҳи-гоҳи чап берганинг дам,
Бағрим ёниб, деворларим қулади бир-бир.

Сен пасткашлик даргоҳига қўйганда қадам,
Бағринг аро харобага айландим охир...
Сўнгра жимлик... Сўнгра бирдан совуқ
қаҳқаҳа:

Хо-хо-хо-хо!

Хе-хе-хе-хе!

ха-ха-ха-ха-ха!..

1969

САРАФЛАНМАГАН ЮРАК

Бемор алаҳлайди... милтирайди шам,
Умр шами ёниб бўлмоқда адо.
Одамга алвидо айтади олам,
Жисму жон жаҳонга айтар алвидо.
Тун қопламиш идрок мулкини тамом,
Тасаввур кўкини қопламиш тутун.
Фақат юрак... юрак безовта, гирён,
Қафасдаги қушдек қичқирар дилхун:
— Кўзлар, қаёқдасиз, боқинг бир муддат,
Олам чиройига термилай такрор!
— Мангу тин олмоққа етишди фурсат,
Маъзур тут, азизим, қолмади мадор...
— Қулоқлар, қайдасиз, тингланг бир муддат,
Олам садосини эшитай такрор!
— Мангу тин олмоққа етишди фурсат,
Маъзур тут, азизим, қолмади мадор
— Оёқлар қайдасиз, қўллар қайдасиз?
Қайдасан дарёдек жўш ургувчи қон?
— Жоним, ўтинчларинг бари фойдасиз,
Маъзур тут, чарчадик, тугади дармон...
— Йўқ, мен унамайман!
— Узингга жабр...
— Бағримдаги олов эмасми увол?
— Биз ўз бурчимизни ўтадик ахир..

—Мен яшаш истайман!..

—Майли, яшай қол...

—Ҳаёт ишқи буюк, қийин ажрашим,
Изоҳ бер, эй ақл, эй расо қудрат,
Нега сарфланмайин қолди оташим?
Сукунат...

Сукунат...

Сукунат...

Ярим тун маҳали танҳо қабрдан
Ҳўнгир-ҳўнгир йиғи таралар ҳар ён.
Қора қисматини қарғишлаб бу дам,
Сарфланмаган юрак чекади фиғон...

1969

* * *

Мудом тангри излар шўрлик одамзод,
Мудом тангри излар мутлақ, ягона.
Одамлар, мен бугун қилдим кашфиёт,
Ажаб тангри топдим мумтоз, мардона...

Тангридан кўпини кўрдингми, дунё,
Тангридан кўпини кўрдингми, башар,
Шунчалар топиндинг, топдингми зиё,
Шунчалар сиғиндинг, не бўлди самар?

Хўб бўлди, тангрини тарк этди одам,
Аmmo шу оламда кимгадир ташна.
Лекин тангрисизми шу кекса олам?
Тўхта, ҳукм этишга ошиқма, ошна.

Коннот узрамас шу ҳаёт ичра,
Шу жаҳон ичраким, дилбар ва суюк,
Бир ажиб тангри бор, тенги йўқ сира,
Бир ажиб тангри бор, буюкдан буюк.

Доҳийлар жон топмиш унинг кўксида,
Пайғамбарлар топмиш оғушида жон.
Олам-ку бош эгар одам олдида,
Тангрим, деб онага сажда қил, инсон!

Мен бир кун, тангрим, деб бош урар бўлсам,
Манглайим маскани унинг пойидир.
Нурларга чулганган шу буюк олам
Онанинг муҳташам қадамжойидир.

Тангрилик ҳаққини у даъво қилса,
Айтнинг-чи, аксини исбот этур ким?
Одамзод онани тангри деб билса,
Шунчалар безовта бўлмасди балким...

Аmmo, жўраларим, шу ерда атай,
Мен бир ҳақиқатни сўйлайман кушод.
Дунё дунё экан, билибми-билмай
Онанинг қонини тўкар одамзод.

Олам одамзодга тўлсин деб она,
Куйманар ўлимга тарафма-тараф.
Ўғиллар майдонга кириб мардона,
Ўқ узар онанинг кўксига қараб.

Дунё дунё экан, битмайди қирон,
Йиғидан онанинг кўзлари хира.
Тингланг, «Болам!» деган фарёди-фигон
Юксак кўк тоқидан тушмайди сира.

Фарзанди «Она!» деб қулаган асно,
Сийнаси нишондир қора ажалга.
Кеча автоматлар этмишди яғмо,
Бугун ракеталар олмиш мўлжалга...

Онанинг қонига беланса, наҳот,
Онанинг бағридан яралган жаҳон?

Бу маъшум жумбоққа жавоб айла бот,
Юлдузни кўзлаган, кибрли инсон...

Баҳри борлиқ аро бир қуёш бўлиб
Порлаган башарсан, наннки хунхор.
Яна нима дейин? Аламга тўлиб,
Шеъримнинг бошидан тушаман такрор:

Мудом тангри излар шўрлик одамзод,
Мудом тангри излар мутлақ, ягона.
Одамлар, мен бугун қилдим кашфиёт,
Оламда ягона тангримиз — она!

1969

ТАСАВВУР

Мен кимман Заминда — зарра бир кукун,
Замон мужгониди бир заррайи хок.
Тасодифдан ҳалок бўлмадим бир кун,
Лекин тасаввурдан бўлурман ҳалок.

Ўзимни тўшакка ташласам беҳол,
Қулоғим остида бошланар гувур.
От солиб келади минг битта хаёл,
От солиб келишар минглаб тасаввур.

Деразам ғийқиллаб очилур хаста,
Парқув бир булутга айланур болиш.
Бир маҳал... қўзғолиб, учаман аста,
Кўзимда ҳайрату кўнглимда болиш...

Ҳайрат — шу муҳташам жаҳон ҳайрати,
Нолиш — шу жаҳонга ташна армондан.
Мен аввал энтикиб, босиб савлати,
Кўз узмай тураман Ўзбекистондан.

Қиприкларим аро пирпирар шу чоғ:
Бир ёнда Сайхуну, бир ёнда Жайхун.
Мен — Жайхун ўғлингни мазъур тут, тупроқ,
Сайхундай хаёлга чўмибман бугун...

Сенинг осмонингдан соғинч билан маст,
Қадрдон элларга ташласам назар,
«Ўғлим» — деб чақирар мўйсафид Кавказ,
«Ўғлим!» — деб чақирар уммони Ҳазар...

Кейин осмонбағир Русни кўраман,
Қаршимда очилур мовий бир муҳит.
Қаршимда очилур мовий бир чаман,
Ватанким — чеки йўқ, чегараси йўқ!

Яна бир интилиш, яна бир жавлон,
Мен ойдин диёрлар осмонида шай:
Бир тараф — Балтика, бир тараф — Болқон,
Бир ёнда — Днепр, бир ёнда — Дунай.

Ажиб бир ҳаяжон барқ урар қонда,
Мен — башар ўғлони, бу — менинг Ерим:
Бир тараф — Истамбул, Париж — бир ёнда,
Бир тараф — Қоҳира, бир томонда — Рим...

Бу намчил қирғоқлар, қаранг, тиккадир,
Туманли ҳавога ўрламиш кўркам.
Ундан нари — буюк Атлантикадир,
Меникидир ўша Атлантика ҳам!

Шу Осмон, шу Замин — менинг Ватаним,
Шу Осмон, шу Замин — менинг худойим.
Бунда бегона йўқ, барчаси маним,
Менинг Америкам, менинг Хитойим!..

Шуларни айтай, деб бир кун мабодо
Мен жаҳон тоmidан қичқирсам дилхун,

Дунё жимиб қолар бир нафас, аммо —
Шу замон топилар бир неча маълун.

Қийқириқ, калака: «Ёлғон бу, ёлғон!..»
Лекин мен кесамаи уларнинг дамини:
— Башар авлодиннинг барчаси — инсон,
Ватан ҳаммамизга — шу буюк Замин!

Милтиқлар қарсиллаб отилур, ҳайҳот,
Сўнгги дам... Учаман жарга, алвидо!
— Башар авлодидир жумла одамзод,
Ватан ҳаммамизга — шу буюк дунё!..

Бир маҳал кўз очсам қайдаман, қайда?
Ҳужрам нимқоронғи... Унгимми ё туш?
Бағримни сийпалаб ётганим жойда,
Кўксимни чангаллаб ётибман беҳуш...

Мен кимман Заминда — зарра бир кукун,
Замон мужғонида бир зарраи хок.
Тасодифдан ҳалок бўлмадим бир кун,
Лекин тасаввурдан бўлурман ҳалок...

1969

ФУТБОЛ

Тил ҳайқириб айтган нидо кўп бунда,
Дил ҳаприқиб айтган турфа садо кўп,
Шундадир югурик полвонлар, шунда —
Бўрон қувган баргдай сарсари бир тўп...

Тошкент тепасига ёйиб ёлқинлар,
Бирдан оҳ ураркан етмиш минг юрак.
Ложувард самода чақнаб чақинлар,
Мусаффо фалакда кезар гулдурак.

«Пахтакор» гашти бу!.. Бир олам сурур,
Яъни замирида янгроқ тушунча.
Лекин, ватандошим, менга тушунтир,
Мунча ўч бўлмасанг, футболга, мунча...

Футбол дейиларкан, тин олиб созинг.
Ажиб бир туйғуга бўласан тутқун.
Фақат футболмидир гуррос овозинг,
Гуррос сафларингни оқизган тўлқин?

Нима бу? Балки бир ҳисдир мастона,
Сенинг бу мажнунвор меҳрингга сабаб.
Балки ҳайқирмоққа бу бир баҳона,
Балки бир эрмакдир, балки бошқа гап...

Майли, не бўлса ҳам сенга буюрсин,
Мени асир этган ўзга бир хаёл.
Олам инонмаса, кўз очиб, кўрсин,
Кўрсин, оламаро неча ранг футбол...

Мана, миллиард йилким Машриқ ҳар саҳар
Оламни тўлдириб овозасига,
Қуёш коптогини киритмоқ бўлар,
Тўп тепиб Мағрибнинг дарвозасига...

Футбол майдонидир жумла коинот,
Ер — копток ўртада талашдир азал.
Битта дарвозанинг исмидир «Ҳаёт»,
Битта дарвозанинг исмидир «Ажал»...

Майдондир шу ўзи Куррайи Жаҳон,
Қалтис бир «ўйин»га майдондир мутлақ.
Тўхтамай тўп тепар Иблис ва Инсон,
Тўхтамай тўп тепар ҳақсизлик ва ҳақ.

Мудом чирпирақдир шу менинг қалбим,
Уни копток қилиб тепар беаёв:

Бир ёқдан — Муҳаббат аталган «ғаним»
Бир ёқдан — беомон Нафрат деган «ёв».

«Уйини» давом этар... Мен шўрлик ҳайрон,
Гоҳо таним яйраб, гоҳо увушиб.
Гоҳида кўтариб ҳайқириқ-сурон,
Гоҳида нафасим ичимга тушиб.

Тил ҳайқириб айтган нидо кўп бунда,
Дил ҳаприқиб айтган турфа садо кўп,
Шундадир югурик полвонлар, шунда —
Бўрон қувган баргдай сарсари бир тўп...

1970

ФАЙЛАСУФ БИЛАН СУҲБАТ

Бир куни келибман, кетаман бир кун
Шу сўнгсиз суронли кўҳна дунёдан.
Шоирлик дардида юрибман нечун
Бошим чиқмай сира ажиб савдодан...
Ҳали гўдакману аммо не сабаб,
Ешгина жонимга чорлайман алам?
Қоғозга дардимни сўйласам, ажаб,
Не учун қалбимга санчилар қалам?
Олам-ку, азалий — абадийдир, бас,
Нега мен оламнинг ғамини ейман?
Омонсиз ва гаддор душманни эмас,
Ношуд одамзодни кўрмасам дейман...
Ҳаёт кўчасида турсам ўй суриб,
Ҳайрат кўзи билан боқсам ҳар томон:
Узининг дардида ўзи қоврилиб,
Минғирлаб юради баъзи бир инсон...
Ениқ бир эҳтирос — унга бегона,
Ениқ бир эътироз — унутилган туш.
Ҳамиша булутли, беқут пешона,

Қувончи хомуш-ку, гами ҳам хомуш.
Юракдан чиқазиб «хўп»-ку, деёлмас,
«Иўқ» ҳам дея олмас лекни юракдан.
Хулласки, турмуши мингирлашдир, бас,
Емғирдан, булутдан, толдан, теракдан...
Қаттиқроқ тикилсанг, қарай билмас тик.
Мудом мунгли ингоҳ, мунгайган гавда.
Тикка қомати ҳам кўрнар эгик,
Нима бу: инсонми ёки увада?
Гоҳо мингирлашдан толиқар гўё,
Юракни хун қилиб уф чекади, уф...
Бу қандай зот ахир?

«Буми? Бу — рўё!

Утмиш рўёси!»— дер зўр бир файласуф...
Утмиш рўёлари, келнинг, қайдасиз?
Айбнома тўқидик сизга ҳам, не тонг.
Майли, олислардан садо беринг сиз,
Майли, гумбурласин сизнинг қадим бонг.
Шунда уфқлардан, тарих қаъридан —
Фалакка юксалур қудратли бир сас:
— Сенинг боболаринг ношуд бўлмаган,
Гумбурлаб яшаган, мингирлаб эмас!..
«Бизнинг дўзахга ҳам тушдинг-ку, мана»,
Деб ғаним ҳар ёқдан чекар экан сад:
Ўзини оловга отган Муқанна,
Куйгану бир ҳовуч кул бўлган фақат...
Жалолиддин ёниб ўч аламидан,
Майдонга тушаркан тарафма-тараф,
От сакратиб ўтган тошқин Амудан
Ва қилич ўйнатган Чингизга қараб...
Сўнаркан умрининг қуёши порлоқ,
Улугбек тортмаган йиғлоқи бир оҳ.
Жаллод юрагига сололган титроқ
Ва лекни сўнгги бор у солган ингоҳ...
Тикка назар ташлаб шоҳнинг кўзига,
Ажал сиртмоғин ҳам бўйнига ташлаб,

Қони оқар экан, ўзи ўзига:
«Муборак бўлсин!» деб айтолган Машраб...
Шарқнинг уқубатли тундай қаро
Тошларда яшайди шоирнинг қони.
Ҳали ҳам гумбурлар даралар аро
Ҳамза ҳайқирғи, шайхлар фиғони...
Биз, ўтмиш аталган ўша олов-дуд,
Уфқлар ортидан ҳайқирамиз, бас:
Сенинг боболаринг бўлмаган ношуд,
Гумбурлаб яшаган, минғирлаб эмас!..
Бунга нима дейсан, файласуф дўстим,
Энди ношудликка не изоҳинг бор?
Бу пинҳон нуктани ечармиз, балким,
Менда илҳом бўлса, сенда иқтидор.
На буюк келажак — даврони самар,
На ўтмиш бўлолмас бизга баҳона.
Ношудлик жонларга фарзанддай жигар,
Ўзимиз отамиз, ўзимиз она...
Синчиклаб кўз солсанг олам юзига,
Одамзод иккига бўлинар буткул.
Биров ғолиб эса ўзи ўзига,
Биров шўрлик мудом ўз-ўзига қул.
Юрак фармонини айлаб жобажо,
Яшаган одамзод ғолибдир беҳад.
Ўзи амр этсаю этмаса бажо,
У шўрлик ношуддир... минғирлар фақат.
Ғолибсан, бўлолсанг ўзингга ғолиб,
Амр этиб, киролсанг ўзинг оловга.
Мағлубсан, гар эсанг ўзингга мағлуб,
Яна мағлубдирсан бошқа бировга.
Ғолибликни ўрган, менинг авлодим,
Ўзига амр этган боболар мисол.
Ўзингга амр этиб, қўя бил одим,
Ўзинг ғолибликка машъал бўлиб қол!
Олам-ку, азаллий-абаддир, бас,
Нега мен оламнинг ғамини ейман?

Омонсиз ва ғаддор душманни эмас,
Ношуд одамзодни кўрмасам дейман...
Душман қаҳримизга бериб тасалло,
Бир куни емирлар бизнинг қиличдан.
Ношудлик — офатдир, ношудлик бало,
У очкўз қурт каби емирар пчдан!..

1970

«РОЛМИ ЕКИ ҲАҚИҚИЙ ҶЗИ»

Мовий оқшом мовий кўзгуда
Кўринаркан жилвагар олам,
Қалби ёниб оташ орзуда,
Оловларга кираркан одам...

Сўраб қолар қизчам ногаҳон,
Кўзларида — хаёл юлдузи:
— Айтинг, дада, айтинг, дадажон,
Ролми ёки ҳақиқий ўзи?..

Нима дейман? Сукут қиламан,
Бир нима деб ғудурлайман ё
Ўз ҳолимга ўзим куламан,
Тарк этаркан руҳимни рўё...

Кўролмайман нуқталарда сир,
Қоплаб олар юрагимни ғаш,
Ботир бўлиб кўринмас ботир,
Оташ бўлиб кўринмас оташ...

Бўстонида буй олар гули,
Ранг олади чамандан ғунча.
Лекин баъзан фарзанднинг феъли
Отасига ўтаркан пича...

«Мен — инсон!» - дер ҳар битта инсон
Келиб менга қўл чўзган кези,
Юрагимдан кечар бегумон:
«Ролми ёки ҳақиқий ўзи?»

Анув кимса — адолатпеша,
Инғинларда чақмоқдир сўзи.
Лекин менинг саволим ўша:
«Ролми ёки ҳақиқий ўзи?»

Мен кўз солиб оламга ғамнок,
Одамларда кўраман сарҳад:
Биров жангда бўларкан ҳалок,
Биров ўлар саҳнада фақат.

Мен тиз чўкиб иқболимга жим,
Тақдиримга этгум илтижо:
Шоир эсам, бер шоирлигим,
Этай фақат ўзлигим бажо.

Маҳрум этма мени тилакдан
Ёнсин баланд шеърим юлдузи.
То кечмасин ҳеч бир юракдан:
«Ролми ёки ҳақиқий ўзи?»

1971

НАҚАДАР СИРЛИ КЕЧА

Нақадар сирли кеча,
Мен яна ҳайрон:
Жимжит бир ёғду ичра
Титрайди ҳар ён.
Дарахтлар вазмин боши
Самога тирак,
Улар — тун соқчилари,

Унсиз ва сергак.
Соялар — қора гилам,
Ваҳмкор, сулув.
Аста қўяман қадам,
Босади қўрқув.
Соя тилсимотида
Тураман бирпас.
Ойдинлик ҳув наридан
Чақирар бесас.
Мубҳам бир наъша билан
Тўлади кўнги,л,
Янгрaт туң қалъасини,
Қайдасан, булбул!
Жимжит... Кўк сукунати
Ерни аллалар.
Дарахтлар ортидан ой
Утар паналаб.
Издан эргашаман,
Қайларга борур?
Мана у, ҳайбат билан
Қаршимда ёнур.
Тўхтайман, ҳайрат ичра
Боқаман узоқ.
Шу қадар чексиз шуъла,
Чексиз бир фироқ...
О, шу сукунат аро
Тўқинади жим —
Дала, осмон, тўлин ой
Ва менинг кўнглим!..
Қайтаман, дилда янграр
Тотли бир товуш.
Борлиқ ортимдан келар,
Гўё сирли туш...
Чироқсиз уйим очар
Сўлим бир ором.
Салқин тўшак ҳам гўё

Сезгиларга ром...
Етаман, уйқу келмас,
Уйлайман фақат.
Эшиқда ой тўлқини
Ва сирли хилқат...

1969

НАЖОТ МАЙДОНИ

Олам хусусида неча таълимот
Ўқидик, ўргандик, биламиз кам-кам,
Замонда макон бор, маконда ҳаёт,
Ҳаёт ичра наҳот майдончаси ҳам...
Қушча чирқирайди кўкда шу нафас,
Ортида оч бургут — ажал сояси.
Қадрдон ковакка етиб олса, бас,
Нажот майдонидир унга уяси.
Ажал чангалида бўғилар гўдак,
Очлик ҳамла қилур жуда беомон.
Бир меҳрибон сийна, мунис бир кўкрак
Нажот майдонидир унга шу замон.
Кўча ўртасида биров беқарор,
Машина таҳдиди тинмайди бир зум,
Нажот майдонига етмоғи даркор,
Агар улгурмаса, улгурар ўлим.
Ажал панжасига чап бериб ҳар дам,
Чарх узра чақиндек чаппор урган эр
Ошиқар заминга қўйсам деб қадам,
Нажот майдонидир унга она-Ер...
Хулласки ҳаётмас, баётмас — ўсал
Нажот майдонисиз шу сўнгги ҳаёт.
Лекин нима бўлур баъзида ўшал —
Нажот майдонида бўлмаса нажот?..
Бургутга чап берган қушча ҳам зотан,
Ҳавода тушмайин ажал домига,

Қадрдон ковакка етаркан баъзан
Тушган-ку, чирқираб унинг комига...
Она бағрида ҳам оташда қуйиб,
Гилосдек лаблари қурғаб зиёда,
Нажоткор сийнага бошини қўйиб,
Жон берган гўдаклар йўқми дунёда?
Йўқми ё хатарни оралаб жадал,
Қўзлари жовдираб мисоли овчи,
Нажот майдонига етгани маҳал
Йиқилиб, ер қучган шўрлик йўловчи?
Қўйингки, ўтюрак неча космонавт
Юлдузлар бағрида топиб тасалло,
Замин қирғоғига мана, оқибат
Етдим! — деганида етди-ку бало!..
Она-Ер, оқшомлар оғушида лол
Ўйлайман, депсинар шу буюк жонинг.
Турмушинг, давронинг маълум-ку, алҳол,
Лекин борми сенинг нажот майдонинг?
Ҳаёт майдонингдир шу чексиз фазо,
Мураббий шу қуёш — жисминга тирак.
Нажот майдонингдир кам эмас, расо
Сенга банда бўлган тўрт миллиард юрак!
Шуни деб ўзингни нурга ўрайсан,
Шуни деб бошингга чирмайсан қаро.
Тўрт миллиард юракдан нажот сўрайсан,
Тўрт миллиард ҳокимга ўзинг фуқаро...
Сен нажот сўрайсан, лекин нима бу —
Бурчак-бурчакларда қора талваса...
Она - Ер, не бўлур, нима бўлур у —
Нажот майдонингда нажот бўлмаса?
Бу машъум саволдан сесканур олам
Ва хаёл уфқида жонланур, ҳайҳот,
Фалакка чирмашган олов — жаҳаннам,
«Хиросима!» — деган ёниқ бир фарёд!..
Фарёд олам узра бир лаҳза яшар
Ва сўнар, қуйилар қалбга тасалло.

Она - Ер, башарга нажотсан!

Башар —

Нажот майдонини ёндирмас асло!

1971

ТОМОША

Томоша тугади... бўшаб қолди зал,
Шифтдаги чироқ ҳам оҳиста сўнди.
Боя фарёд чеккан чолғулар, созлар
Барқут ғилофларда тин олар энди.

Ошиқ булбул бўлиб сайрамайди тор,
Най ҳам наво чекмас оташда куйиб.
Рубоблар, ғижжаклар, танбурлар қатор,
Турарлар деворга бошларин қўйиб.

Қора ёғду сочиб рояль ҳам турар,
Устида чилдирма ётар бедармон.
Чанг ҳам бир чеккада хомуш ўй сулар,
Симларда ҳаёт йўқ, пардаларда жон...

Чуқур бир хаёлот ичра бариси,
Бариси совуқ бир узлатга кетган.
Шундоқ сукунатки... санъат тангриси
Гўё бу маконни мангу тарк этган!..

Мени бу сукунат айлайди адо,
Мен бу сукунатга беролмайман тоб.
Мен тоб беролмайман, бўламан фидо,
Тилсиз пардаларга этаман хитоб:

— Гоҳо тин олмоққа ҳақлисиз гарчанд,
Гоҳо тин олишда гарчи маъно бор,
Созларим, торларим, эртани кутманг,
Эртани кутмоқлик сизга не даркор?

Бенаво яшамоқ сиз учун оғир,
Ҳаёт йўқ, бўлмаса баҳраю баёт.
Ахир, сизнинг ҳаёт наволардадир,
Титрамоқ, инграмоқ, янграмоқ — ҳаёт!..

Шундай ёлвораман... чиқармай овоз,
Ошиқ маъшуғига этгандек нидо.
Бирдан овоз берар аломат бир соз,
Хомуш пардаларда уйғонур садо.

Саҳар самосида оқ кабутардай
Талпинар бир садо, қайда деб қуёш!
Қўзғолур оҳанглар, авжлар пайдар-пай,
Қўзғолур фалакка урмоқ бўлиб бош...

Еришиб келади шифтда қандил ҳам,
Кўраман баҳтиёр кўз ёшим оша,
Бошланур янги куй, янги бир байрам,
Шоёр юрагида янги томёша!..

1971

* * *

Гўзаллар сафидан сени излайман,
Қайда дейман, жоним, шамшод бўйларинг?
Қаршимда ҳилпираб қолади баъзан
Уша намозшомгул атлас кўйлагинг.

Гўё аросатда қоламан шу дам,
Гўё тўхтаб қолур юрагимда қон...
Сўнгра мен чопаман, чопаман, эркам,
Биласан, ошиғинг қандай чопағон!

Йўлингни тўсишга ошиқаман бот,
Исминг ҳам айтишга жуфтлайман лабим,

Қайрилиб боқасан... ҳайҳотки, ҳайҳот,
Яна аросатда қолади қалбим!

Ўша намозшомгул атлас мавжида,
Худди сенинг каби касб этиб виқор,
Табассуми ўйнаб лаби учида
Менга қараб турар ўзга бир дилдор.

Қараши... нақ ўша сендаги қараш,
Туриш тарзида ҳам сендаги маъно.
Яна кўзларида ҳайрат аралаш
«Емонмассан» деган ажиб таманно.

Балки, дурустдирман, лекин не фойда,
Лекин бу бедодлик эмасми, санам,
Мен сени кўрдимми, деганим жойда
Сенмас, сенга ўхшаш бировни кўрсам...

Майли, намозшомгул атлас кийишсин,
Балки уларнинг ҳам ёри бор мендай.

• Лекин, айт, ўшалар ўзни тийишсин,
Сенинг қиёфангда юрмасин сендай.

Йўқса, ҳеч гап эмас, шу чексиз чаман,
Завқидан гуриллаган шу Тошкент аро —
Бир ғариб ҳушини йўқотса чиндан,
Олисда кўз ёши тўкса Бухоро...

Йўқса, мумкин ахир, бир парипайкар
Сенинг рафторинг-ла маст айлаб уни
Рақиблар домига бошласа магар...
Ўйлаб кўр, шўрликнинг не кечар куни!

Мендан ўч олмоқчи анави жонон
Аввал хироминг-ла авраб, ҳойнаҳой,
Қейин «Эргашдинг-ку!» дея беомон —
Маломатга қўйса... аҳволимга вой!

Майли, намозшомгул атлас кийишсин,
Балки уларнинг ҳам ёри бор мендай,
Лекин айт, ўшалар ўзни тийишсин,
Сенинг қиёфангда юрмасни сендай...

1971

БИР ОШИҚ МАКТУБИ

Қошқийди, кўз тутиб йўлингга чиқсам,
Менга берилмаган бу олий ҳуқуқ.
Деразанг чертишга ҳаққим йўқ, эркам,
Қўнғироқ қоқишга яна ҳаққим йўқ.

Бизни учраштирди ажиб тасодиф,
Ғариб бир тасодиф айлади жудо.
Шафқатли бир бўсанг менгадир насиб, —
Мендан сенга насиб ёниқ бир нидо...

Тамом!.. Сен бедарак, менгадир суқут,
Тамом!.. Сен жимсанки, мен ҳам безабон.
Аммо ёнмоқдадир пинҳоний бир ўт,
Мен омон истайман, топмайман омон.

Йўқ, мен сезгим учун сўрамайман ҳақ,
Нима у сен учун? Ҳеч нарса эмас.
Аммоки менинг-чун оламда мутлақ,
Эрмак йўқ, наинки ҳавою ҳавас.

Нима бу мен учун: иқболми, завол?
Бахтми, бахтсизликми, билмам, бир бало,
Гар хастаҳол эсам, чиндан хастаҳол,
Гар мубтало эсам, чиндан мубтало.

Талпиниб келувдинг, кўрдим, во ажаб,
Талпиниб бошқага кетганингни ҳам.

Юрибсан ўзга бир чаманни бежаб,
Ўзга бир маконга меҳмонсан бу дам.

Буюрсин, ошиғинг ўктамдир жуда,
Аммо, жоним, ўзинг инсоф билан айт,
Айтгил, ҳайрат борми унинг кўзида,
Хуснинг қаршисида бир дунё ҳайрат?

Буюрсин, ошиғинг ажаб бир ўғлон,
Аммо сира ошкор айладими у:
Лутфинг қаршисида олам ҳаяжон?
Ранжинг қаршисида оламча қайғу?

Шундоқ бўлса, кечир, бахтлисан, жоним,
Ениқ таъналарим юрагимга тан.
Йўқ эса, ҳайратим ва ҳаяжоним
Саргардон қуш каби кезар беватан...

Бизни учраштирди ажиб тасодиф,
Ғариб бир тасодиф айлади жудо.
Шафқатли бир бўсанг менгадир насиб,
Мендан сенга насиб ёниқ бир нидо.

1971

ХИЁНАТ

Асли хиёнатдан сўзламоқ оғир,
Бор бўлсин оламда ўтли диёнат.
Аммо не қилайлик, оламда ахир
Ҳамон кезиб юрар золим хиёнат...
У — инсон заҳридан кўкарган анчар*
У — инсон зотига иблис тамғаси.
Ҳамон кезиб юрар, қўйнида ханжар,

---

* Анчар — афсонавий заҳар дарахти.

Мунофиқ созида мотам нағмаси...
Гарчанд у касофат, ёвуз, бетайин,
Башарга ўзи ҳам, юзи ҳам қора;
Унинг ҳам тарихда ўрни бор тайин:
Қора зинапоя — қора шажара...
Қора зиналарда саф чекиб қатор
Турарлар, кўзларда ёввойи кинлар,
Бизга, авлодларга кўз тикиб хунхор,
Уша Абдулатиф, Мажидиддинлар...
Турарлар қул Аббос, Хўжа Аҳрор ҳам,
Амир Насрулло ҳам ўшалар аро.
Бироқ бир чеккада турар, боши ҳам,
Аросатда қолган Султон Бойқаро...
Қаро сафингизга тушсин талваса,
Хоинлар, биз сизга қиламиз исён:
Хиёнат — оламга бўҳтон бир нарса,
Хиёнатнинг умри оламда ёлгон!..
Шунда... кўтарилур фарёд, алам, ранж,
Шунда — асрларнинг тўфони оша
Кўринур Жайҳунга фарқ бўлиб Гурганж,
Кўринур кул бўлиб қўрғон Варахша.
Хиёнат заминни хун билан безар,
Лекин самога ҳам қон сочар, ёҳу!
Шароб деб шоирга заҳар ичкизар,
Гулоб деб олимга ичкизар оғу...
Дўзах элчиси у... мудом кўзи лўқ,
Кўзи лўқ ўлимдир — оллоҳ-акбари,
Йўқ, у ёнаётган машъал эмас, йўқ.
Хиёнат ўт қўйган Жомий мақбарн...*
Жаллод ҳансирайди... Улуғбек якка,
«Ич» — деб султон тутар қора қулга қон...
Ханжар ботиб борар бола юракка,
Бола Мўмин мирзо таслим этар жон...

---

* XVI асрда сафавийлар Ҳирот шаҳрини олиб, шоир Абдурахмон Жомий қабрига ўт қўйишган.

Хиёнат кўрсатур шундай томоша,
Хиёнат кўрсатур шундай бир итоб.
Елвориб, бас! — дейман,
бас! — дейман,

ўша —

Шаҳидлар руҳига этаман хитоб:
— Асл мардоналик қониғизда-ку,
Жонингизда, ахир, ўтли диёнат.
Айтингиз, қаёқдан пайдо бўлди у,
Қаёқдан ёпишди сизга хиёнат?!
Улар жавоб бермас, боқишар гирён,
Боқишар, дегандек: «Бу оғир савол...»
Бир оғир саволким, Форобий ҳайрон,
Бир оғир саволким, Беруний ҳам лол...
Улим кундасидан бош узиб бир зум,
Нодира бўзлайди: «Қийнама, болам.
Бу жумбоқ—чигалдир, бу жумбоқ—машъум,
Бу жумбоқ — ўлимдан оғир бир алам...»
Хиёнат қошида қолиб ҳайронлар,
Ўтаман асрлар баланд-пастидан.
Хиёнат дастидан инграр замонлар,
Тарих фарёд чекар унинг дастидан.
Жафокаш тарихим, дейман, юрак ғаш,
Елкангда уқубат, азоб на мунча.
Манглайинг шўрмиди; шўрлик—балокаш
Унга хиёнатлар битибди шунча...
То ҳануз асрайсан у «неъматлар»ни,
Чидаминг шу қадар чексиз, муаззам.
Баъзан синайвериб хиёнатларни
Бардошим битадя, қиблаи аъзам:
От уни бўйнингдан, ирғит, улоқтир,
Сенга керак эмас бу қора тумор.
Унда жаҳаннамнинг оташи ахир
Унда қиёматнинг қора ваҳми бор!..
Яхшиям, замоннинг кўзида ёғду,
Хиёнат кишанда, қўлларни тугун.

Ва лекин қуёшдек бахтимизга у
Хориждан тош отиб юрибди бугун...
Халқим, сен ўшанга ҳазир бўл мудом,
Ҳазир бўл, титрасин ўша қаҳрингдан.
Ахир хиёнатдир, хулласи калом,
Не-не фарзандларни юлган бағрингдан...
Сиз эса, оналар, мисоли осмон —
Энгашиб, гўдакка алла айтган чоғ,
«Оғанга хиёнат қилма ҳеч қачон»,
Деган калимани такрорланг кўпроқ.
Қиёмат йўқ, дея, дўстлар, урманг дам,
Даврон унга сира бермагай омад,
Не-не қиёматлар кўрмади олам,
Хиёнат дегани ахир — қиёмат!..

1972

УЗРЛАР

Курсдошим Санд Жумаевга

Билмадим, банд этиб қайси бир савдо,
Хаёлим қайларга сарсон этибман.
Кўчада, дўстимга боқмай бир қиё,
Салом йўқ, алик йўқ — ўтиб кетибман.
Сездиму оҳ уриб, изимга қайтдим,
Елвориб, шу замон айтдим узрлар.
Мен битта қусурга узримни айтдим,
Лекин бисотимда қанча қусурлар!..
Меҳринг энг юксак интиҳоси — ишқ,
Ва унинг ибтидо-аввали — парво;
Беадад бир ишқим йўқ экан-ку, хўш,
Мунча бемеҳрман, мунча бепарво!
Инсофга қўл бериб, ўйласам ҳозир,
Умр қалъасини хароб этибман.
Хаёлим саргашта, кўзларим басир,

Ешлигим ёнидан ўтиб кетибман.
Қонимда қўзғалган туйғуларки бор,
Кўрмайин шарора, билмай қонишлар,
Қолибди ҳаммаси йўлларимда хор,
Ёнишлар қолибди, қанча ёнишлар!..
Китоблар қолибди менга кўз тикиб,
Уйқучи сайёҳни кутгандай кема.
Алифбони-ку, мен ўрганибман, хўп,
Лекин ўрганмайин «алиф, лом» нима...
Ҳою ҳавасларга кетибди вақтим,
Исмим такрорлашга етибди аранг.
Йўлларда соврилиб қолибди нақдим,
Қайрилиб, бир қиё боқмабман, қаранг...
Она қишлоғимда ҳамсоя кампир
Эртақлар сўйлайин, дея Синодан,
Мени чорлайвериб шўрлик бесабр,
Кўзини юмибди ахир дунёдан...
Юртим манглайимдан ўпиб доимо,
Фарзанд, деб атаркан сармаст, яқо чок,
Уйлаб ҳам кўрмабман, бу нечук маъво,
Бу нечук ватандир, нечук хоки пок?..
Олам — меники, деб ўйлаб фаразан,
Фаромуш этибман ўсган элимни.
Назарга илмабман ҳаттоки баъзан
Олмосдек жарангдор она тилимни.
Аждодлар оламга солган хитобни
Биров қора деса, биров депти оқ.
Бироқ боболарим ёзган китобни
Ўзим бир варақлаб кўрмабман мундоқ.
Сезмабман бетартиб гўнғир садодан
«Баёт»нинг беқиёс гўзаллигини.
Сезмабман ярқироқ балон пальтодан
Беқасам тўнимнинг афзаллигини.
Жаҳондан ўтибди умримнинг ярми
Ва лекин жаҳондан на юрум, на юқ.
Мен энди жаҳонда айблайин кимни,

Идроким суст бўлса, кўзларим юмуқ?
Элу юрт кўзига, жаҳон кўзига
Беҳуда такаллуф, айтинг, не даркор!
Жаҳон нари турсин, ҳатто ўзига
Қайрилиб, бир қиё боқмовчилар бор!
Бир менми, бир менми, айтинг, бир менми,
Паришон, бепарво жонларга жондош?
Олти ой ёритиб баъзи бир ерни,
Олти ой ҳаттоки боқмайди қуёш!..
Мен-ку, бир белгисиз хаёлга толиб,
Қадрдон ошнамга боқмабман қиё.
Баъзан кўрса ҳамки, кўрмасга солиб,
Башарга қайрилиб боқмайди дунё!..
Қуёш кўкдан қарар жумла жаҳонга,
Жаҳон ҳам қуёшдек ўз йўлида ҳақ.
Мен ахир инсонман, агар инсонга
Бир қиё боқмасам, осийман мутлақ!
Оламда ва менинг руҳимда бугун
Хулласки, кўп эмиш турфа қусурлар.
Азизим, нима дей тасалло учун?
Узрлар сўрайман сендан, узрлар!..

1973

ОТАМ

Ажаб, мен армонсиз юро билмадим,
Шу буюк, мунаввар юртга муносиб.
Отам дийдорини кўро билмадим,
Ота меҳри менга бўлмади насиб...
Болажон дўстларим ҳар гал беармон
Оталар юзига сурганида юз,
Битта суйканишга кўнглим нигорон,
Қараб тура бердим бир четда маънос...
Успирин айёмим ўтди йўл қараб,
Дилда дардим очди ўзга бир хумор:

Ота, деб эшикда бир бор саломлаб,
Отини етаклаб кирмадим бир бор...
Йигитлик етишди... Янгича нолиш,
Янги нидо олди юрагимдан жой:
Ота, ёнбошланг, деб узатиб болиш,
Қуйиб беролмадим бир пиёла чой...
Ҳаммаси майлига... Сўнгги бор тошиб,
Сўнгги армон айтар бугун насибам:
Лоақал тобути олдига тушиб,
«Во отам!» деб фарёд чеколмадим ҳам!..
Оталар бахти мўл, оталар ашки,
Баъзан подшо бўлиб, баъзан хор бўлиб.
Подшо бўлмасанг ҳам, юрсайдинг кошки,
Шу ёруғ оламда бир оз бор бўлиб...
Тугёнли кечалар кирдинг тушимга,
Ота!— деб қичқирдим, бошдан учиб ҳуш.
Сен менинг 'умидвор кўз ёшларимга
Қараб тура бердинг ҳар сафар хомуш...
Қайларда ётибсан, қайда у тупроқ?
Ҳаётинг қайларда топмишдир басар?
Қабрингга бир бора бошини қўймоқ
Наҳотки ўғлингга бўлмас муяссар?..
Отасиз жаҳонда яримсан, кўнгил,
Юртдан айрилсанг-чи, ғарибсан тайин.
Етим қалбдан лочин чиқмоғи мушкул,
Ғарибнинг қарчиғай бўлмоғи қийин...
Отам бўлганида, битта ҳайқириб,
Шерни қулатишга қодир бўлардим.
Отам бўлганида, шоир эмас, йўқ,
Элимга суянчиқ — ботир бўлардим!
Бўлмасдим беҳуда хаёлга банда,
Бўлмасдим баъзида беҳудага лол,
Хуллас, толенда Қамол бўлганда,
Бир оз бошқачароқ бўларди Жамол...
Бошқача бўларди бағримдаги руҳ,
Бовар этасизми, этмайсизми ё —

Бошқача бўларди ишқимда шукуҳ,
Бошқача бўларди қаршимда дунё!
Кезмасди қонимда ғуссалар, ғашлар,
Шиддат кезар эди боболарга ҳос.
Ўғлимга ўтарди ёруғ оташлар,
Хира бир хомушлик ўтмасди мерос.
Ҳа, ўша кўринмас найзанинг тиғи
Юракка қадалиб турмаганда кош,
Оламда камайиб бир қатра йиғи,
Оламда ортарди бир зарра қуёш!
Ахир онам бўлди шу йўлда адо,
Ёлғиз жоним эмас, куйди жонларим.
Туғилмай, дунёга кўз очмай ҳатто,
Арсатда кетди укажонларим!..
Умрим-ку, ҳаддига етар беомон,
Лекин армонимга етармикан ҳад?
Жавоб бер етимга, замин у замон,
Жавоб бер етимга, самовий сарҳад!
Кимдир у, кимдир у гўдак ёшимдан
Ёшимни оқизиб, бошимни эгкан?
Кимдир у отамни юлиб бошимдан,
Мени аламларга гирифторм этган?
Мени маюъсликка дучорм этган ким?
Тарихнинг қулими, қисматнинг қўли?
У ҳам бир ўғилга отадир балким,
Балки у ҳам бирор отанинг ўғли...
Майли, ким бўлмасин, ерми, самоми,
Ё пучак бир даҳо, пучак бир талъат?
Золим падарқушдир ўшанинг номи,
Мен унинг руҳига ўқийман лаънат!..

1974

АЁ ҚУНГЛИМ

Аё қунглим, жонинг бўлсин омонда,
Ҳушёрлигинг мастлар билмаса билмас.

Қадрдонлар қадринг билсин жаҳонда,
Қадрни билмаслар билмаса билмас.

Тақдир насиб этмиш сенга навони,
Сен фақат сайр айла ўша дунёни,
Юлдузлар юз ювган зилол дарёни
Хазон, хору хаслар билмаса билмас.

«Боғингда очилмиш ранг-баранг гуллар»,
Гул эмас, муҳаббат шарори улар,
Оташ-алангани ёнганлар билар,
Ҳавою ҳаваслар билмаса билмас.

Гўзаллик мулкидир — мулки жаҳоннинг,
Жаҳон ҳам мулкингдир — гўзал достонинг,
Меҳрингни билса бас, даври-давронинг,
Лаҳзалар, нафаслар билмаса билмас.

Жамол сўзингдадир жамолинг сенинг,
Меҳнат, муҳаббатда камолинг сенинг,
Еруғдир орзию омолинг сенинг,
Бир неча нокаслар билмаса билмас...

1975

СИРЛАШАР

Созим, сирлаш кўнглим билан бирлашиб,
Бу оламда яхши-ёмон сирлашар.
Сайёралар ёнар кўкда имлашиб,
Денгизлар тубида маржон сирлашар.

Шамолга шивирлаб, соч ёзар сумбул,
Ўтда ёна-ёна оғоч бўлар кул,
Бўстоннинг маҳрами гул билан булбул,
Чаманда жон ила жонон сирлашар.

Сирларга тўлибдир сийнайи олам,
Баъзида шарҳига ҳайрондир қалам.
Дўст билан душманинг, бу қандоқ алам,
Айтишиб чин ила ёлғон, сирлашар.

Асрлар дардини тоғ қилиб уйиб,
Авлодлар боқарлар ўртаниб-куйиб,
Авлодлар бахтини ўртага қўйиб,
Тарих - бобом билан замон сирлашар.

Жамол, сиринг очма, сўзинг қил тамом,
Лабларда акс этсин қўллардаги жом,
Сирларга чўмилган шу сўлим оқшом,
Сенинг руҳинг билан осмон сирлашар...

1976

ПАХТАҚОР ҚУШИҒИ

Кўз очсам, кўзимга далам кўринар,
Фасллар фаслни қувлаб, суринар,
Юрак типирчилар, юрак уринар,
Ҳей, жўяклар аро талошим менинг!

Симобий саҳардан хуфтонгача то,
Ҳар куни фалакка чиқиб бехато,
Нур это этасан, фақат нур ато,
Ҳей, ҳориб - чарчамас қуёшим менинг!

Менга писанд эмас селлар, бўронлар,
Қайноқ саратонлар, совуқ мезонлар,
Миллионлар кетидан яна миллионлар...
Ҳей, темпр қалъадек бардошим менинг!

Умрми, заҳматда кечмаса умр,
Пешонам теридан — манглайингда дур,

Инқилоб асри бу, қани, олға юр,
Ҳей, пўлат техникам, йўлдошим менинг!

Ииғармиз қуш бўлиб, заррама - зарра,
Гоҳ яқин, гоҳ йироқ кўринар марра,
Яна бир зўр беринг, яна бир карра...
Ҳей, болажонларим, қўлдошим менинг!

Даврада тенг бўлиб, сўрайман тенгдан:
Дарё муҳаббатинг аяма мандан!
Айланай сендану ўргилай сендан,
Ҳей, Осмон, ҳей, Замин — тенгдошим менинг!

Ҳар йили ҳосилни тоғ қилиб уйиб,
Ҳар йили роҳатни эртага қўйиб,
Ҳар йили меҳнатнинг гаштига тўйиб,
Оқариб боради шу бошим менинг!..

1977

НИДО

I

Меҳр ҳам ўзингсан, тобон ҳам ўзинг,
Шу сўнгсиз-қироқсиз коинотга бош.
Фалакни ёндирган армон ҳам ўзинг,
Демакки, танҳосан, аълосан, қуёш!
Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
Йироқларда юриб, келмасанг ёвуқ.
Қанча юксак бўлма, қанча ягона,
Мен сени, қуёш, деб атамасман, йўқ...
Мен фақат кўзимни тўлдириб ёшга:
Лаънат бўлсин, дейман, сендай қуёшга!..

2

Арш ҳам ўзингдирсан, осмон ҳам ўзинг,
Муаззам бир чодир, мовий чамбарак.
Собиту сайёрга макон ҳам ўзинг,
Демакки, онасан, паноҳсан, фалак!
Лекин сен Ватанни тутиб бегона,
Найсонингни ундан айласанг дариг,
Қанча афсун бўлма, қанча афсона,
Мен сени фалак, деб атамасман, йўқ...
Мен фақат ўртаниб, оҳ уриб якка:
Лаънат бўлсин, дейман, сендай фалакка!

3

Қатра ўзингсан - ку, уммон ҳам ўзинг,
Бир журъа ўпишинг — ерга тўтиё.
Достонда гул очган бўстон ҳам ўзинг,
Демакки, сеҳрсан, сафосан, дарё!
Лекин сен ватанни тутиб бегона,
Ўзга йўл танласанг, ўзга бир йўриғ,
Қанча жонон бўлма, қанча жонона,
Мен сени, дарё деб атамасман, йўқ.
Мен фақат бонг уриб арзу самога:
Лаънат бўлсин дейман, сендай дарёга!..

4

Тангри ҳам ўзингсан, султон ҳам ўзинг,
Оламга эгалик сенга ярашар.
Ишқ билан йўғрилган иймон ҳам ўзинг,
Демакки, оқилсан, қодирсан, башар!
Лекин сен ватанни тутиб бегона,
Четлаб юраберсанг, кўзларинг юмуқ,
Қанча фард бўлмагин, қанча фарзона,
Мен сени, башар, деб атамасман, йўқ...

Мен фақат юрагим тўлдириб қонга:
Лаънат бўлсин дейман, сендай нисонга!

1978

ТИЛАК

Ўғлим Акмалжонга

Жажжи бола, дўмбоқ ўғил
Ширин-ширин туш кўрар.
Тушларини чуғур-чуғур
Сўйламоқни хуш кўрар:
— Ойижоним, боғимизга
Келибди бир қарқуноқ.
Кўзларимиш хандон писта,
Қанотлари — ярқироқ...
Аввал боқсам, тили билан
Соз чалибди чулдираб.
Кейин боқсам, кўзларидан
Еш оқибди милтираб...
Ойи, ўша нега ҳадеб
Чулдирайди, йиғлайди?
Ойи, ўша яна қайтиб
Келадими, келмайди?..
Жажжи бола, дўмбоқ ўғил
Ширин - ширин туш кўрар.
Тушларини чуғур - чуғур,
Сўйламоқни хуш кўрар.
Ойиси дер:— Ухла, болам,
Бирпас ухла, болажон!..
Мен дейманки, тингла, болам,
Бирпас тингла, болажон!
Туш дегани бежиз бўлмас,
У бир сайёр қуш бўлур.
Мунчоқ - мунчоқ кўзларида

Хаёл бўлур, ҳуш бўлур.
Хаёлларнинг гулбоғида,
Парвоз қилур қушларнинг.
Парвоз қилур туйғуларнинг,
Парвоз қилур тушларнинг...
Умидларнинг уммонида
Ўзни ғаввос этарсан.
Осмонларга каманд ташлаб,
Юлдузларга етарсан...
Енишларда яшар юрак,
Енишларда кечар ҳол.
Алпомнишдек майдонларда
От сурарсан эҳтимол...
Ушанда ҳам «Ойижон» деб
Тушларингни айтарсан,
Лекин болам, бир кун келиб,
Бу йўлингдан қайтарсан.
Фараҳли бир ойдин кеча,
Е фараҳли субҳидам,
Ойдек тўлиб, тушларингга
Қирар зебо бир санам!
Зебо санам асир этар
Йигитларнинг мардини.
Йигит марди ойисига
Айтмас юрак дардини...
Пинҳон - пинҳон у санамнинг
Оташини туярсан,
Хаёлида ўртанарсан
Ҳижронида куярсан...
Ҳаммасига бўлар чора,
Бўлар тайин бир дармон.
Лекин бир кун юрагингга
Келиб қўнар бир армон...
Оҳ урарсан, ўтли бир оҳ,
Бўтам, шунда нор бўлиб.
Тупроқ эмас, олам — жаҳон

Кўзларингга тор бўлиб...
У нимадир, билолмайман,
Надир унинг исмати?
Балки, башар қисматидир,
Балки жаҳон қисмати.
Балки буюк боболарнинг
Яксон бўлган юраги?
Асрларнинг тилагидир,
Наслларнинг тилаги...
Балки кўкка пайванддир у,
Балки ерга пайванддир?
Не бўлса ҳам баланддир у,
Қуёшдан ҳам баланддир!
Армон — баланд, пастда қолиб,
Тушларингда инграрсан.
Тушларингда хўрсинарсан,
Тушларингда йиғларсан.
Мажҳул-мажҳул саволлардан
Сархуш бўлиб бошларинг
Юзларингдан ёстигингга
Оқиб тушар ёшларинг...
Шу дақиқа умринг топар,
Болам, янги ибтидо.
Уша дамга мен тасаддуқ,
Уша дамга мен фидо!
Туш айтарсан тилларингга
Мазасини келтириб,
Туш кўрмаган миллионларнинг
Ҳавасини келтириб.
Уялурлар унда нурсиз
Чироқ бўлиб юрганлар.
Ул мунаввар армонлардан
Йироқ бўлиб юрганлар...
Умр бўйи армонларда
Ёниб юргин, болажон.
Тушингда ҳам армонларга

Қониб юргин, болажон.
Ёруғ бўлсин орзуларинг,
Тиниқ бўлсин тушларинг,
Болажоним, жаҳон бўйлаб
Учиб юрсин қушларинг!..

1978

СУВАЙДО

Буюк Навоийнинг бош луғатида
Не-не тушунчалар пинҳону пайдо.
Уша олам-жаҳон сўзлар қатида,
Аломат бир сўз ҳам келур сувайдо...

Юрак ўртасида нуқта эмиш у,
Қора нуқта эмиш, куйик бир нуқта.
Хаттотлар хатидек пухта эмиш у,
Кимларда жизғанақ, кимларда сўхта.

Мараздан туғилса — хунук эмиш у,
Ғараздан туғилса — умрнинг шўри.
Ҳавасдан туғилса — туйнук эмиш у,
Ҳасаддан туғилса — қора бир мўри...

Ҳижрондан туғилса — қонли бўлармиш,
Армондан туғилса — дардли қорачиқ.
Ҳамиша кўз каби жонли бўлармиш,
Ҳамиша кўз каби оламга очиқ...

Ҳақиқат ўшандан мўралар эмиш,
Имон ҳам ўшанга боғли эмиш бот.
Диёнат ўшандан яралар эмиш,
Ушандан ёғармиш элга эътиқод...

Одамлар бировни буюк деганда,
Балки шу жиҳатни назарга илган.

«Хусрав кўксидаги куйик» деганда —
Саъдий сувайдони шараф деб билган*.

Ҳой, инсон, йўлингда ёр бўлсин омад,
Ёр бўлсин азалдан адамгача то.
Эндиги ҳамма гап шундадир фақат:
Қалбингда жой олмиш қайси сувайдо?

Куйгансан шам каби ё машъал мисол,
Куйикдир кўксингга «дард» деб уйганинг.
Лекин сен ўртаниб - куйганда алҳол,
Юртим, ватаним, деб борми куйганинг?

Ёнгансан, ёндирган қанча муаммо,
Муаммо ечгансан ёниб эрта-кеч.
Яшамоқ азмида ёнаркан аммо,
Элим деб, тилим деб, ёнганмисан ҳеч?

Ёнингдан бепарво ўто билмадим,
Бенасиб эмасман дардингдан башар.
Менинг ҳам юрагим жазиллар, балким
Менинг ҳам қалбимда сувайдо яшар...

Бағримга доғ қўймиш қайси бир алам?
Бу қайси аламнинг муҳри, касрати?
Уғлини тупроққа қўйганди оғам,
Балки бу ўшанинг доғи-ҳасрати.

Дўст ҳам йиғлар эмиш ҳабиб олдида,
Юзимда кўз ёшим изи шашқатор.
Юртдан айрилган ғариб олдида
Менинг ҳам бош эгиб йиғлаганим бор...

---

* Шайх Саъдий: Ҳар ким у дунёда бир нарса билан фахрланиши керак. Мен мана шу турк (шоир Хусрав Деҳлавий) нинг кўксидаги куйиги билан фахрланаман», деган.

Сувайдо жонларда яшайди мутлақ,
Биз билан келгандир, биз билан кетар.
Сувайдода мардлик акс этади — ҳақ,
Лекин номардлик ҳам унда акс этар.

Оқшомлар юраман хаёлга тўлиб,
Бошимда юлдузим бўлур ҳувайдо.
Мен унга ҳар сафар боқсам термилиб,
Шаффоф сийнасида — қора сувайдо...

1979

ҚЎГИРЧОҚЛАР

Тошкентда ўтказилган халқаро
қўғирчоқ театрлари фестивали
муносабати билан

Юртим чиройига бериб пардозлар,
Мусаффо фалакда ёнади офтоб.
Келинг ҳар тарафдан, қўғирчоқбозлар,
Бу кунлар қўғирчоқ ўйнамоққа боп.
Келингиз, нима кўп бизда, бола кўп,
Болалар, болалар... маъсум ва мурғак.
Йўлларни тўлдириб, юришар тўп-тўп,
Залларни тўлдириб, чалишар чапак.
Шундоқ аломатдир бизнинг шоввозлар,
Нуқул тилларида олқиш ва хитоб.
Келинг ҳар тарафдан, қўғирчоқбозлар,
Бу кунлар қўғирчоқ ўйнамоққа боп.
Майли, тумшуғидан илисин бўри,
Ой осмонга бурсин олтин қайиқни.
Майли, тулкиларнинг қурисин шўри,
Қуён қуваласин маймоқ айиқни.
Майли, эртақларга ишониб чиндан,
Болалар кўтарсин қийқириқ, чуввос,

Лекин сиз, азизлар, ранжиманг мендан,
Мен бир оз ўртаниб, оҳ чексам бир оз...
Чунки, бир ҳақиқат менга ошкор,
Чунки, мен кўз солиб кўрганман неча:
Оламда ўзга бир қўғирчоқлар бор,
Қўғирчоқбозлар ҳам бордир ўзгача.
Ҳайҳот, ўз номига улар ҳам инсон,
Улар ҳам ўзича ҳаётга машғул.
Бирини ўйнатгандан ўйнатар чунон,
Бирини ўйнагандан ўйнайди нуқул.
Бирини, «мана, мен» деб қаршингда турар,
Лекин ортидадир бошқа бировни.
Унинг изми билан манами юрар,
Унинг қўлидадир бунинг жиловни...
Шундайлар жаҳонга солади гулув,
Тузиб жаҳон аро неча «боз-боз»лар —
Одам шаклидаги қўғирчоқлару
Иблис қавмидаги қўғирчоқбозлар.
Қўғирчоқ сингари эгишиб бўйин,
Юрганлар гоҳ қора, гоҳи оқ бўлур.
Фақат гадо эмас қисматга ўйин,
Подшо ҳам гоҳида қўғирчоқ бўлур.
Ўзини тасаввурга айласанг банда,
Машриқдан Мағрибга этолсанг парвоз,
Кўзингга чалинур неча шарманда:
Пол Поту Паҳлавий, Пиночет, Самос...
Шундайлар дастидан ҳар куни тайин
Оёқ ости бўлур шарафул инсон.
Нега шундайларни кўтарар Замин?
Нега шундайларни сиғдирар Замон?
Кел энди, оламга бўлсин деб тортиқ,
Буюк эҳсонингни шайла, Истиқбол.
Замин, шундайларни кўтарма ортиқ,
Замон, шундайларни тезроқ сура қол!
Нур балқиб кинот кошонасида,
Нурларга чулгансин курраи олам.

Элларнинг қисмати пешонасида
Қўғирчоқ бўлмасин, қўғирчоқбоз ҳам.
Айёмлар нафаси бўлиб фараҳнок,
Тонгларда уфурсин боди саболар.
Шу азиз тупроқни билиб хоки пок,
Зиёрат қилгали келсин боболар.
Одамзод бўлмасин иблисга банда,
Кулгилар янграсин мағрур, хушчақчақ.
Қўғирчоқбоз яшаб театрларда,
Саҳнада керилиб юрсин қўғирчоқ...

1979

АҚАМ ОЛИМ БОЙЖОНОВ ХОТИРАСИ

Ақа, мен йўқликдан сени сўрайман,
Қайга ғойиб бўлдинг бундай баногоҳ?
Бир огоҳ борми деб, ҳар ён қарайман,
Ҳолингдан на замин, на замон огоҳ.

Кексалар кўрибди кеча далада,
Гўза сугорибсан, қўлда кетмонинг.
Кетмонинг турибди, сен йўқсан аммо,
Жимжитдир ҳовличанг — хомуш маконинг.

Болалар кўрибди ариқ бошида,
Кўприк тузатибсан, манглайнинг танғиб.
Манглайнинг таңғиган белбоғинг мана,
Ҳамон мушкин ҳидинг турибди анқиб...

Қўшнилар кўрибди бугун субҳидам,
Қадрдон пахсага суяниб сўлғин,
Жимжит далаларга боқибсан бир дам,
Сўнг уйга кирибсан букчайиб, ҳорғин.

Пешинда халойиқ бошинг узра жам,
Уйингдан чиқибди унсиз бир тобут...

Ака, кўрдим сўнгги маконингни ҳам,
Тилсиз тепаликда турибди собит!

Шу ерда топибсан оғир бир уйқу,
Шу ерда тинибсан, тиним билмас жон.
Акажон, алам бу, доғи ҳижрон бу,
Энди кўришмаймиз сира, акажон!..

Беқарор ой нури ҳар ярим кеча
Жимжит хоналарни айланар сузиб.
Тўзғиган дўппингни босиб кўксига,
Аёлинг кўз ёши тўкади ўксиб... .

1967

ШОИРГА

Дамлар ўтиб борар, кечар давронлар,
Баъзида кун ойдин, баъзан ой қаро.
Ҳаётда гоҳ сукут, гоҳи суронлар,
Ҳаётнинг шу сўнгсиз тўлқини аро
Шоирим, юрасан сен ҳам муқаррар.
Балки саодатманд, балки синиқсан:
Адолат туйғуси билан — мунаввар,
Адолат туйғуси билан — тиниқсан!
Лекин сен ҳам этиб инсофингни соб,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат,
Демак, соб бўлибди оламда инсоф,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

* * *

Олам-ку маърака майдонга ўхшаш,
Умрлар ёнади оловларида.
Ҳаётда гоҳи сулҳ, гоҳида саваш,
Ҳаётнинг алғову далғовларида

Шоирим, борасан сен ҳам муқаррар,
Балки увоқдирсан, балки йириксан:
Ҳақиқат туйғуси билан — музаффар,
Ҳақиқат туйғуси билан — тириксан!
Лекин сен ҳам агар тиланиб омон,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат,
Демак, соб бўлибди оламда нймон,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

* * *

Одам туғилади, одам ўлади,
Гоҳ қувонч, гоҳида қайғуга тўлиб.
Шундоқ бўлган эди, шундоқ бўлади,
Шу фоний сафларга сафбаста бўлиб,
Шоирим, ўтасан сен ҳам муқаррар,
Гарчи ардоқлисан, гарчи суюксан:
Шижоат туйғуси билан — мукамал,
Шижоат туйғуси билан — буюксан!
Лекин сен ҳам агар этиб номардлик,
Сен ҳам ўз-ўзингни ўйласанг фақат,
Демак, соб бўлибди оламда мардлик,
Демак, рўй берибди қора қабоҳат...

1979

УЛУҒБЕК

Кўҳак қўрғонини қучоқлаб, қуршаб,
Мажнунтоллар турар, сочлари ёзиқ.
Соч ёзиб туришар санамга ўхшаб
Ва лекин қўллари самога чўзиқ...
Бу манзил ер эмас, осмон тагидир,
Курраи Заминнинг ясат хонаси.
Бу арши аъзамнинг бир этагидир,
Улуғбек мирзонинг расадхонаси.

Тошинг шу оламда бўлсин деб тугал,
Келганлар кетарлар битта тош қўйиб.
Мен эсам бош уриб келаман ҳар гал,
Ва лекин кетаман донм бош қўйиб...
Ҳар гал дилшод келиб, қайтаман дилхун,
Кўнглим басир бўлиб, кўзларим ботил.
Бу ерда Улуғбек шаҳиддир ҳар кун,
Муртад Абдулатиф ҳар куни қотил!
Бу ерда оқдиру қародир юзим,
Қувончу қайғуга бирдек ботибман.
Гўеки шаҳид ҳам, қотил ҳам ўзим,
Улуғбекдирману Абдулатифман.
Бу ерда ғурурим бир олам жаҳон,
Лекин маломатим — жаҳонга тутун.
Бу ерда кўкларга юксалиб чунон,
Қаро ер қаърига кирибман бутун.
Бу ерда кўзларга кундай ошкор
Ва яна аёнди шунга баробар:
Осмонга етгудек маърифатим бор,
Лекин жаҳолатим — жаҳаннам қадар...
— Мана, кўриб қўйинг, бизлар ким эдик!—
Мақтанмоқ бўламан, лекин тилим лол.
Қарғамоқ бўламан, қўймас Улуғбек,
Юраман довдираб, бир афтодаҳол...
Дўстлар, ҳақиқат бу, чучук ва тахир,
Яширмай ўртада кўрайлик баҳам,
Улуғбек осмондан тушмаган ахир,
Осмондан тушмаган Абдулатиф ҳам.
Улуғбек аллома эди беқиёс,
Лекин Абдулатиф — ўшанинг насли.
Наҳот ўз бўйинини чопса қиличбоз,
Наҳот ханжар чекса аслига асли?
Тарихий Турон бу, яшнаб-кўкарган —
Боғида битгани нуқул низолар.
Акалар укани тупроққа қорган,
Мирзолар устига юрган мирзолар.

Бу ерда отани ўлдирган ўғил,
Ота ҳам этмаган ўғлига шафқат. -
Биз ўз қонимизни тўкканмиз нуқул,
Биз ўз пайимизни қирққанмиз фақат.
«Сен киму мен ким»га тақалиб иши
Аждодлар талашиб ўтган бесабр.
Юртига сиғмаган Синодай киши,
Донишдай кишилар топмаган қадр...
Яхшиям, замона айлаб сарафроз,
Кўзимиз ўнгида ёришди олам.
Қонларда Улуғбек яшайди, бу рост,
Лекин яшамасми Абдулатиф ҳам?
Худбинлик гоҳида қул қилар бизни,
Жаҳолат қиламиз қанчадан - қанча.
Гоҳо таниёлмай ўз - ўзимизни,
«Кимсан?» деб сўраймиз шармандаларча.
Саволни хуш кўрар одамзод хайли,
Сўраб - суриштириш одат азалдан.
Менинг қишлоғимни сўрашар, майли,
Лекин сўрашади: қайси гузардан?
Ноаҳиллик деган ёвуз бир бало
Неча бор бошларда синдирди таёқ.
Лекин биз инсофни унутиб гоҳо,
Оқни қора деймиз, тираймиз оёқ.
Ўзинг мададкор бўл, Мунаввар Идрок,
Ўзинг мададкор бўл, Қодир Ақлу ҳуш.
Қонларда Улуғбек яшайберсин пок,
Лекин руҳимиздан кетсин падаркуш...
Судси фахри* саҳни юлдузга тўлиб,
Гумбазлар устида ёнабер, қуёш.
Биз ҳам улуғ бўлиб, Улуғбек бўлиб,
Улуғлар ёнида кўтарайлик бош!..

1979

---

* Судси фахри — астрономик ўлчаш асбоби.

КЛУБАТРА

(Шекспирни ўқиб)

Башар тарихида ажиб бир хилқат,
Малоҳат баҳрида олмос қатрасан.
Аммоки мен учун шарқона сифат
Мужассам хаёлсан... Клубатрасан!..
Шундоқ деб ёзибди Беруний бобом,
Шундоқ деб ёзмишлар боболар бари.
Балки гулгун эдинг, балки гуландом,
Лекин не бўлса ҳам, самовий пари...
Фотиҳ Искандарни бир нигоҳ билан
Бир ажиб ўтларга солган Равшанак.*
Сен ўша оташдан унган ниҳолсан,
Сен ўша равзада етишган данак.
Аввал Машриқ сари, кейин басма-бас
Мағрибга эсибди тақдир ҳавоси.
Пойингда Нил ўйнар, Зарафшон эмас,
Маконинг бўлибди Миср маъвоси.
Сен шунда малика, маликул башар,
Сеҳрлар жо бўлиб ётар исмингда.
Искандар шиддати жонингда яшар,
Равшанак жамоли яшар жисмингда.
Лекин билармисан, эй жонга офат,
Лекин билармисан, эй жаҳонга жон,
Минганинг тахт эмас, санги қабоҳат,
Қийганинг тож эмас, савдойи жаҳон!
Қимга тарихдирсан, кимга томоша,
Мен учун эмассан тақдиримдан чет.
Тақдир насиб этиб, минг йиллар оша,
Учрашиб турибмиз, мана, бетма-бет.
Сенинг қисматинг-ку шундай беқарор,
Мен ҳам чок этайин энди яқони:

---

* Равшанак — Самарқанд подшосининг қизи. Искандар унга уйланган. Шарқда «Клубатра» номи билан машҳур бўлган Клеопатра — ўшалар авлоди.

Сенинг - ку бир қадар суғдийлигинг бор,
Менинг ҳам қалбимда суғдийлар қони.
Ҳолиннга куяман, куймасам бўлмас,
Ҳолиннга куяман, пари пайкарим.
Рим деган менга - ку таҳдид этолмас,
Сенга таҳдид этар, таҳдид солар Рим...
Иилда тўлқин турса — Римдан даракдир,
Наҳанг қорни очса, билмайди шафқат.
Римга ғалла керак, тилло керакдир,
Араз ҳам, ғараз ҳам унга шу фақат.
Рим текин сўрайди, фақат сувтекин,
Текин бермаганга етади зарби.
Ўзини улуғ деб улуғлар лекин,
Ўзини боқишга етмайди қурби.
Шунинг-чун Мисрнинг ранги қаҳрабо,
Шунинг-чун у маҳрум шону шарафдан.
Римдан офат келур... лекин ажабо,
Ошиқ ҳам келармиш ўша тарафдан.
Кўйингда Антоний гадодир буткул,
(Ёрлақа, муҳаббат, уни ёрлақа!)
Амаллар, унвонлар шу оташда кул,
Ғаразлар, аразлар бари бир чақа.
Оқибат сеҳрини айлади зоҳир,
Севгига сажда қил, буюк Осмон.
Номардлар наслидан мард чиқди охир,
Қотиллар қавмидан чиқди қаҳрамон...
Майдонга тикилмиш жаҳоннинг кўзи,
Майдонга ёғилур жаҳоний шараф.
Майдонда бир тараф — Антоний ўзи,
Буюк қўшин билан Цезарь — бир тараф...
Агар минг йилларни қилмоқ бир қадам
Имкони бўлсайди ушбу нафасда —
Мен ҳам шу майдонга тушардим, санам,
Ботир Антонийга бўлиб сафбаста!..
Улар Антонийни аяшди, ҳайҳот,
Лекин аяшмасди мени ҳеч қачон.

Номинг, номусингга тикардим ҳаёт,
Номинг, номусинг деб берар эдим жон...
Фалакдан бир нажот етмади сенга,
Нажот етиб келди заминдан, ёху!
Илон оғиз солди кумуш сийнангга,
Гулбарг лабларингга таралди оғу.
Жаҳондин кетдингу муродга етдинг,
Жаҳон ҳам қолди-ку сендан айрилиб.
Сен-ку Антонийнинг ортидан кетдинг,
Ортингда турибман, қара қайрилиб...
Сенга заҳар қуйиб, қадаҳ тутди ҳақ,
Билмадим, менга не тутаркин соқий.
Лекни биламанки, Гўзаллик барҳақ,
Лекни биламанки, Муҳаббат боқий!
Рухинг омон бўлсин дунёда, санам,
Муҳаббат кўкида қила бер парвоз.
Машриқдан Мағрибга сабо эсан дам
Қулоғингга етсин-суғдиёна соз...

1979

ҲАМЛЕТ

Эшик тақиллади, эшик олдида —
Чиқсам, бир танишдек нотаниш эди.
Маъюс бир табассум ўйнаб лабида,
Таъзимга бош эгиб, Ҳамлетман, деди.
Ғариб бир таҳайюр юз берди менда,
Юзига довдираб тикилдим бир зум.
Қўл бердим, қўл берди, юзи - кўзида
Ҳамон ўша - ўша, маъюс табассум.
— Марҳамат! ..
— Ташаккур. Вақтим зиқ эди... —
Шунда ҳам лабида ўша нимкулгу.
— Кўришмоқчи эдим... Кўрдим, хайр энди...—
Ғамгин эди, ғоят ғамгин эди у.

Кетди Қайрилмади. Қадами дўп-дўп
Егоч зиналарга шарпалар ёйиб.
Ортидан югурдим. Қўринмади. Йўқ.
Ғойиб бўлган эди, бирпасда ғойиб.
Бош эгиб, йўл олдим уйимга секин,
Йўл олдим, ўзимга таъналар айта.
Эшик пойлаб ўтди кунларим, лекин,
Ҳамлет эшигимга келмади қайта...
Хаёллар домига ташладинг мени,
Садо бер, ташрифинг яна раво эт.
Сени соғинаман, қўмсайман сени,
Қайларда юрибсан, жигарим Ҳамлет?
Тунлар ўй сураман, ўйларим мубҳам,
Нега бир келганча, кетдинг бедарак?
Нега керак бўлди сенга остонам?
Мендек бир бенаво сенга не керак?..
Шундоқ деб эшикка тикиламан, бас,
Яна дардим этар юрагимни фош.
Асрдош эмасмиз, ватандош эмас,
Лекин юракдошмиз, Ҳамлет, юракдош!
Сен-ку замонлардан ўтдинг ярқираб,
Мен ҳам шу жабҳада урмоқчиман бонг.
Руҳинг излаб келмиш руҳимни, ажаб,
Руҳим излаб борса руҳингни, не тонг...
Руҳимиз ундошдир, Ҳамлет, нақадар,
Йўқса, иккимизга кўришмоқ қаён?
Сен - ку юрагингни очдинг бир қадар,
Мен ҳам этай дейман дардимни аён...
Ҳали ҳам қабоҳат яшайди ерда,
Ҳали ҳам шум фалак — жобиру жаббор.
Ҳали ҳам уйингда ўлтириб тўрда,
Жонингни олгувчи амакилар бор.
Ҳали ҳам шундайлар учрайди бот - бот,
Уларга севги — пуч, вафо — афсона.
Сени - ку, жинни, деб аташди, ҳайҳот.
Ўшалар наздида мен ҳам девона...

Сен - ку аламларга дуч келдинг талай,
Кам эмас менинг ҳам татиб кўрганим.
Лаэрт аямасдан қилич ургандай,
Менга ҳам тиг солди дўст деб юрганим...
«Ҳаётми ё мамот!»— юрагинг оқи
Ҳали ҳам юксалган самога устун.
Мен ҳам шу аламни шивирлаб гоҳи,
Гоҳида қичқириб айтаман дилхун...
«Ҳаётми ё мамот!»— жонларда яшар,
Уни тумор қилиб таққанмиз гўё.
Шу сўзни шивирлаб ёд олди башар,
Шу сўзни ҳайқириб айтмоқда дунё.
Ҳайқириб турибди жаҳон бесабр,
Қўлида, қўйнида, қўнжида оташ.
Кел энди, дардларим эшитиб бир-бир,
Менга тасалли бер, Ҳамлет — жафокаш!..
Садо йўқ... Хаёллар судрайди лекин,
Кўчага чиқаман, ғаройиб бир ҳол:
Биров кетиб борар, ўшани секин,
Ҳамлет, деб ўзимча этаман хаёл...
Хиёбон бошида тураман бир зум,
Аланглаб, бировни излайман ҳамон.
Ярқ этган бир нигоҳ, маъюс табассум
Мени хаёлларга бошлар бегумон...
Дўстим, давраларда мени афу эт,
Гоҳо қотиб турсам, қўлимда бода.
Не қилай, кўзимга кўринар Ҳамлет,
Кўзимга кўринар буюк шаҳзода!..

1979

Ҳ О Л

Салқин саҳар,
Салқин саҳар қўйнида
Майин-майин тебранади япроқлар.

Шатир-шўтур ёғаётган ёмғирни
Шапир-шупур ичаётир тупроқлар.
Мен ҳам саҳар сурурига тўйиндим,
Ёмғирларга юзим тутиб, суюндим.

Салқин - салқин уфқларнинг ортидан
Қоронғулик салқи бўлиб туради.
Шамол тентиб, қанотлари ҳўлланиб,
Елпиб - елпиб, юзларимга уради.
Қандоқ яхши, яланг оёқ йўл юрсанг,
Сув бўйида мазза қилиб ўлтирсанг...

Оҳ, тиниқ сув, ариқ тўла тиниқ сув,
Живир - живир мовий осмон парчаси!
Мавжларингга сочларини солибдир
Майсаларнинг, кўкатларнинг барчаси.
Мен ҳам сенга қўлларимни солайин,
Юзларимни чайиб - чайиб олайин.

Дарахтлар ҳам боқишади меҳрибон,
Чор атрофим — думбул ўрик даласи.
Яшил олам — бошим узра соябон,
Олам гўзал, мен — оламнинг боласи.
Термиламан армонли бир қуш каби,
Борлиқ - жаҳон кўзларимга туш каби...

Бир қуш каби
Овлоқда, сув бўйида
Овоз қўйиб, сайрамоқчи бўламан.
Аммо ўша яшил дала қўйнида
Яна ажиб бир қушча бор, биламан,
Мўъжаз қушим, дейман, менга садо қил,
Шу оламни юрагимга ато қил!..

1979

САРУПО

Гапдан гап, дейдилар, масалдан масал,
Эҳтимол, бу ҳам бир башарий ҳолат:
Бир эски тўним бор, кийганим маҳал,
Танимга жон кирар, жонимга роҳат.

Сўздан сўз, дейдилар, каломдан калом,
Уйимга етолмай, ўйлайман нуқул:
Бир эски дўппим бор, кийдимми тамом,
Чиройим очилиб кетади гул-гул...

Одам либос билан, деганлари рост,
Либосга бурканиб юрамиз сипо.
Нимадир инсонга энг олий либос?
Нимадир башарга олий сарупо?

Халқимнинг қадимий тили бор, дуркун,
Ҳар бир жаранглаши руҳимга ривож.
Ушани ёпиниб юраман ҳар кун,
Ушасиз жаҳонда мен бир яланғоч.

Тилим ёруғлигим, йириклигимдир,
Башарий шу олам, даҳри-дун аро.
Тилим — бу дунёда тириклигимдир,
Ўлсам, кафанимдир, бўйнимда қаро...

1981

БАХИЛЛИК

Тонглар мужда олиб дoston, ғазалдан,
Келишар кулбаю кошонамизга.
Дўстим, шоирлармиз бизлар азалдан,
Меҳнат нони битган пешонамизга.
Биз учун ҳалолдир шу азим дунё,

Юраклар юлдузи — шу ёруғ Ватан.
Биздан бадавлати бўлмагай зеро,
Биздан йўқсилли ҳам бўлмайдил зотан...
Бизни деб чалинар чаманларда най,
Бизни деб чарх урар фалакда офтоб.
Ишқу аламларда айтилганидай:
«Пок-покиза юрак — бир қатра симоб».
Тонг қабни тиниқдир биздаги амал,
Кун қабни равшандир бизнинг қору бор.
Ва лекин бировлар... боқсанг бир маҳал,
Гов бўлиб йўлнингда туришар қатор...
Турарлар маъшум бир сояга ўхшаб,
Ис босган мўридек ичлари тутун.
Турарлар, ияклар қалтираб - қақшаб,
Қўрқинч бир важоҳат касб этиб бутун...
Кимдир, кимлардир бу аянч оломон?
Қайси қавмлар бу, қайси аҳллар?
Дўстим, сен уларга назар сол чунон,
Булар — бахиллардир, шўрлик бахиллар!
Эвоҳ, уларнинг ҳам илгида китоб,
Эвоҳ, уларнинг ҳам қўлида қалам.
Лекин юзларида совуқ бир итоб,
Лекин кўзларида синиқ бир алам.
Биз ҳам шу оламда тирикмиз, десак,
Олам ўшаларга тор келур гўё.
Биз ҳам шу дунёга шерикмиз, десак,
Камайиб қолгандек уларга дунё...
Не керак ўзни минг мақомга солмоқ,
Табиат бермаса, не қилсин киши?
Оллоҳ аламнинг бандадан олмоқ —
Инсон ҳунаримас, иблиснинг иши.
Ҳақ сўзи ишқ билан иншо, деганлар,
Қулоқ сол, эй бахил, ранглари заҳил.
Балки, бахил бўлар подшо деганлар,
Лекин шоир деган бўлмагай бахил.
Шоир бахил бўлса, ўхшар ўлатга,

Шоирликда, ахир, саховат зоҳир.
Шоир подшо эмас, бир мамлакатга
Сингар битта эмас, миңг битта шоир...
Дов билан эришиб бўлмас даъвога,
Ҳақ иши ҳиммату ҳамият билан.
Шеър—арши аълодир, ўша дунёга
Шоирлар етишар пок ният билан.
Бахиллик қўлидан бурда нон емак
Ўлимдан оғирдир... ўйлагил бундоқ.
Бахиллик бу, ахир, бадбахтлик демак,
Бадбахтлик эса — шу дунёмизга доғ...
Ҳорун бўлмасам - да, очдан ўлмадим,
Яшадим гоҳ тикан, гоҳи гул билан.
Лекин бахтим шуки, бахил бўлмадим,
Дунёдан ўтарман оқ кўнгил билан...

1980

ФОХИРА

Жаннат боғларидан менинг орим бор,
Менга нима эмиш у боғи Эрам?
Оламда сенингдек ифтихорим бор,
Оламда ўзинг бор, менинг Фохирам.*

Маърифат аталган таркиби асос
Ўлмагай, билмагай сўлиш ва қариш:
Сенинг китобингдан бўлди сарафроз,
Сенинг офтобингдан топди парвариш...

Сени кўролмаган ғанимлар мутлақ
Кўзи басир бўлсин, юзлари қаро.
Ҳақдан яралгансан, яшайвер барҳақ,
Эй, Она Бухоро — жаҳонга оро!

1980

---

* Қадимда Бухорони «Фохира» деб аташган, Фохира - фахр мамлакати, дегани.

ОШИҚОНА

Ошиқман, демакки, ташнаман фақат,
Ёлғондир сеҳрингга тўйиб - қонганим.
Аммо ҳақиқатдир оламда абад:
Сенинг ёндирганинг, менинг ёнганим.

Кечалар ярқирар бошимда чаман,
Юлдузлар — чаманинг анво гулидек
Балки етмишга ҳам ёниб етарман,
Менглихон, деб ёнган Маҳтумқулидек.

Ўзимни имтиҳон айладим қанча,
Ўзингсан оламда чин инонганим.
Хўш, олам нимадир, олам менимча,
Сенинг ёндирганинг, менинг ёнганим.

Ўтмиш ўтиб бўлди, келар келажак,
Эътироф этаман, қани тонганим.
Лекин шу дунёда боқий қолажак —
Сенинг ёндирганинг, менинг ёнганим.

1981

* * *

Паривашга кўринмоқ эрди матлаб,
Кўриндим, ул паризод ҳам кўринди.
Умидим шамчироғи ёнди яшнаб,
Борайлик, мунисим, жоним, юр энди.

Ўзингни мубтало бўлмоққа шай қил,
Кўзимга ул қаро кўзлар уринди.
Қилар ишни хижолат айламай қил,
Борайлик, мунисим, жоним, юр энди.

Очилди кўзларимга янги олам,
Хаёлим уфқидан тоғлар суринди.
Қарам қилгил, иноят айла сен ҳам,
Борайлик, мунисим, жоним, юр энди.

Муҳаббатни таманно қил, таманно,
Сабр деб шунчалар ётдинг, тур энди.
Яна ёндиргали юз очди раъно,
Ёнайлик, мунисим, жоним, юр энди...

1981

САВОЛ-ЖАВОБ

Гоҳо юлдуз бўлиб, шам бўлиб гоҳо
Кечалар ёнаркан шонринг жони,
Сўрди у: нимадир шу буюк дунё?
Нимадир шу буюк сирри ниҳоний?

Савол оғир эди, ахтариб жавоб,
Бошига шодлигу ғамлар сочилди.
Қай бир азиз фурсат, қай гўзал асно
Очилди пардаи асрор, очилди...

Дунёни чамалаб, этди сарҳисоб,
Ажаб ҳикмат экан шу буюк дунё:
Аввал меҳр экан, сўнгра бир инсоф,
Кейин ҳиммат экан шу буюк дунё!..

1981

ИБРОҲИМ МҶМИНОВ САБОҒИ

Кўнглим осмонида ҳамиша кундуз,
Ёниқ юлдузларнинг йўқдир сабоғи.
Унда энг чароғон, энг ёруғ юлдуз —
Иброҳим Мўминов сабоғи!..

Ҳақ - ҳақиқат бўлсин юзингга кўзгу,
Тафаккур ва имон — йўлинг маёғи.
Сен маёққа интил, мардона бўл, бу —
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Олимга зийнатдир ғайрат ва чидам,
Меҳнат-машаққатнинг йўқдир адоғи.
Адо бўлгунингча олға бос, бу ҳам —
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Ҳалол ҳамнафас бўл аҳли тамизга,
Ҳар иш ҳар юмушнинг бордир сўроғи.
Бу бизга, бу сизга, бу ҳаммамизга —
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Жуда табаррукдир шу она тупроқ,
Унда боболарнинг кўзи — қароғи.
Сен унинг шаънини баланд тут, шундоқ —
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Олимлар учрайди такаббур, тунд юз,
Боқсанг очилмайди қоши - қабоғи.
Афсус, кор қилмабди уларга, афсус,
Иброҳим Мўминов сабоғи!

Устоз бўл, ота бўл энг аслларга,
Ҳамият тоғи бўл, ҳиммат булоғи.
Бу энди келажак кўп наслларга
Иброҳим Мўминов сабоғи!..

1981

ДУНЕ

Бугдойзорда бугдой ўрарди ота,
Қаватида неча дастёр боласи.

Аммо қаршисидан чиқди баногоҳ
Бир тўда қароқчи, бандит галаси...

Қўлларда жаҳаннам оловлари шай,
Жаҳл - жаҳолатдан ўзни унутиб,
Худди еру кўкка ўт қўймоқчидай,
Туришар маъшум бир ишора кутиб...

Боқдию сесканди ота: алҳазар!
Бошидан қайноқ сув тўкилди гўё.
Бола - чақасига ташлади назар...
Сесканма, Отажон, сесканма, Дунё!

Нокаслар кўзига тикка назар сол,
Назар сол қутурган ўша итларга.
Уларни таниб ол, яхши таниб ол,
Ўзинг нон бергансан шу палидларга.

Нон нима, ҳаттоки бергансан ҳаёт,
Жонингдан уларга улашгансан жон.
Улар ёндирмоққа шайланар... Наҳот,
Қараб тура берсанг, Дунё— отажон?!

Ҳайқир, йўлини тўс, ёқасидан бўғ,
Хункор кўзларига кўзингни қада.
Дунёлик ҳаққингни даъво қил тўлиқ,
Оталик ҳуқуқи бор-ку Дунёда.

Атом, нейтронлар тўфони ичра
Қолиб жизғин бўлиб ёнмасин жаҳон.
Муштумзўр кўксига муштуминг тира,
Кўрсат дунёлигинг, Дунё — отажон!..

1982

ЭЛБРУС

Бўйингни ўлчашга учқур, асабий
Бургут хаёлнинг ҳам қанотлари суст.
Мен бугун ожиз бир чумоли каби,
Пойингда турибман, буюк Элбрус.
Тикланиб қарайман, бошингда бу дам
Оқ булут — муаллақ осмон ўлжаси.
Салом, дейман сенга, салом юракдан,
Эй, улуғ Кавказнинг улуғ хўжаси!
Абадий виқорсан, абадий ҳайбат.
Табиат яратган муаззам қўрғон.
Замин - ку пойингда пойандоз абад,
Фалак бошинг узра ўзи соябон.
Вулқонлар яшармиш сенинг бағрингда,
Аммо бошингда-чи—оппоқ мангу қор.
Пишқирган селларинг, дарёларинг - ла
Сенинг ҳам жаҳонда сиёсатинг бор.
Самовий маъвосан, мунаввар гўша,
Худолар яшаган макон, айтайин,
Агар шу дунёда фаришта бўлса,
Унинг ҳам маскани ўзингсан тайин.
Уша, жаҳон аро оловлар ёққан
Тарих ҳам пойингда кечирмиш умр.
Прометей қони кўксингга оққан,
Сенинг тошларингга тирмашган Темур.
Қимлар сени кўриб, муродга етган,
Қимларнинг бошига етган матлаби.
Гитлер ҳам қошингга бир келиб кетган,
Тарих курагида супринди каби...
Жаҳон марказида турибсан гўё,
Жаҳон қисматлари устингга қалаш.
Тиниб - тинчимайди тегрангда дунё,
Жаҳоний кураш бу, жаҳоний талаш.
Ҳақни талашади инсонлар бугун,
Адолат талашар, инсоф талашар.

Одамзод фарзанди борки, куну тун
Жаҳонда ҳаққини талашиб яшар.
Майли, кураш ўзи ҳаётга тирак,
Лекин танти бўлсин майдонда баҳо.
Тубанлик ўзини тутмасин юксак,
Пучаклик ўзини этмасин даҳо.
Кавказ тоғларига эй, олий падар,
Агарчи тошдирсан, дардим этай фош.
Сохта буюклардан бездим нақадар,
Сохта юксакларга қолмади бардош!
Инсоннинг ҳиммати тошдан ҳам пастми,
Узинг изоҳ бергил менга, Кўҳи Қоф,
Юксаклик белгиси софлик эмасми?
Буюклик белгиси эмасми инсоф?
Ажабо, шундайлар учрайди баъзан,
Фойда деб инсофга солишар тугун.
Ушалар номусни ёд этиб чиндан,
Надомат ўтида ёнмасми бир кун?..
Яшил арчазорлар қўйнида сайрон
Кезаркан кўкўпар чиройингга лол,
Мен сенга дардимни айладим аён,
Мен сенга сиғиндим, эй буюк Тимсол!
Алвидо, Элбрус! Яхши қол энди,
Янги манзилларга бугун етаман.
Мармар ҳаволаринг, шукуҳларингни
Бағримда авайлаб олиб кетаман.
Фалакни қучганда алвон субҳидам,
Мағрибдан Машриққа эганда сабо,
Абадий юксаклик, софликларингдан
Менинг юртимга ҳам нафас қил, бобо!

1982

ҲАЛИМА НОСИРОВАГА ШЕЪРИЙ МАКТУБ

Опа, эслайсизми, ёдингиздами,
Боғларга бурканган олис Шофиркон.
Сўлим оқшом эди, сарҳовуз бўйи
Ажиб мўъжизага бўлганди макон.
Халойиқ жам эди, ҳамма ёқ тирбанд,
Ўртада саҳнадек ёруғ шоҳсупа;
Бир маҳал бир ажиб назокат билан
Сиз чиқиб келдингиз даврага, опа...
Чапаклар чалинди, кўзлар чарақлаб,
Чолғулар бирикиб, бирдан чекди ун.
Шунда ашулага сиз очдингиз лаб,
Ва жумла дунёни қоплади афсун.
Бошланди даврада ёниқ бир наво,
Юракларни кабоб этгувчи хониш.
Йўқ, бу наво эмас, хониш эмас, оҳ,
Бу бир ёниш эди, буюк бир ёниш!
«Ушшоқи Ҳалима» янграр эди, бас,
Оламга сочарди садоларини.*
Мен сармаст термилиб, кўрар эдим маст
Бу жонсўз нағманинг адоларини...
Ҳаяжон чақинлар чақаркан жонда,
Опажон, мен сизга саждалар қилдим.
Сурур борлигини билдим жаҳонда,
Сафо борлигини ўшанда билдим.
Яна иқроп этай сизга, опажон,
Англадим сиз билан туриб юзма-юз:
Менинг ҳам бағримда бор экан осмон,
Унда яшар экан ой билан юлдуз...
Менга ҳаёт эди сиз айтган «Баёт»,
Сиз— буюк хонанда, мен— чўпон бола.
Менинг юрагимда қолди умрбод,
Ўша оқшомдаги най билан нола.

---

* «Фироқ алангасида...» деб бошланувчи ашулани Бухорода шу ном билан аташарди.

Ўтли замзамалар юракда қолди,
Қолди руҳим аро ёниқ бир қуёш.
Неча бир ҳаваслар, ҳислар йўқолди,
Қолди инжу бўлиб кўзларимда ёш...
Қўшиқлар куйланса, қулоқ соламан,
Оҳанглар кўкида бўламан сайрон.
Уша хонишларни қўмсаб қоламан,
Уша ёнишларни тополмай, ҳайрон...
Энди қўшиқларда чақнамайди ҳис,
Сўзи ҳам тушмайди созига лойиқ.
Саҳнада ўзини унутмас ҳофиз,
Бепарво тинглайди уни халойиқ.
Юракдир, дард ила илҳомдир қўшиқ,
Лекин буларни ҳеч андиша этмай,
Гоҳо бақришар қуруқдан-қуруқ.
Гоҳо маърашади уялмай — нетмай...
Гул деб қўлимизга тутишар тикан,
Лекин хижолат ҳам бўлишмас сира.
Санъат бор экану, шанъат бор экан,
Шанъатнинг бугунги номи—халтура...
Опажон, бу сўзлар жарангдор эмас,
Не керак уларни шеър қилиб ёзиш?
Келинг, кексаликни отинг бир нафас,
Оташин наволар топсин навозиш.
Шофиркон — ҳали ҳам ўша Шофиркон,
Сиз — буюк хонанда, мен — чўпон бола.
Келинг, юракларга қуйилсин тамом
Уша оқшомдаги най билан нола.
Муаззам саҳнага чиқинг бу замон,
Сурур дарёлари оқсинлар тўлиб.
Яна наво тузинг бизга, опажон,
Нафосат юлдузи — Халқима бўлиб!..

1982

Қараб - қараб ҳайронаман:
 ажаб дунё, ажаб дунё,
 Инглаб туриб кулсак баъзан,
 кулиб туриб йиғлаймиз гоҳ,
 На хаёлдан хаёл воқиф,
 на кўнгилдан кўнгил огоҳ,
 Баъзи кунлар жафо билан,
 баъзи тунлар сафо билан.

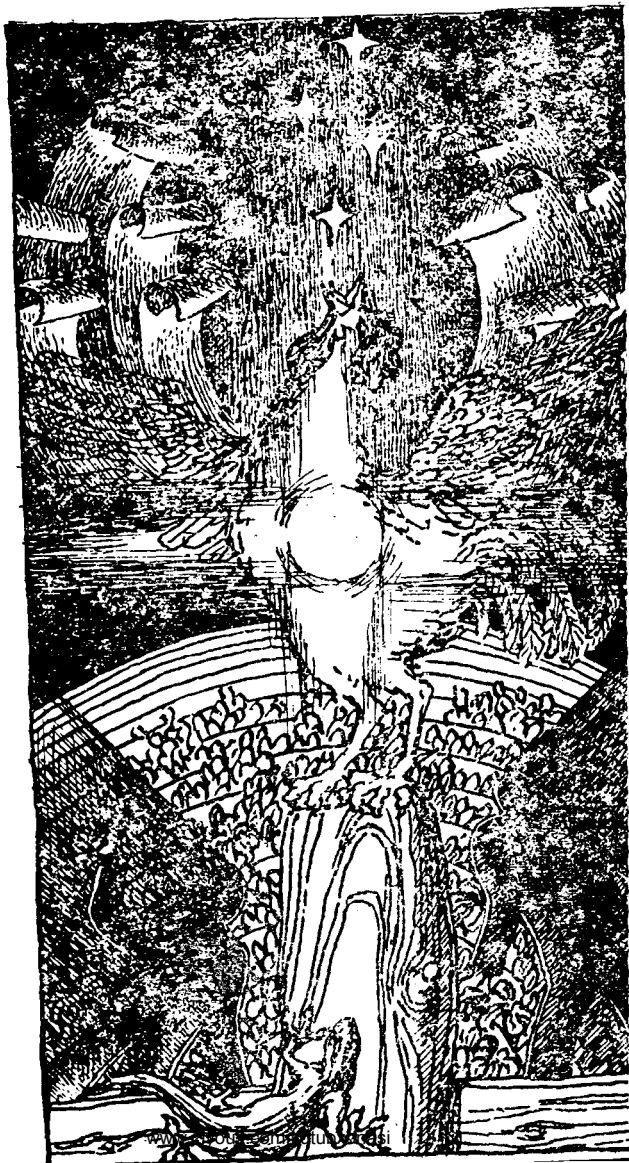
Жафо билан, сафо билан
 ўтиб борар умри азиз,
 Алвон - алвон кўчалардан
 кетиб борар умри азиз,
 Бир кун етар манзилига,
 етиб борар умри азиз,
 Ушанда ҳам олган ёки
 ололмаган баҳо билан.

Саводхонман деганларда,
 ажаб, баъзан хат-савод йўқ,
 Китобхонман деганларда
 гоҳо тайин эътиқод йўқ,
 Хомсут эмган бандаларга,
 кўнгил, унча эътимод йўқ,
 Кеча сенга сиғинганлар
 бугун боқар ҳаво билан.

Юрагингда олам яшар,
 кўзларингда олам зоҳир,

Қувонч - қайғу сеҳри билан
ўзинг соҳир, сўзинг соҳир,
Бу дунёда боқий фақат
бир хуш наво, дейди шоир.
Кўнгил, кетсам - кетайин мен,
сен яшайвер наво билан!..

1982

САККИЗ ДАҚИҚА ТАФАККУР

* * *

Онам учун аввал армон эдим мен,
Сўнгра мен талпиндим қучоқларида.
Кўздан ёш бўлиб қуйилдим кейин
Ва аста эридим дудоқларида...

Орзу оташида, иссиқ қучоқда
Етишган, эй, шеърим, эй жонон ўғил,
Шу буюк дунёдан кўз юмар чоғда
Менинг кипригимдан нур бўлиб қуйил...

* * *

Қаршингда турибди умрим бир куни,
Менинг увоқ шеърим — менинг дилпорам;
Тонг сийлаган, оқшом опичган уни,
Бир сатрида севинч, бир сатрида ғам.

Агар ғамгин бўлсанг, севинчим — нажот,
Шод бўлсанг, ол, мана, ғамимни бердим.
Қанотинг бўлайин, сен ҳам бўл қанот,
Ҳамдардинг бўлайин, бўлгин ҳамдардим...

— * * *

Пайдо бўлдимми, бас, қаршимда қатор
Эшиклар тақа-тақ ёпилар фақат.
— Одамлар, ҳой, тўхтаг, сизда гапим бор,
Одамлар, бир нафас сабру қаноат...

Мен нон сўрамайман, сўрамайман мол,
Пул ҳам сўрамайман, ошиқманг унча.
Бир савол сўрайман, фақат бир савол,
Киши саволдан ҳам қўрқарми шушча...

* * *

Она - Ер ўртаниб, миллиард ёшнини
Сенинг бунёдингга харж этди, инсон.
Қуёшдан олгани ишқ оташини
Оқибат бағринга айлади эҳсон.

Ўт олдингу ўтсиз олмадинг нафас,
Ўт яратдинг ўтли жонингга монанд.
Қалбингдаги ўт - ку ганжи муқаддас,
Қўлингдаги ўтдан қўрқаман...

* * *

Бир кифтида оқшом, бир кифтида тонг,
Зулмат ва зиёнинг қоқ ўртасида —
Туради тангридай азамат инсон,
Юлдузлар — қуёшлар рўпарасида.

Руҳини қуршамиш ажиб бир ҳолат,
«Тангрим» деб атаркан ер ҳам, само ҳам
У бовар айламас, чекар ҳижолат
Ва оқсоч онасин ёд этар ҳар дам...

* * *

Менга қисса айтар донишманд бир чол
Юз йиллик кечмиши савдоларидан.
Замонлар гуриллаб кўринар яққол
Заҳматкаш қалбининг нидоларидан.

«Тонг отди, кун ўтди, етишди оқшом,
Жабру жафоларни унутдим бутун».
«Унутдим?» Ажабо, шу қийин калом
Кўксидан қалтираб чиқади нечун?

* * *

Кўкка боқиб, сукут сақлайди замин,
Ерга боқиб, осмон сақлайди сукут.
Кўкнинг сукутида қанчалар мазмун,
Ернинг сукутида қанчалар ўғит...

Кўкдай бўлса ҳамки юксак, баркамол,
Ердай сукут сақлаб туради оқил.
Бирпас сукут сақлаб, ҳолингга кўз сол,
Бирпас сукут сақлаб, оламга боқил...

* * *

Бахт — болгадир, дўстим, одамзод—маъдан,
Ўтгувчи ҳар лаҳза ўтмас бесамар.
Ҳаёт жабҳасига солишчун бардам
Бизни пиштади даврон — чилангар.

Инсонни тоблайти замон сандони:
Кимдан пўлат унар, кимлардан темир;
Кимдан қилич унар, кимдан қалқони,
Кимлардан ўт унар, кимлардан кўмир...

* * *

Кўзда ёши билан кулади бола,
Илҳом асир этган шоирга монанд.
Шоир ҳам боқармиш ёруғ оламга
Боланинг мусаффо кўзлари билан.

Ажаб сеҳрлидир бу икки дунё:
Бирпасда севинчу бирпасда қайғу.
Бирн эрмак излаб, топади маъно,
Бирн эртак сўйлаб, айтади орзу...

* * *

Менга отам мерос қолдирди жаҳон:
— Ўзинг салмоқлаб кўр, ўзинг баҳола,
Дардларини тотиб ўзинг давола,
Бағрини қуёшга айла ошиён...

Мот этди жаҳоннинг шавкати мени,
Ярим умрим ўтди баҳолаш билан.
Дардларини топдим... Умрим қолгани
Ўтмасайди ёлғиз даволаш билан...

* * *

Кўриб қолдим ногоҳ, юксакда ўсган
Болаликдан ошно кекса бир гужум,
Ҳисобсиз бурушуқ-ажинларидан
Кўз ёши оқизиб туради юм - юм.

— Ҳой, бобой, не бўлди, ҳолинг паришон,
Нега хўрсинасан, нечун изтироб?
— Ковагимда бир пайт ёвуз бир илон
Чумчуқ уясини этганди хароб...

* * *

Баъзи орзуларим шўх парвозидан
Шалпайиб йиқилар мисоли варрак.
Мен уни қўймайман, ушлаб ипидан,
Томларга судрайман, бўламан ҳалак.

Томдан учирсам ҳам, елга тўш бериб,
Баландлаб кетганда йиқилар атай.

Кўз ёши қиламан шунда ўлтириб,
Варраги учмаган ўксик боладай...

* * *

Мени сескантирар гоҳида зимдан
Мўралаб югурган калтакесаклар.
Мени сескантирар гоҳи изимдан
Яширин отилган увоқ кесаклар.

Тутақиб кетаман, номус, андиша
Хиппа бўғиб олар, бироқ йўқ шубҳам,
Агарда биқинмай, тик келар бўлса,
Олишардим ҳатто аждар бўлса ҳам...

* * *

Шом эди. Бировни этдилар дафн,
Заранг, совуқ ернинг бағрини ўйиб.
Қора лашкар каби босиб келди тун,
Қолди ёлғиз қабр дардли қорайиб.

Тун оғиб, юлдузлар ёш тўкиб милт - милт,
Ой нури синаркан мазор тошида,
Соядай судралиб келди - да бир ит,
Ўксиб уввос солди қабр бошида...

* * *

Шодлик — ўйноқ оҳу, арслондир — ғазаб,
Лоқайдлик — совуқ ва қўрқинч бир илон.
У лоқайд, оламга боқар бетараф.
Тўйда ҳам азада бирдай совуққон.

Етиб кел бошига, ҳакими ҳозиқ,
Етиб кел бошига, севинч ва қайғу.

Қақ - қақ уриб кулсин, инграсин ёниқ,
Ут бўлсин, сув бўлсин — одам бўлсин у...

* * *

Бир она қақшатар ўз боласини,
Бола шўрлик йиғлаб, солади фиғон.
Босолмайман мен ҳам дил ноласини,
Мен ҳам бола янглиғ ўксик, нотавон.

Бегона жон эмас, титраб, қақшаган,
Менинг жоним ўксиб; чекади азоб.
Гўё болалигим келиб қайтадан,
«Қутқар!» деб ёлбориб ёш тўкар шу тоб... *

* * *

Юксак чўққиларда ҳали юрмадим,
Лекин кўз юсаму этсам ихтиёр,
Қоялар қаршимда бўй чўзади жим,
Тоғлар ястанади мағрур, сервиқор.

Толеимда юксак тоғим эдинг сен,
Меҳринг оташида ёнарди офтоб.
Мунаввар чеҳрангни қўмсайман, лекин
Хаёлим уфқида кўринар сароб... *

* * *

Боланнинг бошидан гул ҳиди келар,
Қуёш ҳиди келар, нур ҳиди келар.
Кўз юмиб симирсам, ота кўнглимга
Минг йиллик истиқбол умиди келар.

Ҳар эшикдан эсар шу хушбўй насим,
Ҳар гулшанда кезар шу ширин нафас.

Дўстларим, одамзод билмайди тиним
Ҳаёт бўстонида шу шаробдан маст...

* * *

Уйласам, лаҳзада замон мужассам,
Заррада беқиёс қудрату амал.
Уйласам, шу борлиқ, бу кекса олам
Маънолар олами экан мукаммал.

Булутда ниҳондир ногаҳоний сел,
Ўтдан дарак берар мудраган учқун.
Маънолар... мен сизни териб, муттасил,
Қалбим дастгоҳида тўқийман мазмун.

* * *

Нега мен баъзида маъюс: безабон?
Сизга баён этсам, дўст-ҳамдамларим,
Мазмундорлигини пеш айлаб мудом,
Ортимдан юради дарду ғамларим.

Менга шодлик беринг теран, улуғвор,
Токи шодон бўлай, бўлмай афтода.
Менга шодлик беринг ғамимдай дилдор,
Менга шодлик беринг ундан зиёда...

* * *

Юзма - юз туришар бола ва сиймо,
Юзма - юз туришар эрмак ва алам.
Сиймонинг юзида беқарор маъно,
Боланинг қўлида беомон қалам.

Қалам шафқат этмас, бўяр беибо,
Сиймонинг ёшини оқизар дув - дув...

Бола қақ - қақ урар, лекин ажабо,
Менинг юрагимга чўкади қайғу.

* * *

— Мени келтираркан ёруғ дунёга,
Она, тор келдими ҳимматинг сенинг?..
На зўр ақл бердинг, на зўр ирода,
Фақат юрак бўлди ато этганинг...

— Болажон, берганим оламга арзир,
Нима бор ишқ тўла дилдан зиёда?
Олмос каби ақл китоблардадир,
Курашларда яшар пўлат ирода.

* * *

Одамлар, гоҳи бир ишингиз кўриб,
Юрагим қаҳрдан тош бўлиб кетар.
Одамлар, гоҳи бир ишингиз кўриб,
Кўзларим меҳрдан ёш бўлиб кетар...

Қаҳрим нишонаси — кўнглим тошини
Эритиб ташлайман кўз ёшим билан.
Меҳрим нишонаси — кўзим ёшини
Юракда асрайман бардошим билан...

* * *

Бунёднинг қўлида ишқ машъали бор,
Барбоднинг қўлида нафрат қиличи.
Иккиси солишиб ўсди шиддаткор,
Ўсди икковининг қудрати, кучи.

Қилич ярқирайди, ёнади машъал,
Бунёд чекинмайди, чекинмас Барбод.
Барбоднинг бошига солмасанг ажал,
Нечук Бунёд бўлдинг, азиз одамзод!

* * *

Дўстим, тунда туриб, уфқларга боқ,
Нур тошар гоҳи шўх, гоҳи асабий.
Опалар ухламас, оналар уйғоқ,
Бедорликнинг буюк тангриси каби.

Муаззам заминни ой нури эмас,
Шу кўзлар зиёси чулғамиш бутун.
О, агар оналар кўз юмса бирпас,
Жаҳон қопқасига ёприлади тун...

* * *

Уч каптар талпинар, уч чинни каптар,
Пастда, тонг нурида дарёлар порлар.
Қанотлар ярқираб, енгил рақс этар,
Олдинда уфқлар, олис диёрлар.

Уч каптар талпинар, уч чинни каптар.
Нурдан, муҳаббатдан яралган олам
Уч маъсум юракда яшнаб акс этар,
Уч қошиқ қон аро кезади бу дам...

* * *

— Тақдир, нега мени инсон яратдинг,
Кўксимда шодлигу ғамдан юз нишон.
— Мен сенга қалб ила шуур бахш этдим,
Билгин деб ҳирс нима, нимадир ҳайвон.

Тақдир, нега мени меҳмон яратдинг,
Ярқ этган чақиндек кечгум бегумон.
— Мен сенга қалб ила шуур бахш этдим,
Билгин деб ишқ нима, нимадир инсон...

* * *

— Ажаб дарё кўрдим, сувга лиммо - лим,
Шарқираб оқолмас, ёқолмас чироқ...

— Дунё — дарсхонадир, ҳаёт — муаллим,
Кўрган - билганларинг барчаси — сабоқ.

— Ажаб доно кўрдим, донги зўр олим,
Оқил бўлмадим деб чекади фироқ.

— Дунё — дарсхонадир, ҳаёт — муаллим,
Кўрган - билганларинг барчаси — сабоқ...

* * *

Биламан, ювошлик доим бехатар,

Бевошлик баъзида эмас безиён.

«Йўқ» дейиш гоҳида қийин нақадар,

«Хўп» дейиш аслида ҳаммадан осон.

Тумандан жалани кўраман афзал,

Билмайман, нима бор унда мен учун,

Баъзилар «хўп» дея мудраган маҳал

«Йўқ!» деб сурон солгим келади нечун?..

* * *

Давра зич, ўртада палов муҳайё,

Шом чоғи бўғриққан шафақ мисоли.

Ҳазрати оловни мақтаймиз, аммо,

Не кечди бечора қозоннинг ҳоли?

То палов пишгунча ўша сўзондир,

Тагида гуриллаб ёнади олов.

О, шоир қалби ҳам куйик қозондир,

Раҳм этиб, ҳолига боқсанг - чи, бирров...

* * *

Бола эканимда хаёл - овунчоқ
Юлдузлар ёқарди ёш юрагимда.
Менга тутқич бермай гижинг бир тойчоқ
Ҳадеб айланарди теварагимда.

Умр йўлларида қолмадим яёв,
Яқин бўлиб қолди йироқ осмон.
Аммо ўша тойчоқ тутқизмай жилов,
Менинг атрофимдан айланар ҳамон...

* * *

Саҳар. Хонам ичра гўдак шарпаси,
Эркам, қизалоғим энгашиб шу он
Юзимга термилар, шивирлар майин,
«Дадам уйқуда», деб ўйлар бегумон.

Шеърим ҳам саҳарлаб келади гоҳо,
«Дадам уйқуда», деб қилар табассум.
Мен эсам қучоғим очаман ногоҳ,
«Болам», деб бағримга босаман шу зум...

* * *

Уфқдан бўғриқиб чиқаётган ой,
Хуморингман, кўтар олтин баркашинг.
Шу мудроқ оқшомга ўзинг бўл Хумой,
Бутоқлардан оқсин ипак оташинг.

Ана, само бўйлаб ёйилди зарҳал,
Шуълалар қаршимда ёндилар майин.
Кўзим қароғини тўлдириб аввал,
Кўнглим булоғига оқдилар кейин...

* * *

Истардим, юлдузли, тимқора оқшом
Мени аста айлаб бандаи асир,
Бир нозли ёр каби кўнглим этиб ром,
То барқут тонггача шивирласа сир...

Истардим, шафақли, фируза саҳар
Ёгдуга тўлдириб кўзим ва кўнглим,
Бўсадан манглайм этиб мунаввар,
Бир оқсоч онадек кўрсатса йўлим...

* * *

Меҳринг дариг тутиб, ғазаб айлама,
Бир бурда нонингни қўя тур нари.
Қаҳринг оташида ёнмасман, аммо
Меҳринг қатрасида чўкаман, пари.

Бирпас шафқат билан эгил бошимга,
Кўзимга термилиб, айла табассум.
Туш десанг, тушаман худди дўзахга,
Ён десанг, ловуллаб ёнаман шу зум...

* * *

Дунё экан, мағрур бошим
Маъюсликка гирифтор.
Маъюсликка йўқ бардошим,
Мағрурликка йўқ қарор.

Кўнглим айтар: қилма қайғу,
Аҳли шеъри шуурсан.
Мағрурсанки, маъюсдирсан,
Маъюссанки, мағрурсан...

* * *

Баъзан сўлди, ғамга тўлди,
Лекин ўлмади кўнглим.
Орсизлар - ла ош - нон бўлди,
Ошно бўлмади кўнглим.

Бу дунёда насибам ҳам,
Хазинам ҳам кўнглимдир.
Ҳукм айласа: ҳаёт менга,
Ҳукм айласа: ўлимдир...

* * *

Биз ерни атаймиз саховатпеша,
Ва лекин бизни ҳам, ризқим, дейди ер.
Ерни еб яшаймиз биз-ку, ҳамниша
Ва лекин бизни ҳам бир кун ейди ер.

Буни эсда тутинг, ёри - йўлдошлар,
Қарангиз, бу қандоқ демиш бўлади.
Ем бўлган бир кунни емоққа бошлар,
Еганлар бир кунни емниш бўлади...

* * *

Мен ҳам бир сайёдман, қаршимдадир сайд,
Камоним, камоним, қилт этмагил то —
Сен фақат юракни мўлжал ол, фақат,
Сен фақат юракка ургин бехато..

Токи учиб бориб дардимнинг тоши
Яна бир кўнгилни айласин парканд.
Оқсин кўз ёшимдек кўзининг ёши,
Фарёди қўшилсин фарёдим билан...

* * *

Сен оқшом балқиган ҳилоладек ҳур,
Мен аста ёприлган тундай қароқчи.
Қаршингда юлдузлар чақнаб кўринур,
Бу — менинг кўзларим, йўлингда соқчи.

Бошинг узра ёйиб зулмат чодирим,
Минг кўз билан сенга термиламан жим.
Сени шаффоф, мени қаро қилган ким?
Қалбим, муҳаббатим, жоним сўроқчи...

* * *

Сеҳргарсан, ўзинг билмайсан аммо,
Сен гоҳи ғазабга тўлиб-тошган дам
Кўраман кўзингда тим қора само
Ва унда чақинлар талошини ҳам...

Сеҳргарсан, ўзинг билмайсан аммо,
Сен гоҳи севинчга тўлиб - тошган дам
Кўраман кўзингда нурли бир дунё,
Уфқида иқболим қуёшини ҳам...

* * *

Бир кун эшигимдан кирдинг меҳрибон,
Оқибат истабсан кўнглим роҳини.
Бўронли кўксимга бош эгиб, эй жон,
Тингладдинг жимгина ишқим оҳини.

Аслида бу хаёл... бўлиши гумон
Ва лекин кўнглимнинг бир гўшасида —
Яшайди шу орзу, шу гўзал армон,
Шафқат-мурувватинг андишасида.

* * *

Тушингда йиғладинг яна ўксиниб,
Кун бўйи лабингга қўнмади кулгу.
Тун аро кўзингни уйқуда кўриб,
Ешингни маржондай оқизган ким у?

Айтиб бер, мен уни ҳайдай куч билан,
Агар ожиз эсам, этай илтижо.
Азиз остонангга қўймасин қадам .
На мавҳум надомат, на қўрқинч рўё...

* * *

Уртансанг, мени ҳам ўрайди фироқ,
Севинсанг, кўзимга сиғмайди зиё.
Сен — оқин сув эсанг, мен — икки қирғоқ,
Аммо иккаламиз — сирли бир дарё.

Яшнасанг, шу замон руҳим чароғон,
Мунғайсанг, шу нафас мунглиман мен ҳам.
Мен гар замин эсам, ўзингсан осмон
Аммо иккаламиз — сирли бир олам...

* * *

Мен уни изладим, изладим дилхун,
Тубига етмоққа айладим ният.
Қанчалар бўғилдим, оқибат бир кун
Қаршимда очилди ўша моҳият.

Унга қарайману айланар бошим,
Яна чорасизлик йўлимни боғлар.
Қай тарафдан боқмай, оқизар ёшим,
Қай тарафдан боқмай, кўнглимни доғлар...

* * *

Мени севинч кутар, кутар табассум,
Гарчанд руҳим баъзан шикаста, синиқ.
Шеър оқар, қумрининг кўзидай маъсум,
Шеър оқар булбулнинг ёшидай тиниқ.

Жоним, аламларинг зиёда бўлсин,
Ахир мен биламан аламнинг кучин.
Ботир ҳам тупроққа қоришар баъзан
Қайтадан оёққа қалқимоқ учун...

* * *

Достон чиқармагил зарбулмасалдан,
Майли, даврон сенга берибди навбат.
Шундоқ бўлган эмас азал-азалдан,
● Шундоқ бўлавермас абадулабад.

Бугунча босганим тупроқ, деб магар
Кибрингни кўкларга осиб юрибсан.
Аммо билармисан, ўзинг муқаррар
Ўзингни тупроққа босиб юрибсан...

* * *

Езиб ҳаволарда музаффар қанот,
Ошиб сел карвони — булутларингни,
Она Ўзбекистон, кўрдим мен кушод
Нурдан уқа тутган уфқларингни...

Улуғ табиатдан улуғ насибим,
Тарихдан ҳиссамга тушган макон шу!
Дедим-да, ифтихор яшнатди қалбим,
Кўз ёшларим оқди мисоли ёғду...

* * *

— Она Ўзбекистон, сендан сўрайман,
Неларни ўйлайсан шу фараҳли тун?
— Жумла мамлакатга нон берсам дейман,
Кийинтирсам дейман уни бус-бутун...

— Она Ўзбекистон, орзули чаман,
Қаергача етар меҳринг поёни?
— Мен жумла дунёга нон берсам дейман,
Кийинтирсам дейман жумла дунёни...

* * *

Нафратни дунёга келтирди одам,
Кейин нафрат тўқди одам қонини.
Одамзод қайталаб ўтда ёқса ҳам,
Нафрат бўшатмади гирибонини.

Жанг борар, ўртада муҳаббат қалқон,
Кураш давом этар, битмас ҳеч қачон.
Инсон битган куни нафрат адодир,
Нафрат битган куни адодир инсон...

* * *

Яна кўзларимга жаҳон қоронғу,
Яна кўнглим титрар унинг ваҳмидан.
Тил дебон аталган қилич зарбию
Қилич деб аталган тилнинг заҳмидан.

Дунёдай кўп қадим бу зарбулмасал
Наҳотки яшаса тургунча дунё.
Табнат, шамширдек тилдан ҳам аввал
Шафқатли дил берсанг бўлмасми раво...

* * *

Мени ўраб олди қайтмаслик дардй,
Мунаввар шу замин, шу гўзал замон,
Шу оқшом шукуҳи, шу тонг талъати
Оқар мангуликка, қайтмас ҳеч қачон...

Мени ўраб олди қайтмаслик дарди,
Шу жонкаш - жафокаш ҳар битта инсон
Кўзида меҳнату малолат гарди,
Кетар мангуликка, қайтмас ҳеч қачон...

* * *

Уйимиз томида хумчаларда май
Ажиб садо бериб, қайнарди тинмай.
Мамнун пичирларди бобом раҳматлик,
Мастана боқарди ўзи ҳам билмай.

Менга насиб этди ажиб бир замон,
Минг йиллик май каби жўшади даврон.
Шарбат косасига лабим тегмасдан,
Маст бўлиб боқаман, ўзим ҳам ҳайрон...

* * *

Дурахшон юлдузлар шомдан то саҳар
Шивирлашар тинмай: гўзалдир инсон!
Инсон юлдузларга термилиб ҳар гал,
Шивирлар: ҳар юлдуз ўзи бир жаҳон...

Мен юлдуз — инсонлар аро ўй суриб,
Мўъжиза кутаман ҳар бир қадамда.
Одамлар қалбини юлдузда кўриб,
Юлдузлар жамолни кўриб одамда...

* * *

Сен менинг кўксимга бош қўйсанг агар,
Боғларда шамол ҳам бошлайди жавлон.
Сойларни тўлдириб оқур нилуфар,
Нилий юлдузларга тўлади осмон.

Сен менинг кўксимга бош қўйсанг агар,
Оламни қуршайди ажиб бир рўё.
Тоғлардан юксалур ёниқ садолар,
Менинг атрофимдан айланур дунё...

* * *

Кун оққан, туш билан оқшом ораси,
Овлоқ қияликда бир соя ётар.
Сояда бир қатра шабнам донаси, -
Шабнамда бир ажиб ҳикоя ётар:

«Қуёшни орзиқиб кутдим тун бўйи,
Кундуз ҳам бўлмадим ғамдан осуда.
Мана шу бир бурда соя туфайли
Мўлтираб ётибман замин кўксида...»

* * *

Шеър қилиб айтишга арзимас балким,
Бир дам эътиборга балки арзимас.
Лекин мен паришон ўйлар ичра жим,
Баланд остонада қотдим бир нафас.

«Қопагон кўппак бор, бўлгин эҳтиёт!»—
Деган таҳдид турар... О инсон, инсон,
Ўзингга ўхшаган жонларни, наҳот,
Ит билан қўрқитиб яшайсан ҳамон...

* * *

Чаманлар сайрига қўяркан қадам,
Кўзимга кўринар қуюнли сахро.
Қуюнли сахрога қадам урган дам
Хаёлимни босиб келади дарё.

Чароғон хонада тураман бирпас,
Мени чорлар чексиз тундаги фироқ.
Аммо тун бағрига кирганим нафас
Имлар олислардан мунис бир чироқ...

* * *

Она - Ер, ҳар куни олам уфқига
Кўз ёшинг оқизар баҳри уммонлар...
Баҳри уммон бўлиб қўзғолмас нега
Сенга банда бўлган тирик инсонлар?

Она - Ер, она - Ер, бошингда тутун,
Бағриндан отилар ўтли вулқонлар...
Ўтли фарёдингдан бир кунмас бир кун
Тикка қўзғолмасми ўлик инсонлар!..

* * *

(Буржуа файласуфларига)

Зўравон яшармиш ожизни талаб,
Ғолиб ҳам мағлубни этармиш тилка.
Бу бир қонун эмиш... Рост бўлса шу гап,
Мен сенга қаршиман, диалектика!

Шу агар рост бўлса, ёлғон шиквадир
Оламда башарий инсоф деган гап.
Гар инсоф бўлмаса, иймон нимадир?
Нимадир Ҳазрати Инсон деган гап?..

* * *

Тун осмони муҳташам, кенг,
Ҳаётида сукунат.
Шуълаларнинг ипак, майин
Қанотида сукунат.

Тилсиз уммон, тубсиз уммон
Ғарқ айламиш оламини.
Мен бағрида ўксик, нолон,
Сўроқлайман онамни...

* * *

Тонг нурлари пайваст бўлар
Ойдан оққан жилогга.
Насим эсар, борлиқ кулар,
Қизчам боқар дунёга.

Чексиз мовий уфқ сари
Чорлаб ўтар турналар.
Қизчам кулар, нигоҳлари
Нур мавжигга уланар...

* * *

Риё ҳунарини мен ўрганмайман,
Қўйинг, бети қурсин ўша ҳунарни.
Чанглар, ғуборлардан асраб - аяйман
Мен юрак аталган тоза гавҳарни.

Уни айтиб турсин лабимда кулгу,
Уни айтиб турсин кўзларимда ёш.
Қора қабргача шаффоф бўлсин у,
Порлаб уфқларга ботгандек қуёш...

* * *

Қалбимда ҳамиша безовта ғашлик,
Бағримда ҳамиша нотинч ҳарорат.
Мумкин эмас бунга мудом чидашлик,
Ўртаниб кетаман: қани қаноат?

Кўнглим бу аламдан бўларми холи,
Бўларманми бир кун бахт билан тўлғин?
Гоҳо шиддаткорман дарё мисоли,
Гоҳида тураман хазондай сўлғин...

* * *

«Ухла, қўзичоғим, бир нафас ухла,
Эртага элтаман кўп йироқларга...»
Онанинг сўзига ишонар бола,
Тушида тирмашар баланд тоғларга.

Хаёлларим суйиб, шивирлар баъзан:
«Эртага етасан, толе бўлур ёр...»
Уйқуга чўмаман, яна тонг билан
Мовий - уфқларга термилгали зор...

* * *

Осмон, бошимизга ўзингсан паноҳ,
Мовий сарҳадингга термиламан жим.
Сеҳринг - ла юракда яшайди аммо
«Қулаб тушмасайдинг...» деган бир ваҳим.

Она - Ер, ўзингсан оламда танҳо,
Мунаввар уфқингга термиламан жим.
Меҳринг - ла юракда яшайди аммо
«Қулаб кетмасайдинг...» деган бир ваҳим.

* * *

Дастурхон устида бир коса таом
Интизорлик тортиб, фиғон қилади.
Хаёллар бошимни банд этиб тамом,
Утган кунларимни баён қилади.

«Шу ҳам инсофданми, қурбонинг кетай,
Умрим ўтмоқда», деб ёлворар таом.
Мен дейман: сзбр айла, бир оз фаҳм этай.
Энди умрим қандай этади давом...

* * *

Мен сени танидим, эй гўзал дунё,
Сўнгсиз чиройингга кўз солдим мафтун.
Бағримга ёғилиб минг бир тасалло,
Умидим қасрини бунёд этган кун...

Мен сени танидим, эй кўҳна дунё,
Сўник чиройингга кўз солдим дилхун.
Бағримга ёғилиб минг битта бало,
Умидим қасрини барбод этган кун...

* * *

Шундайлар бор ҳали, шундайлар кўпроқ,
Тил билан яшарлар, фақат тил билан.
Уша яшатувчи тилдан мен йироқ,
Оламда яшарман фақат дил билан.

Уксиниб «сен мени севмайсан» дема,
Мен сени севаман, жоним, дил билан.
Дил билан севаман, лекин инжима,
Айтиб беролмасам уни тил билан...

* * *

Томчи тикиллайди... челақ тубидан
Таралар шарпадек занф бир садо.
Садо туғилади лекин дафъатан
Ҳаёт шовқинида бўлади адо...

Лаҳзалар кечади навбат-банавбат,
Етим қатралардек бесас - бесурур.
Орзу бўлиб яшар юракда фақат
Туташ гулдиросдай янграган умр...

* * *

Гавҳар тақибдилар итнинг бўйнига,
Ит эса йиғлармиш оқизиб ёшни:
«Еронлар, гуноҳим не эди, нега
Бўйнимга осдилар шу совуқ тошни!»

«Тош» ҳам йиғлар эмиш жўр бўлиб унга:
«Ахир кучукка ҳам энди гавҳарми?
Еронлар, гуноҳим не эди, нега
Бөшимга ортдилар бундоқ аламни!..»

* * *

Сени ёндирдилар, сени сотдилар,
Неча бор қатлингга ичдилар қасам
Ва лекин ўзлари қонга ботдилар,
Ва лекин ўзлари топдилар барҳам.

Сен эса жаҳонда собитсан ҳамон,
Собитсан, ватанлик шарафинг оқлаб.
Келганлар ҳолига боқасан ҳайрон,
Кетганлар ёдини ёдингда сақлаб..

* * *

Бир боққа ўт кетди қўрқинч, беаёв,
Чинорлар гурсиллаб йиқилди беҳол,
Шамол изғиб, ёнғин соларкан талов,
Оловга бурканди ёшгина ниҳол.

Енаркан, жонланди ширин тушлари...
Етук дарахт эмиш... О гўзал рўё!
Бошида чарх уриб жаннат қушлари
Олтин меваларни чўқирмиш гўё...

* * *

Оламнинг ҳусни, деб аталган инсон,
Оламга келармиш фақат фард бўлиб.
Лекин сочилармиш бир кун гард бўлиб,
Юракни ёқармиш кейин дард бўлиб...

Оламнинг ҳусни, деб аталган инсон,
Мард бўлиб яшагин, фақат мард бўлиб.
Кейин сочилсанг ҳам майли гард бўлиб,
Кейин ёндирсанг ҳам майли дард бўлиб...

* * *

Қўҳна уй бузилди... тўкилди жарга,
Тош поралар худди яраланган қуш.
Қуюқ тўзон аро янгради шунда
«Ҳой, бепарво инсон!»— деган бир товуш.

Кечмишинг, ҳасратинг ҳар тошимга жо,
Қимлигинг сўйлайди мендаги кукун.
Бугун - ку, беписанд кўмасан, аммо,
Аммо яна қазиб оласан бир кун...

* * *

Бир қушча йиғлайди бўғот тагида,
Увоққина қалби қайғуга тўлиб.
Не ажаб, бир қатра ёш пардасидан
Олам кўринади ёшга ғарқ бўлиб...

Бир қушча қувнайди бўғот тагида,
Увоққина қалби қувончга тўлиб.
Не ажаб, бир қатра нур пардасидан
Олам кўринади нурга ғарқ бўлиб...

* * *

Сенинг ишқинг менга бир коса сувдир,
Лабларим қовжираб, боқаман ташна.
Ичмасам — шарбатдир, ичсам — оғудир,
Ўзинг нажот кўрсат, ўзинг йўл бошла.

Ишқинг — тоғлар аро гўзал оҳудир,
Отсам — дилпораман, отмасам — дилхун.
Жоним, ишқинг менга ажаб қайғудир,
Тортсам— савдойиман, тортмасам— мажнун...

* * *

Бўронлар танимни отди ҳар тараф,
Чақмоқлар бағримни ёқди беомон.
Сенинг остонангга баргдай қалтираб,
Йиқилдим оқибат беҳуш, бедармон.

Чалажон ётибман... Лекин бир орзу
Менга жон бағишлар, эшит, жонона.
Яна бўронларга дучор бўлсаму
Сенинг остонангга йиқилсам яна!..

* * *

Бир ҳикмат етибди Луқмон ҳақимдан:
Кимлардан «оҳ» қолар, кимдан «уҳ» қолар...
Кимдан давлат қолар, сўз қолар кимдан;
Кимлардан сўз аро ёниқ руҳ қолар.

Кун эмас, йил эмас, асрлар эмас,
Дунё ошиб келар безовта шу руҳ.
Сенинг юзларингни ёндирган нафас,
Менинг нафасимни ёндирган шукуҳ...

* * *

Туғилдингу ўзни дунёга солдинг,
Дунё йўлларидан ўтасан шошқин.
Ҳай-ҳай, жоним, ўзни дарёга солдинг,
Дарёда талотум, дарёда тошқин...

Тўлқинлар суради, пойлайди хатар,
Наҳанглар пишқирар, тортади ўпқон.
Чўкиб, ғарқ бўлишинг бир кун муқаррар,
Ушангача мард бўл, мардона бўл, жон!..

* * *

Сочингга оқ тушди, ўйларинг оғир,
Ўтгиздан ҳам ўтдинг, қирқдан ҳам ошдинг.
Келиб - келиб, кимга дўст бўлдинг охир,
Келиб - келиб, охир кимга ёндошдинг?..

Юз бор синган кўнгил яна бир синди,
Ҳадеб отаверма унга кесакни.
Сирдош қилиб олдинг ўзингга энди,
Одам шаклидаги калтакесакни...

* * *

Қоғоз - қалам билан бошладинг ўйин,
Гўё тўпиғингда қолди даҳолар.
Ёлғон китоб ёздинг, ёзилди кейин,
Ёлғон китобингга ёлғон баҳолар.

Бугун гала - говур сўз бозорида
Истаса — юлғичсан, истаса — гадо.
Ёлғон китобларнинг чин муаллифи,
Ёлғон умринг ўтиб, бўлмоқда адо...

* * *

Шекспир — буюк пир... Қаламга олмиш
Не - не фожиалар, фалокатларни.
Олмос қалам билан дафтарга солмиш
Инсон руҳидаги қабоҳатларни.

У ёймиш оламга фасона қилиб,
Мен таржима қилдим — ўйларим толди.
Лекин Шекспирни баҳона қилиб,
Уша қабоҳатлар ёқамдан олди...

* * *

Йигит, кексаларга лозимдир ҳурмаг,
Андиша қил, олдинга ўтма.
Уларга йўл бўшат, уларга навбат,
Бир кун кексайишинг унутма.

Йигит, ўзингни бос, ҳовлиқма мунча,
Лекин бир ҳақиқат ҳам бор, айтийин.
Баъзан кексаларнинг гали ўтгунча,
Кексайиб ҳам қолишинг тайин...

* * *

Саҳар сиймосидан ёғар ёғдулар,
Оқшом юлдузидан тўкилар зиё.
Тонгдан хуфтонгача югурар - елар,
Чопар, чаппор урар заҳматкаш дунё.

Кейин киприклари қуйилар аста,
Уйқудан очолмас қовоқларини.
Қалбига қулоқ сол, манглайин сила,
Аста уқалаб қўй оёқларини...

* * *

Ўлиб кўрганим йўқ, дейишар баъзан,
Мен эсам баъзида ўлиб ҳам кўрдим.
Сен билан аразли кунларда, санам,
Жондан жудо бўлиб, тупроққа кирдим...

Ўлганлар тирилмас, дейишар яна,
Мен эса воқифман ўзга бир сирдан.
Сен билан ярашган куним, жонона,
Мен яна тирилиб турдим қабрдан...

* * *

Кездим неча ўлка, неча бир диёр,
Тоғлардан ошаркан, талпинди жоним.
Уша тоғлар оша яшнаб шуълавор,
Сен менга кўриндинг, Ўзбекистоним.

Юрдим саёҳатлар сеҳрига қониб,
Денгизларда суздим, битди армоним.
Денгиз уфқида ҳам юлдуздай ёниб,
Сен менга кўриндинг, Ўзбекистоним...

* * *

Шоир, китоб ёздинг ёстиқдай қалин,
Юз минг тираж билан нашр этдинг, бас.
Ўқиб чиққан мард бормикан, билмадим,
Ўқийдиган номард лекин топилмас.

Уни икки киши ўқиди эснаб,
Ҳар қалай, китобинг кўрсатди кучинг.
Ўзинг ўқиб чиқдинг сатрини санаб,
Танқидчинг ўқиди мақтамоқ учун...

* * *

Мудом ҳайвонларни қаҳрамон қилиб,
Масал тўқиб юрар ўзинча инсон.
Мудом ўзгаларни гуноҳкор билиб,
Ўзини санайди муснча инсон.

Худбинлик, хиёнат, иғво, адоват —
Ўқисанг, ҳаммаси ҳайвонларга хос.
Ҳайвонда не қилсин мунча қабоҳат?
Ўзимники, дея айтавер рўй - рост...

* * *

Анави олимми? Эски таниш - ку,
Ўзини ҳар кун бозорга солар.
Манфаат савдоси билан машғул у,
Манфаат сотар ва манфаат олар.

Ўзига ўхшайди топган шогирди,
Устоз амри билан жавлон уради.
Айтинг, қайси бошни ёрай деб энди,
Қўлида тошини шайлаб туради...

* * *

Хаёлимда ёзилажак
Шеърларимнинг сўзлари.
Улар — гўё туғилажак
Болаларим кўзлари.

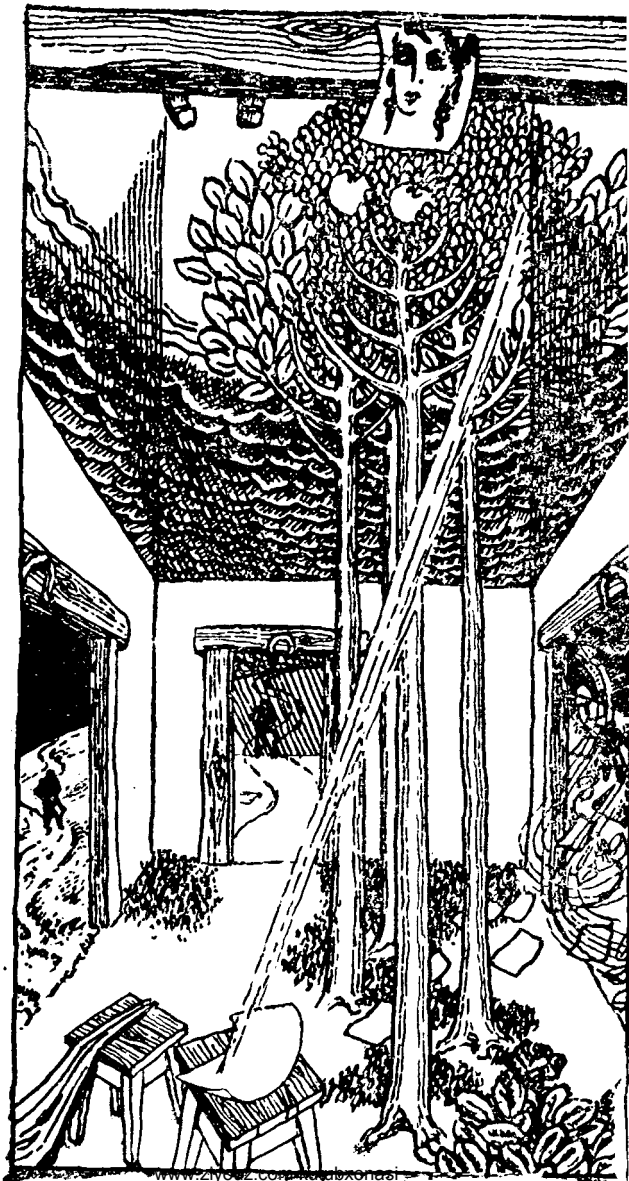
Улар ёнар, яшнаб кулар
Атрофимда чарх уриб.
Осмонимда юлдуз улар,
Тўёлмайман термилиб...

* * *

Хўрозлар қичқирар чўзиб, басма - бас,
Саҳар самосида бетним: қу - қу!..
Йўқ, бизни уйғотган хўрозлар эмас,
Азиз боболарнинг ўлмас руҳи бу.

«Ҳадеб ётаверма ғафлатга тўлиб»—
Деб бизга ўшалар қичқирар дилхун.
Болам, саҳарларда бир садо бўлиб,
Мен ҳам қулоғингга етаман бир кун...

1964 — 78

АРУЗ ЖИЛВАЛАРИ

ДЕБОЧА

Солди шайдоликка жонимни
Ажаб шайдо ғазал,
Солмаса жонимга шайдолик,
Нечун пайдо ғазал?

Етди жонимга хуморим,
Оташ истарман, рафиқ,
Сипқорай жонимга оташдек
Неча паймо, ғазал.

Ё гўзал саргашта этмиш,
Ё ғазал, деб, ўйламанг,
Ёр бошимга солди савдо,
Солди сўнг савдо ғазал.

Масти шайдолик билан
Боқсам фалакка кечалар,
Ярқирар бошимда юлдуз
Мисрали, анво ғазал.

Тунда юлдуз ёшидек
Гулшанга тим - тим томдию
Ёнди сўнг тонгларда жим - жим
Товланиб зебо ғазал.

Дўстларим, Зухро ғазалга
Шоири Тоҳир керак,
Шоири Мажнун тилайдир
Биргина Лайло ғазал.

Бор ривоят, мулки оламни
Муқаррар этди - ю,
Тузди сўнг ул арши аъло
Устида оллоҳ ғазал.

Мен замона ўғлидирман,
Мен ғазалхон наслиман,
Менга ҳам гулбонги булбулдан
Келур дунё ғазал.

Гоҳи Машриқдин келар ул,
Гоҳи Мағрибдин равон,
Мағрибу Машриққа бирдек
Севгили, жоно ғазал.

Ҳайф эмасму менга ёшлик,
Бу муҳаббат, бу олов,
Ёзмасам сармаст бўлиб,
Ошифта, истиғно ғазал.

Мир Алишер хокн пойин
Кўзга суртарман, Жамол,
То ёзай деб кўз нурим бирлан
Гули раъно ғазал...

КУКЧАДА

Кўкчада мўъжаз эшикли
Боғи бўстон ҳовлича,
Ҳовлича саҳнида бир жуфт олма,
Бир жуфт олуча.

Олмаю олучаларга
Мен қиё боқмас эдим,
Биз яшардик айру - айру,
Яъни ҳар ким ҳолича...

Бир маҳал мўъжаз эшикни
Очдингу кирдинг кулиб,
Тим қоронғи шом эди, дилбар,
Яноғинг холича.

Боғаро шахди шакарни
Неча сўрдим - сўрдиму
Сўрмадим оламда бир шарбат
Дудоғинг болича.

Жилмайиб Зухро кўринди
Қўшнининг деворидан,
Балқиди ул ҳам муҳаббат
Аҳлининг иқболича.

Лаҳзада кечди ва лекин
Қолди дилда бир умр
Барчаси васли висол,
Нашъу намо тимсолича.

Кўкчада мўъжаз эшикли,
Боғи бўстон ҳовлича,
Воҳ, унинг саҳнида бир жуфт олма,
Бир жуфт олуча...

БОҚСАЛАР ЖОНИМГА, ЖОНО...

Боқсалар жонимга, жоно,
Кўзларинг юлдуз бўлиб,
Кўзларимга нур тарайдир
Кечалар кундуз бўлиб.

Айланур бошимда осмон,
Эврилур қошимда ер,
Ой бўлиб, юлдуз бўлиб,
Раъно бўлиб, наргис бўлиб.

Очмагил лаълингги, жоно,
Менга меҳринг сочмагил,
Сочилиб кетмай баногоҳ
Битта жоним юз бўлиб.

Биз сукут этганда, ёрим,
Уртада ёнгай сукут,
Лаҳзалар ҳам лаҳза - лаҳза
Уртанур сўнгсиз бўлиб.

Кетмагил, ошиққа бундоқ
Доғи ҳижрон этмагил,
Иўллларингга кўз тутармен
Ранги рўйим бўз бўлиб.

Менга сенсиз кун қародир,
Менга сенсиз тун қаро,
Мен саҳарларни нетармен
Яккаю ёлғиз бўлиб.

Эй нигоро, ой жамолинг
Кўйида юрган Жамол
Сенга етганда туролмас
Бир замон сенсиз бўлиб...

НОЗ

Кўзларимни бир табассум
Утидин ёндирди ноз,
Боққан эрдим, бир табассумдин
Яна тиндирди ноз.

Кўзларимни ноз фақат
Ёндирмади, тиндирмади,
Синмаган не - не назокатларни
Ҳам синдирди ноз.

Гоҳи бир дам сўнган ўтга
Ут қўйиб, этди баланд,
Гоҳи бир дам ёнган ўтга
Сув сепиб, сўндирди ноз.

Ноз деган бундоқ бўлармиш,
Нозу истиғно билан
Бўлганимча бўлган эрдим,
Йўқ, яна бўлдирди ноз.

Чарх уриб, қошдин ишора учди,
Кўздин бир имо,
Қимтилиб, лаб ларза солган
Чоғида ўлдирди ноз.

Ғамза ўқидин йиқилдинг,
Ерга таслимсан, Жамол.
Оқибат не - не балоларга
Сени кўндирди ноз...

СОЯЛАР

Қипригинг остида, ёрим,
Мунча тутқун соялар,
Термилиб кўрдим мудом:
Кун соялар, тун соялар.

Гул юзинг гул - гул оқизган
Шуълалар гулгун эрур,
Не ажаб гулгун яноғинг
Узра гулгун соялар.

Турфа - турфа ёғду ичра
Ошиён тутмиш жаҳон,
Маскан этмиш ҳам бу оламни
Гуногун соялар.

Оҳ, у оқшом менга доим
Сирли бир афсонадек,
Ендим илк илҳом ўтида,
Айтди афсун соялар.

Соядек чўл кезди Мажнун
Лайлидан бир соя деб,
Пойига бош урди ҳўнграб
Мисли Мажнун соялар.

Эй башар, рўшнолик истарсан,
Бироқ ортингдадир.
Гоҳи ҳорғин, гоҳи дилхун,
Гоҳи қузғун соялар.

Эй чинорлар, қартайибсиз,
Бир қарашда пайқадим,
Не учунким пойингизда
Шунча сўлғин соялар.

Ул кўнгилким тоабад
Сеҳри нафосат конидир,
Кони ичра шуълаларга
Бўлса уйғун соялар.

Ногаҳон онам фироқи
Дилда қўзғалган чоғи
Епинурсиз не учун
Гардиши гардун соялар?

Эй Жамол, нур эътиқодинг
Нурли тўғон айла сен,
Босса бағрингни баногоҳ
Мисли Жайхун соялар...

АЙЛАНМА КҮП

Давра ичра масти олам,
Масти жон, айланма кўп,
Масти мафтундир бу жонингга
Жаҳон, айланма кўп.

Айланур бошим маним ул
Доманинг давронидан,
Хам қолурман бир боқишга
Нотавон, айланма кўп.

Чарх урарда, ўйлаким,
Сен бир томон, мен бир томон,
Елборурман сен томонга:
Мен томон айланма кўп.

Чархи ўй, чархи хаёл
Жонимдадир, қонимдадир,
Эй менинг жонимда ўт,
Жисмимда қон, айланма кўп.

Елборурман мен Заминга
Жумла инсон номидан,
Биз башарга ошиёнсан,
Ошиён, айланма кўп.

Гар омонликсан ва лекин
Суръат ичра беомон,
Эй омонат, суръат ичра
Беомон, айланма кўп.

Ер - ку, шафқатлар жаҳони,
Шафқат ичра жонажон,
Бошимиз узра муаллақ
Осмон, айланма кўп.

Айланувчи еру осмон
Ичра умри жовидон...
Кўзларим олдида умри —
Жовидон, айланма кўп.

Умри инсон, умри иқбол
Барҳақу боқий эрур,
Мен гумон этмасман асло,
Эй гумон, айланма кўп.

Тянгла, тарих, ҳур замонлар
Ичра ҳурдир бу замон,
Тут муқаррар шу замонни,
Шу замон, айланма кўп.

Қим севинчлар чоғи ҳам
Айлаб Жамолга жилвалар,
Кипригим остида кўз ёшим
Ниҳон айланма кўп...

ОҲ, ГЎЗАЛ ФАРҶОНАНИНГ

Оҳ, гўзал Фарғонанинг
Ҳусни бугун қандоқ эмиш,
Ҳар тараф осмон эмиш,
Осмонга етган тоғ эмиш.

Тоғ эмиш чексиз чаман
Фируза боғлар қўйнида,
Боғ эмиш, боғларда ёнган
Лолақизғалдоқ эмиш.

Парпирар эрмиш уфқлар,
Товланиб ҳам турланиб,
Термилиб турсанг уфққа,
Турна аргимчоқ эмиш.

Сап - сариқ сувлар оқармиш,
Тип - тиниқ эрмиш само,
Қип - қизил қирларга зийнат
Ям - яшил япроқ эмиш.

Чайқалармиш, чайқалармиш,
Қўшчинорлар чирмашиб,
Бўз теракларнинг шамоли
Бол эмиш, қаймоқ эмиш...

Тоғ кезармиш бир париваш,
Боғ кезармиш бир санам.
Кўзлари кундай ёришган,
Юзлари яшноқ эмиш.

Кундузи кезганда унга
Тиллақош эрмиш қуёш,
Кечалар кезганда унга,
Ой кумуш балдоқ эмиш.

Неча бор жонлар уни деб
Уртаниб, жондин йироқ,
Неча бир диллар уни деб
Кул эмиш, тупроқ эмиш...

Бир кўриб, жоно, Жамолинг
Чекди андоқ бир наво,
Ҳолини кўрганлар айтсин,
Ҳолати қандоқ эмиш...

БУЛУТ

Талпинур қушдек зилолий
Кўкда оппоқ пар булут,
Пар булут, байзо булут,
Раъно булут, кавсар булут,

Талпинур укпар хаёлим,
Талпинур жоним, не тонг,
Парпираб қошингда ўйнар
Чинни бир каптар, булут.

Мен ғазал ёзсам, қуёшнинг
Нурлари бўлсин қалам,
Сен — само саҳнида менга
Тоза бир дафтар, булут.

Мен сенга дардимни айтай,
Сен менинг ҳолимни сўр,
Оҳ уриб лекин кўзингни
Этмагайсан тар, булут.

Шу ёруғ оламда битта
Ғойибим бор, ғойибим,
Ғойибимни сен сўроқлаб,
Мен учун ахтар булут.

Воҳ, умр айёмидан
Ойлар ўтар, йиллар ўтар,
Мен ҳамон мустарман унга,
Мен ҳамон мустар, булут.

Топмасанг ёким унинг
Устига бахмал ёпмасанг,
Кел, Жамол, ёшингни арт, деб
Менга тутгил бар, булут...

НАҒМАСИ

Майсазор қўйнида тинмайди
Тиниқ сув нағмаси.
Ҳушни элтар гоҳи гирён,
Гоҳи кулгу нағмаси.

Гоҳи ҳижрон шоида учган
Наводек бенаво,
Гоҳи шўху нағмасоздир,
Мисли ҳинду нағмаси.

Бир томонда сабзаларга
Сув сепар оҳу шамол,
Бир томонда қушчаларнинг
Турфа «ҳу - ҳу» нағмаси.

Ҳар булоқда бир навою
Ҳар булоқда бир садо,
Не ажабдур ҳар бирининг
Айру - айру нағмаси.

Дил ёқар бу пардалардин
Дилга ором мунг оқар,
Қўзғолур қонимда ҳар дам
Қанча орзу нағмаси.

Жўралар, бир дам кўзимда
Еш кўриб, айб айламанг,
Дил куйига мунча монанд
Келди, ёҳу, нағмаси!..

Мангуликдан қиссалар айтди
Жамолга, оҳким,
Тоғаро жонон табиатнинг
Бу мангу нағмаси. . .

ТАЛПИНДИ-КУ

Чақнади чақмоқ баногоҳ
Осмон талпинди - ку,
Ҳей, ширин жоним, сени
Кўрганда, жон талпинди - ку.

Беқарор кўнгил, дегин
Қаптарга кўксим ошиён,
Чарх уриб учди ўшал қуш,
Ошиён талпинди - ку.

Шу замон тушди юракка
Ишқ деган овозалар,
Ишқ демам, жонимда —
Савдойи жаҳон талпинди-ку.

Кўз билан кўнглим етаклаб
Келди қошингга, санам,
Сезмайин қолдим, қўлим ҳам
Сен томон талпинди - ку.

Сеҳри ишқинг бирла энди
Шоир ўлсам, не ажаб,
Мисралар ҳам ўзни сўзон —
Айлабон талпинди - ку.

Кипригингдан, вой яна —
Отдинг Жамолни бегумон,
Кўзларинг устида абрўйи —
Камон талпинди - ку...

СЕН БУГУН УЗГАН БУ ЯПРОҚ

Сен бугун узган бу япроқ
Кеча бир тупроқ эди,
Сен бугун босган бу тупроқ
Кеча гул - япроқ эди.

Сенки тингларсан бу сўзни
«Бир галий» деб тонг аро,
Дилда оҳ эрдию оқшом
Лабда бир титроқ эди.

Айланармиш чархи даврон,
Бас, нечун қилгунг гумон,
Нур билан тўлган бу дунё
Гардуни офоқ эди.

Ул чаманким, гул чаман ичра
Чаманлик кўрки бор,
Бошида қизгин қуёшу
Кўксида янтоқ эди.

Ул чечакким, кундузи
Порлар қуёшга рўбарў,
Тунда хомуш бир тугунчак,
Гунчайи мудроқ эди.

Ул паривашким, саҳарлаб
Қувди бизни уйидин,
Кеча хўп ошуфтаҳол эрдию
Кўп муштоқ эди.

Қим рақиб эрди тунов кун,
Энди дўсти бебадал,
Қимки ағёрдир бу айём,
Кеча чин ўртоқ эди.

Қилма таъна, мен ўқитдим деб
Камолот дарсини,
Қим, унинг зеҳни камолот
Илмидин чарчоқ эди.

Айланур гардиши даврон,
Титрагувчи жинчироқ
Бир куни авжи самода
Чақнаган чақмоқ эди.

Эй Жамол, қилма маломат,
Гар тирикдир, гар ўлиқ,

Ким, биров тўмтоқ эди - ю,
Ким, биров тўқмоқ эди...

МАШРАБ МОНОЛОГИ

Воҳки, дунё йўл босар
Шаддодланиб, шиддатланиб,
Мен боқурман ул сари
Ҳайратланиб, ҳасратланиб.

Берди охир Қарбалодин
Сурату сийрат манго,
Кўзларимда даҳри дун
Суратланиб, сийратланиб.

Мен - ку, менман, элга элдек
Сурату сийрат қани,
Утса умри бир умр
Меҳнатланиб, заҳматланиб.

Бир тараф афғон чекарлар
Меҳнату заҳмат билан,
Бир тараф даврон сураб
Роҳатланиб, ишратланиб.

Бир тараф афтодаҳолдир,
Ҳоли кун - кундан забун,
Бир тараф доврўқ солар,
Шуҳратланиб, шавкатланиб.

Бу замонда аҳли давлат
Эл сотар, иймон сотар,
Ғайрилар бирлан мудом
Хилватланиб, улфатланиб.

«Эрк» деганлар сўндилар
Гурбатда беному нишон,
«Бахт» деганлар битдилар
Бўхтонланиб, туҳматланиб.

Мазлумо, беҳуда кутма,
Тутма золимдан умид,
Келмагай инсофга у
Раҳматланиб, шафқатланиб.

Нобакорлар бошида
Утдек муқаррар бўл, қасос,
Қол кейин оламаро
Ибратланиб, ҳикматланиб.

Машрабо, айёми ғам
Таърифи топмас интиҳо,
Неча сўз айтсанг агар
Нафратланиб, нафратланиб...

БАҲОР

Баҳор равшан қуёшни ўзига
Зебу ҳашам этмиш,
Қуёшдан ранг бериб, еру
Самони муҳташам этмиш.

Чечаклар мавжини ошиқ кўнгил
Мавжида жам айлаб,
Чечаклар қонини, эй жон,
Менинг кўнглимда жам этмиш.

Сеҳрлаб сойда сув, гулшанда гул,
Саҳрода сумбулни,
Муқаррар бол дейиб гардуни даврон
Сафо этмиш, санам этмиш.

Нечук ошуфта маъно бу,
Нечук нози таманно бу,
Гаҳи ҳайрона ҳам этмиш,
Гаҳи мастона ҳам этмиш.

Еруғ кун узра бир дам
Тийра оқшом пардасин тортиб,
Қорайган шом қучоғин
Лаҳза ўтмай субҳидам этмиш.

Ҳаёт офтобини кундуз
Дилимда ишқи жон айлаб,
Муҳаббат юлдузин шеърим уза
Ҳар кеча шам этмиш.

Қўринг, олам юзига қўндириб
Юз минг табассумлар,
Жамол мужгонини илҳом сурури
Бирла нам этмиш...

ГУДАК ҚУШ ТАЛПИНАР...

Гўдак қуш талпинар ҳайрона қотган
Ошиён ичра,
Менинг руҳим дамодам талпинар
Ошуфта жон ичра.

Юрибман ердаким манзилга етган
Бир хаёл истаб,
Хаёлим манзли аммоки,
Чексиз осмон ичра.

Хаёлим манзилини бир йўла
Қўздан ниҳон этмиш,
Шафақким, шуъла солмиш
Шу шароби арғувон ичра.

Не тонгдир, мен шароби арғувон, деб
Шуъла сипқордим.
Ки сўзлай, неча бир сўз
Неча дўсти нуктадон ичра.

Рафиқ, менга ҳақиқат бобида
Бир - бир гумонинг айт,
Ҳақиқат нур сочармиш дур бўлиб
Баҳри гумон ичра.

Элим, камтарлигинг қўй,
Тутма ўзни сен жаҳондин кам,
Жаҳон ҳам бир жаҳондир
Неча юзлаб бир жаҳон ичра.

Агарчи, баъзиларнинг эътиқоди
Қафтда кўз - кўздир,
Жамолинг эътиқоди қалбаро
Мулки имон ичра...

ҚОРАЙГАН КҮК УЗА...

Қорайган кўк уза шўх парпираб
Шом юлдузи ёнди,
Бутоқлар ел билан шов - шувлашиб
Ҳар ёна силкинди.

Ажаб титроқ соларкан жон аро
Бу юлдузу япроқ,
Хаёлим лочини силкинди - ю,
Кўкларга талпинди.

Кўнгил, кўз сол, муаллақ
Бошинг узра гумбази олам,
Муаззам гумбази оламаро
Оламни кўр энди.

Салом, эй мулки борлиқ, ассалом,
Эй хонайн хуршид,
Чиройинг кўзларимга қатра - қатра
Нур бўлиб инди.

Чароғон гардишингга термилардим
Ҳар нафас ҳайрон,
Не бўлди, кўнглим ўксинди,
Хаёлим жилваси синди. . .

Не ваҳшатлар муборак сийнанг узра
Солди тўфонлар,
Не тўфонлар бошингда чарх уриб
Даҳшатаро тинди.

Нечун олам, бағир қонинг аталмиш
Ҳазрати одам,
Ҳамиша қон ютиб жанглар,
Балолар ичра юлқинди.

Нечун, айт, тилда лаънат, кўзда ёш - ла
Отди тош сенга.
Асрлар қанча фозил, қанча шоир,
Қанча қувғинди.

Нечун, айт оғушингни маскани
Иқбол деганларга,
Муқаррар бол дейиб гардуни даврон
Оғулар сунди. . .

Қўй, эй олам, ўқинма, энди
Равшан бўлди истиқбол.
Саодат шуъласи бошинг уза
Мардона елпинди.

Жамол, гулшанда эврилганни
Сен ел деб хаёл этма,

Ки олам нурли айёмлар
Соғинчи бирла хўрсинди...

ЕНАР КИПРИКЛАРИМ...

Енар киприкларим нур торидек
Юлдуз чароғинда,
Ичарман тоза бир сув орзунинг
Ойдин булоғинда.

Кўрарман орзуда юлдуз боқишли
Нозанин сиймо,
Тиларман, ишқи розим янграгай
Бир дам қулоғинда.

Қабо киймиш кумушранг, титратар
Бу жисму жонимни —
Кукунларким кумушдан, ялтирар
Қошу қабоғинда.

Қорайган шом уза шўх чақнаган
Зухро эмас, улким
Латофатдирки, яшнар маҳвашим
Кўзи қароғинда.

Ҳаёт сарманзили пойиндадир
Еримниким, тонг йўқ,
Ҳаёт сарчашмаси гул баргидек,
Шаккар дудоғинда.

Ажаб мафтунлигим бор, лаълидин
Жон бўсасин олсам,
Ажаб мажнунлигим ҳам — чорасиз
Қолсам фироғинда.

Фақат менму бунингдек ишқаро
Жавлон уриб кезган,

Кезарлар аҳли олам ишқида,
Е иштиёғинда.

Жамол эшик қоқаркан —
Ҳар қадамда, боқмангиз ҳайрон,
Юрарман юрт сўраб, ул нозанин
Ерим сўроғинда...

БЎЛМАС

Лабингдек лаълийи майгун
Юзингдек бўстон бўлмас,
Менингдек сенга бир дилташна-ю,
Ошуфта жон бўлмас.

Сен, эй сен, дилбари золим,
Кўриб - ку, сезмадинг ҳолим,
Бу ҳолимдан баёнлар айласам,
Дардим аён бўлмас.

Хаёлинг еру осмон, деб
Хижолат айлама, жоно,
Сенингсиз менга на еру
Сенингсиз осмон бўлмас.

Не толеким, жаҳонда мен учун
Ишқи жаҳонинг бор,
Ушал оташ жаҳонинг бўлмаса,
Менга жаҳон бўлмас.

Қошимдан нозу истиғно билан
Кетдинг, ёмон бўлди,
Қошимга нозу истиғно билан
Келсанг, ёмон бўлмас.

Жамол истар омонлик
Мубталолик ўтидин ҳар дам,

Билар бечора лекин, унга —
Бу ўтдин омон бўлмас...

ҲАЙ-ҲАЙ, НА ГЎЗАЛ...

Ҳай - ҳай, на гўзал кўзгуда
Жонона кўринди,

Бай - бай, не малоҳат ила
Афсона кўринди.

Сиймин тани атлас да ёниб,
Кўксида кокил,
Қўлида ажаб лолаю —
Паймона кўринди.

Ораста чаман бағрида
Эврилди сабодек,
Юлдуз каби кўк саҳнида
Сайрона кўринди.

Ултирди - ю, термилди зилол —
Чашмага бир зум,
Ҳайратки, ўзи ҳуснига
Ҳайрона кўринди.

То тузди наво, айлади
Сўзона, демангким,
Ендирдию-куйдирдию, ўзи —
Ена кўринди.

Гулшанга оёқ қўйди яна,
Яшнади гулгун,
Майдонга қадам ташлади,
Мардона кўринди.

Тонг йўқки, Жамол ёнса
Бухорода бу оқшом,

Кўзгуда ўшал дилбари—
Фарғона кўринди. . .

БИРАМ НОЗИК, БИРАМ НОЗИК...

Кийибсиз шуъладин куйлак,
Бирам нозик, бирам нозик,
Тақибсиз лоладин баргак,
Бирам нозик бирам нозик

Турибсиз ғоз этиб кўкрак,
Учишга чоғли каптардак,
Қарашлар жодую ҳуркак,
Бирам нозик бирам нозик

Узун киприклару гулгун
Дудоқлар - ғунчаю хандон.
Чизилган жонли тасвирдак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Кўзингиз осмонда
Хаёлдан жилвалар кўрдим,
Тараф йўқ, барчаси бирдак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Паришон сочингиз бирлан
Кўнгилда ҳисларим ўйнаб,
Шивирлар тонгда ёмғирдак,
Бирам нозик, бирам нозик.

Утар кунлар, кечар тунлар,
Юракда гул очиб, куйлар,
Уша афсонаю эртак,
Бирам нозик, бирам нозик.

«ТАРАФИННАН»

(Хоразм йўлида)

Биз — телба кўнгил, ошиғи —
Шайдо тарафиннан,
Сиз - ишвали ул наргиси
Шаҳло тарафиннан. . .

Биз — аҳду вафо, оҳу фиғон
Хайлига мансуб,
Сиз — ғамза адо, нозу
Таманно тарафиннан.

Биз — севги биёбонида
Қайс лашкаридирмиз,
Сиз — шиква хиёбонида
Лайло тарафиннан.

Биз — ишқу висол кўйида
Саҳройи самумдек,
Сиз — субҳи сабосиз,
Дали дарё тарафиннан.

Биз — ишқзада, оташзада,
Ҳижронзада булбул,
Сиз булбули маст орзуси
Раъно тарафиннан.

Сиз — зеби жамол бобида
Дунёйи жаҳонсиз,
Ҳой, борми назар биз сари
Дунё тарафиннан?

Ёндирмадим мактубимиз
Сизлари бир бор,

Оташ эди-ку, ҳар сўзи
Маъно тарафиннан. . .

Оҳлар урамиз биз яна
Ушшоқи Бухоро,
Келгайму, дея ул пари
Хиво тарафиннан. .

К У К

Кўк ёнар бошимда порлаб,
Ой ила юлдузли кўк,
Чўл ётар пойимда яшнаб,
Лолаю наргисли кўк.

Май симиргандек ажаб
Сархушлигим бор, ўйлаким,
Кўкда олтин тусли саҳро,
Ерда ёлқин тусли кўк.

Боқ, яшар кўк узра кўк ҳам,
Кўк яшайдир кўкаро,
Ҳар қаричда жонли осмон,
Ҳар чечакда ҳисли кўк.

Ер менинг жисмимда барҳақ,
Тинмағур жоним эса —
Гоҳи мовий юзли оқшом,
Гоҳи оташ изли кўк.

Қирмизи кўйлак кийиб,
Чиқсанг мабодо, эй санам,
Ястанур пойингни истаб,
Зар уқа қирмизли кўк.

Кўк ювар кокилларингни,
Кўзларингни кўк ювар,
Еприлиб ўпгай оёғинг,
Нурли япроқ, исли кўк.

Соябондир бир ўтовдек
Бошинг узра шу фалак,
Сен чироқ ёққан ўтов ҳам,
Мисли кўкдир, мисли кўк.

Бу Жамолни сен синоат чоғи
Ҳеч айб этмагил,
Шеър дебон пойингга тўкса
Бир қучоқ ялпизли кўк. . .

К У Н

Боқ, кабутардек жаҳоннинг
Бошида парвона кун,
Парпирар бир дам бўлай деб
Сен билан ҳамхона кун.

Сен саҳармардон туриб,
Бахтинг сари мардона юр,
Қим, келар бахтингни опчиб,
Сен томон мардона кун.

Тонгда шудрингдин гулобу
Тушда оташдин шароб,
Шомда дарёин шафақдин
Лим тўла паймона кун.

Тонгда маъсум бир санобар,
Тушда савдоли санам,
Шом тароватдан чамандек
Яшнаган жонона кун.

Тонгда олтин найнаво у,
Тушда тўлқин дoston.
Шом мунаввар бир ривоят,
Сирли бир афсона кун.

Тонгда ёрқин бир тафаккур,
Тушда манглай узра дур,
Шом фароғат шуъла бирлан
Порлаган пешона кун.

Сен бани одам эурсан.
Шу буюк Олам — уйинг.
Тонг — ёруғ остона бўлса,
Нур тўла кошона — кун.

Сен садаф эрдинг саҳарлаб,
Субҳидам топдинг зиё,
Тонг ақиқ этгач қуёшдин,
Айлади дурдона кун.

Тун чиройдир қошларингга,
Сочларингга тун чирой,
Кўзларингга она кундир,
Юзларингга она кун.

Сен умрни мўътабар бил,
Йил деган — бир дона йил,
Ой деган — бир дона ойдир,
Кун деган — бир дона кун.

Май — азалдан дафъи савдо,
Май азалдан баҳри ғам,
Майлига, майхона бўлсин,
Бўлмасин ғамхона кун.

Эй, Жамол, боқсанг диёрингга,
Кўрарсан ҳар замон,

Бир тараф — кунгай Бухоро,
Бир тараф — Фарғона кун...

КИРДИ КЎКЛАМ КЎНГЛИМА...

Кирди кўклам кўнглима
Фируза оқшоми билан,
Шуъласи жонимга тушди
Лолагун жоми билан.

Мен-ку, барқут бағрида
Бир лаҳза ором истадим,
Воҳки, оромим йўқолди
Лаҳза ороми билан.

Шабнам эрмас, эврилиб
Гулшанга қўнмиш осмон,
Ё магар боғ чирмашибдир
Қўкка ишкоми билан.

Олмазор қўйнида тўлган ой
Нечук саргаштадир,
Во ажабким, ерда юрмиш
Ой деган номи билан.

Ишқаро саргашталик
Бир кун муқаррардир, деди,
Гунча андоми билан,
Япроқ яшил доми билан.

Ким, Жамол оқшом паноҳида
Қасамёд айлади,
Ишқ илмин ўрганурга
Ишқ — илҳоми билан ..

ШУЪЛАДИР, ЧЎҒДИР ЧАМАНДА...

Шуъладир, чўғдир чаманда
Гул эмас, ғунча эмас,
Бўлса бордир-ку, бироқ
Унча эмас, унча эмас...

Гарчи гуллар шуъладекдир,
Ғунчалар ҳам чўғ каби,
Юзи ой, юлдузи ўт,
Лаблари гулгунча эмас.

Настарин кулгуси хушдир,
Лекин ул сирли санам —
Бир ~~бе~~қиб, лаб учида
Ноз ила кулгунча эмас.

Ишқ тайин ерда азалдин
Гарчи истиғно тайин,
Ҳар қалай, мунча эмас,
Мунча эмас, мунча эмас.

Навбат ўтказма, муҳаббат —
Майи қуй ошиққа ким,
Жоми тўлгунча эмас,
Ризқи тўкилгунча эмас.

Ёр фироқ этса, сабот кўрсату
Сабр айла, Жамол,
Бу ажаб нозу адолар
Сенга ўлгунча эмас. . .

ҲАРИР

Епинибдир бизни шайдо —
Этгали жонон, ҳарир,

Епинурки гоҳ шафақдин
Боғ ҳарир, бўстон ҳарир.

Кўзларингни ул ҳарирда
Икки шўх наргис десам,
Икки зулфинг икки юзда
Икки гул райҳон ҳарир.

Воҳки, жононим, жамолингни
Ҳарир ичра кўриб,
Бир маҳал оламга боқсам,
Ер ҳарир, осмон ҳарир.

Гул юзингни ул ҳарир ичра
Тасаввур этди-ю,
Тонг-саҳар тутди қуёшга
Шуъладин алвон ҳарир.

Кўксинг узра марвариддан
Ҳалқаи инжу кўриб,
Кўр, баҳор солмиш чечаклар
Бўйнига маржон ҳарир.

Ул ҳарирдан бир қиёлаб
Боқишинг — армон менга,
Лабларингдин бир табассум
Бир гўзал армон, ҳарир. . .

Мен, Жамолингман ёнарман
Кўзларингга термилиб,
Отса, отсин кипрингдан
Найзайи пайкон ҳарир. . .

ДУСТЛИК ҲАЗАЛИ

Бизда дўстлик чин муҳаббатнинг
Улуғ дунёсидир,

Бағрида оққан соадатнинг
Тиниқ дарёсидир.

Шу гўзал дарёга лаб очдию
Бўлди дуриёб,
Бу Ватаннинг неча гулшан
Боғидир, саҳросидир.

Боғ ила саҳро наинким,
Нурли дўстликдин нишон,
Юртимизнинг ҳар чаманда
Наргису раъносидир.

Қалбимизда эл-элатларга
Садоқат жавҳари,
Қонимизда шу шарофатнинг
Асл кимёсидир.

Биз учун равшан қуёш ости
Шу олам бир китоб,
Жонажон дўстлик, биродарлик
Унинг имлосидир.

Дўст бўлиб, дўстлик чаманзорин
Яратдик, шул сабаб —
Юртимиз аҳли башарнинг
Зебидир, зебосидир.

Езди дўстликка Жамол
Ширин ғазални гўё,
Аслида айтган шивирлаб
Булбули гўёсидир. . .

ҚУЕШ КАМАРБАСТА

Баҳор таманно-таманно
Юриб аста-аста,

Қуёш гулхонасидан
Тизди элга гулдаста.

Ясанди, лолазор бўлди
Тамомий чўли чаман,
Кийимлар ораста бўлди,
Хаёллар ораста.

Шифо тилагинг эса, тур
Тонг жамолига термил,
Ариқлар қўшиғини тингла
Бирпас хотири хаста.

Боқингиз олам ҳуснига,
Рухиятчи жононлар,
Қўл-қўлга пайваста бўлсин,
Жон-жонга пайваста.

Ҳаёт кўкламзорига
Муборак бўлсин қадаминг,
Эй яшил майса, гиёҳ,
Ниҳоли навраста.

Офтобдан назар етсину
Дарёдан гуҳар етсин,
Гузар айламасин лекин,
Нопоку нокаста.

Наврўз муборак, наврўз,
Эй азиз ёру диёр,
Асл чиройинг била боз
Кўриндинг атласда.

Сайри боғ чаманларга
Дўстларинг чорла, Жамол,
Кўнгиллар хизматига
Қуёш камарбаста. . .

СЕН БОШҚА, МЕН БОШҚА

Битармиз иккимиз ҳам бир китоб,
Сен бошқа, мен бошқа,
Этармиз иккимиз ҳам бир хитоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Кечиб наҳрул ҳаёт, шўх давраларда
Қад тутиб шамшод,
Ичармиз иккимиз ҳам бир шароб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Боқиб гулчеҳра тонгларга,
Юраклар ёнса, тонг эрмас,
Яширганмиз кўнгилга офтоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Муяссар бўлмаса орзу,
Муқаррар бўлмаса матлаб,
Чекармиз иккимиз ҳам бир азоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Езиб ишқу аламлардан,
Қаноатли қадамлардан,
Берармиз оқибат бир сарҳисоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

Умид уммонисан, дўстим,
Жамолни ноумид этма,
Бўлармиз шу Ватанга мустажоб,
Сен бошқа, мен бошқа.

КЕЧА АНЖУМ ДАВРА ТУТМИШ...

Кеча анжум давра тутмиш
Тўлган ой атрофида.
Сухбат этмишлар муҳаббатда
Мурувват бобида.

Сен мурувватсиз эмишсан,
Эй муҳаббатлиғ пари,
Келмадинг ораста оқшомнинг
Сўлим моҳтобида.

Интизорлик учди гулларнинг
Муаттар оҳидни,
Интизорлик тошди булбулнинг
Ёниқ рубобида.

Гоҳ кўриндинг сув юзинда,
Гоҳ кўриндинг шуълада,
Гоҳ кўриндинг сояларнинг
Сийнайи кимхобида.

Қуйди ёмғир, ювди дардимни —
Тамом, деб ўйласам,
Ҳасратим акс этди селларнинг
Кумуш ҳалқобида.

Эй Жамол, олам соғинчингдин
Хабар топди қуёш,
Қолди буткул мулки олам
Шуълалар гирдобида. . .

БЎЛМАГАЙ

То куюк жоним хаёлинг
Бирла машғул бўлмагай,
Лол қолурман соядек,
Кўнглимда булбул бўлмагай.

То такаллум этмасанг
Боғимда, гўё-булбулим,
Чин бўлур бедиллигим,
Кўнглимда кўнгили бўлмагай.

Бўлмагай кўнглим самандардек
Ҳавойи ишқ аро.
То унинг остида оташ,
Устида кул бўлмагай.

Сочи сумбул деб, хаёлим,
Сочилурсан ҳар замон,
Қим демишким, бу замонда
Сочи сумбул бўлмагай...

Мен ғазал деб оқибат
Ёздим неча арзномалар,
Балки маъқул бўлгай унга,
Балки маъқул бўлмагай.

Бас, умидворсан, нечун
Маъюсу маълулсан, Жамол,
Чин умидворлар сари
Маъюсу маълул бўлмагай...

ФИЖДУВОНИМ

Фиждувоним, боғларингда
Гул гўзал, раъно гўзал.
Фиждувоний ишва бирла
Уйнаса, жоно гўзал.

Фиждувоний бўсалардин
Ёр ширин, дилдор ширин,
Фиждувоний қатралардин
Бағмаро паймо гўзал.

Ғиждувоний ҳусн — Зайнаб,
Ғиждувоний ишқ — Омон,
Қўкда ул Зайнаб Омон деб
Порлаган Зухро гўзал.

Ғиждувоний дўст, Зарафшонинг -
Сари келмиш Аму,
Мавжланур боғингда энди
Икки шўҳ дарё гўзал.

Шавкатинг, шонинг, ғуруринг
Меҳнату меҳрингдадир,
Пахтакорсан ҳимматингдин
Чўл гўзал, саҳро гўзал.

Воҳки, дилдан кетди сабрим,
Кетди қўлдан ихтиёр,
Олди кўнглим ғиждувоний —
Бир пари сиймо гўзал.

Соқиле, қуйгил Жамолга
Арғувоний бодадин,
Ғиждувоний пардаларда
Янграса, ялло гўзал. . .

ҚўНҒЛИМ ҚУШИ ТО...

Қўнглим қуши то манзили
Маъвога етишди,
Булбул каби гул қошида
Ғаввога етишди.

Воҳ-воҳки, гулим, чекди дилим
Ғар кеча қайғу,
То заҳмат ила бир кеча
Раънога етишди.

Ёндирма, кабоб айлама,
Куйдирма мени, ишқ,
Куйдирма, кўнгил сен каби
Савдога етишди.

Ҳижрон, нари тур, ошнқа
Сўз очма жафодин,
Ошиқ сенинг изминг ила
Саҳрога етишди.

Фарҳодни қара, қайғуда.
Ширин, дея нолон,
Мужнунни қара, уйқуда
Лайлога етишди.

Дилбар, яна киприк била
Шаҳлони яширма,
Лаб ташна бу ёринг
Уша дарёга етишди.

Бир қарра назар солдию
Айрилди жаҳондин,
Бир қарра назар ташлади,
Дунёга етишди...

Ҳай-ҳай, не саодатки,
Жамол меҳри вафо деб,
Тошкентда наво чекса,
Бухорога етишди...

ЧАЛМА СОЗИНГНИ, МУҒАННИЙ...

Чалма созингни, муғанний,
Чалганинг титратмаса,
Жазб этиб жонларни, дилга
Жазза-жазза ботмаса.

Чалма созингни, муғанний,
Сайрабон булбул каби,
Сеҳр этиб кўнгил чаманни,
Уйқудан уйғотмаса.

Торларинг тебратма ортиқ,
Уйла, ундан не мурод,
Тебраниб, урганда тўлқин,
Тўлқини тебратмаса.

Баҳра йўқ жонимга бир дам
Баҳри созингдан, нетай,
Чайқалиб, бир дам хаёлим
Баҳрини чайқатмаса.

Чулғаса бошимни савтинг,
Яхши, лекин не самар,
Маст бўлиб, бўйнимга ёрим
Сочини чулғатмаса.

Босма нолон пардаларни,
Парчалаб ғам тошнини,
Гоҳ тасалло ёши бирлан
Бир нафас йиғлатмаса.

Бер, нчай санъат зилолини,
Ва лекин, хуш эмас,
Ташналаб ичганда, меҳри,
Шу замон чанқатмаса

Эй Жамол, синдир қаламни,
Қўй ғазал даъвосини,
Не наволар мавж уриб,
Назмингда ўйнаб ётмаса...

БОНГ УРАР ГУЛШАНДА БУЛБУЛ...

Бонг урар гулшанда булбул,
Гулга булбулдан ривож,
Не қилур гулшан аро ул,
Етмаса гулдан ривож.

Сўйлама, жоно, сўзингни
Ғамзага жўр айлама,
Қим, менинг шайдолдигимга
Шу ширин тилдан ривож.

Ерга осмондан қамар бор,
Ойга офтобдан самар,
Унга-ку, улдан ривождир,
Бунга ҳам булдан ривож.

Қимга меҳнатдан шарофат,
Қимга заҳматдан зафар,
Қим бировларнинг илинжи —
Бир сиқим пулдан ривож.

Қимга оташдан заволу,
Қимга ёлқиндан камол,
Менга кўнгилдан таназзул,
Менга кўнгилдан ривож...

Равнақингни тонг билан тундан
Тилармишсан, кўнгил,
Тонгга оқилдан тараққий,
Тунга ғофилдан ривож.

Эй нигоро, ою йилларнинг
Ривожин истама,
Етмаса кундан ривож,
Ойдан ривож, йилдан ривож.

Мен-ку, жонимдан ривожинг
Истадим, жононасан,
Сенки дилдорсан, тиларман
Мен сенга дилдан ривож.

Майлига, ўтларга ёққил,
Ишқаро ёндир мени,
Гар тилар бўлсанг мабодо
Бир ҳовуч кулдан ривож.

Эй Жамол, ҳар дам буюклар
Назмини ёд айлаким,
Сенга — Ҳофиздан ҳарорат,
Сенга — Бедилдан ривож...

СЕНГА ЕТСИН, СЕНГА...

Сенга етсин, сенга бу —
Шикаста ашулаларим,
Сенинг қўлингдасан, жоно,
Жаҳонда ўлар-қоларим.

Севинчу сурурим сўрмаким,
Кетдилар бир томон,
Кетдилар бир томон яна
Тарк этиб кулгуларим.

Э воҳки, ҳажрингда яна
Дардинг тортаман,
Юрсам, изимдан эргашур
Соядек қайғуларим.

Тарк эт бу можаронию
Тин ол, кўнгил, десам,
Амримга қўзғолон қилур
Юракда туйғуларим.

Оҳу кўзинг орзусида
Мунчалар ёниб,
Кезар хаёлларим менинг,
Саргашта оҳуларим.

Жамол, во ҳасрато! — дея
Еш тўкса, инжима,
Кўп эрмиш ҳасратнинг билан
Юракда инжуларим...

ВАСЛИНГ АРО ЁНСАМ ФАҚАТ...

Васлинг аро ёнсам фақат,
Ҳажринг аро куйсам нетай?
Е муниси жонинг бўлай,
Ё садқайи жонинг кетай...

Эй маҳлиқо, додим сенга,
Утлар қўйиб, қочмоқ нега?
Ишқ дарсини ўргат менга,
Ё кел буён, мен ўргатай...

Сен Шоҳсанам, мен бир Ғариб,
Раҳм этмадинг ҳолим кўриб,
Токайгача оҳлар уриб,
Токайгача ғамлар ютай?

Шаҳрим аро қўйсанг қадам,
Ранжу фироқ бўлгай адам,
Охир муродинга, Санам,
Сен етгин-у, мен ҳам етай.

Очмоқ бўлиб дил розини,
Сузсанг кўзинг шаҳлосини,
Шум айрилиқ саҳросини
Мен бир йўла ҳатлаб ўтай.

Эй, сен гўзал, нозик адо,
Сенга тану жоним фидо,
Ё сен «Жамол!» — деб чек нидо,
Ё мен сени овоз этай...

ТАБАССУМЛАР

Дилрабо, лабингизда
Дилрабо табассумлар,
Гул юзда сафо кўрдик,
Марҳабо, табассумлар.

Бирма-бир бўлар секин
Суҳбати висол, лекни,
Аввало табассумлар,
Аввало табассумлар...

Лаълингиз аро кўрсам,
Менга не саодатдир,
Тонгаро табассумлар,
Шомаро табассумлар.

Мен нечун табассумни
Кўзларимга жо этмай,
Кўнглингизни кўнглимга
Этса жо табассумлар...

Ишвали табассумлар
Ой бўлиб ёнар гоҳи,
Гоҳи парпирар шамдек
Илтижо табассумлар.

Севги — нурли бир хона,
Қўйни гул ва дурдона,
Дурми ё такаллумлар,
Гулми ё табассумлар.

Гоҳи банд этар кўнглим
Ошно, гўзал юлдуз,
Ошно, гўзал юлдуз —
Ошно табассумлар...

Дод этар Жамол ҳар дам
Ишвали балолардан,
Не бало латофат бу,
Не бало табассумлар!..

САҲАРЛАРДА

Бошим узра ноз айлаб,
Кулди моҳ саҳарларда,
Айладим ўшал ойга
Илтижо саҳарларда...

Сен, сафоли, шўх улфат,
Менга чирмашур, англаб,
Не шарора, не шиддат,
Не бало саҳарларда?

Ярқ этиб, учиб кўздан,
Кўзни чорлагай издан,
Бир ишора, бир ишва,
Бир имо саҳарларда.

Мен ёнсам-у, мен куйсам,
Дардимга даво борму
Ўзни сийласа, ўзни
Дилрабо саҳарларда.

Тунларда гўзал менга
Раҳм айламади, майли,
Раҳм айласа не бўлмай
Гоҳ-гоҳ саҳарларда.

Бор, уйқусидан уйғот,
Уйна, сочини тўзғот,
Тимқаро қараш ёнсин
Тимқаро саҳарларда.

Ошиғинг Жамол, деб айт,
Ташнайи висол, деб айт,
Оҳини ижобат эт
Чекса оҳ саҳарларда...

ШАБНАМ

Лола баргига қўнган
Дур қатра зилол шабнам,
Сенга бир саволим бор,
Келмасин малол, шабнам.

Сен қатра тароватсан,
Барг узра омонатсан,
Бас, нечун нигоҳингда
Шунчалар хаёл, шабнам?

Айрилиқ яқиндир деб,
Шунга кўзларинг намми,
Е ўзи хаёлчанми
Ишқ ичра висол, шабнам?

Кўз ёши эмассан, йўқ,
Упганда саҳар чоғи,
Ер дудоғидан сўрган
Менга қатра бол шабнам.

Бенасиб эмасдирсан
Шум ният рақиблардан,
Қасд этар қуёш сенга,
Қасд этар шамол, шабнам...

Койнотни сайр айлаб,
Гулшанга саломат қайт,
Пок экансан, оламда
Етмагай завол, шабнам.

Тонгларда гўзал лола
Васлини ғанимат бил,
Умрингни сафарларда
Ўтказма увол, шабнам.

Ёр кўксига бир оқшом
Дур бўлиб қўнар бўлсанг,
Бўса бирла болингни
Нўш этар Жамол, шабнам...

К Е Ч А

Ўйла, тоғ бошида танҳо
Мудраган оҳу кеча,
Оҳудек сузгун, сумансо
Кўзлари ёғду кеча.

Орзудек бошимда порлар
Юлдузу ой гулшани,
Кўк магар кўнглимни сўйлар
Бу кеча, орзу кеча.

Дуррасидир шуълаафшон,
Домани шабнамга ғарқ,
Шуълаю шабнам либосли
Не ажаб инжу кеча.

Кундуз — ул равшан қуёшдир
Зарра-зарра порлаган,
Милтираб гулшанга оққан
Қатра-қатра сув — кеча.

Не хаёлотларни таҳрир —
Айлаган бурро қалам,
Не саодатларни тасвир
Айлаган кўзгу кеча.

Қимга туйғу, қимга эрмак,
Қимга бир баҳри сурур,
Қимга рўёлар жаҳони —
Тин кеча, уйқу кеча.

Қимга бу оламда мутлақ
Шоми йўқ кундуз — хаёл,
Қим учун собит хаёлдир
Субҳи йўқ, мангу кеча.

Умри инсон — субҳу шом ичра
Қуёшли кун эмиш,
Субҳ агар шомга мубаддал —
Айласа, қайғу кеча.

Кўзларимга кеча-кундузлар
Қоришди ишқаро,
Қайси кундуздир бу кундуз,
Қай кечодир бу кеча?

Жоду кўз ёринг келармиш
Бу кеча сеҳр этгали,
Эй Жамол, билсанг бу энди
Сеҳр ила жоду кеча...

ЖОНО ҲУКМИДА

Йўқ, ажабким, аҳли дунё
Аҳли доно ҳукмида,
Бор ажабким, аҳли доно
Аҳли барно ҳукмида.

Тўхта, кўнгил, ҳайрат ичра
Мунча жон куйдирмагил,
Не малоҳатдирки, гулшан
Бўлса раъно ҳукмида...

Ҳукми олам ичра — идрок,
Ҳукми идрок ичра — мен,
Мен яна бир ўтли туйғу,
Ўтли маъно ҳукмида.

Сўрмангиз ҳолимни ҳаргиз,
Ихтиёринг қайда, деб,
Ихтиёрим ёр аталмиш
Бир таманно ҳукмида.

Базмингизда лаб ўгирмоққа
Мажолим йўқ маним,
Лабларим ҳам гоҳи бўса,
Гоҳи мино ҳукмида.

Ер менинг додимга етгил,
Қўлларингдан бир ўпай,
Қўлларингдан, бўлса бўлсин,
Майли, ҳино ҳукмида.

Дардима дармон етарму
Бир куни, эй меҳрибон,
Бу сенинг ҳукмингдадирки,
Иўқки, Сино ҳукмида.

Жон дебон жонингни жононингга
Топширдинг, Жамол,
Воҳки, жонинг, жонажонинг
Энди жоно ҳукмида.

КЎНГЛИМ ИЧРА

Кўнглим ичра не умидларнинг
Ажаб парвози бор.
Ҳам умидлар ичра кўнглимнинг
Ширин эъзози бор.

Номид айлар умидлар гоҳи,
Бўлмам номид,
Қим умид ҳам бир санамким,
Нози бор, ғаммози бор.

Ишқ ҳақи, бўлгин саломат,
Эй умидим сарвари,
Ўзга парводан бу кўнгилнинг
Қачон парвоси бор.

Мен севинчга толиб эрсам,
Сен — ўкинчлар соҳиби,
Чўктирурман мен ўкинчларни,
Ўкинч дарёси бор...

Гавҳари ишқ менда бўлса,
Сенда уммондир итоб,
Ғарқ этар бўлсанг, ғарибнинг
Жон деган ғаввоси бор...

Улки, ағёр номид деб
Бизни бадном айлади,
Бас, нечун бу шовқини-ю,
Шўриши — ғавғоси бор?

Ғар умид йўлбошчим эрса,
Ифтихор йўлдош эрур,
Кўнглим ичра ифтихорларнинг
Ажаб аълоси бор.
Ҳур днёрим бошида ол байроғидир,
Бағрида —

Англа, қирмиз, англа, аҳмар,
Англа, сурх тиллоси бор.

Бу чаман булбуллари кўп,
Айру-айру навқирон,
Эркини бор, Уткири бор,
Қўйки, Абдуллоси бор.

Ифтихор бирла умид нақлини
Чўздинг, эй Жамол,
Бас, десангким, чин сўзимнинг
Нақди, индаллоси бор:

Изтироб айларда дилнинг
Оҳи бирла оташи,
Ифтихор айтарда тилнинг
Боли бор, ҳалвоси бор....

ҚОЛДИ УМРИМ КЎКЛАМИ...

Қолди умрим кўклами
Кечмиш йўлим сўқмоғида,
Қатра нуру қатра кўз ёшим
Ёнар япроғида...

Қатра-қатра шабнамида
Шодлигимдир ёширин,
Ёшириндир ҳасратим ҳам
Қатра-қатра доғида.

Қатра-қатра нур тўкиб,
Бошимда ёнди юлдузи,
Упдим илҳом қатрасини
Гунчайи титроғида.

Маст этиб кўнглимни бир дам,
Яшнади армонларим,

Акс этиб жонон фаслнинг
Чақнаган чақмоғида.

Ҳисларим селларга қўшдим,
Оқди анҳори азим,
О, ўзим саргашта қолдим
Термилиб қирғоғида.

Эй Жамол, ёзинг етишди,
Битди умринг кўклами,
Бир парининг бир нафаслик
Бўсайи қайноғида...

ТУШИБ КЕЛАР

Кўрдим, чаманга бир пари
Сиймо тушиб келар,
Мен ташнаи танҳо эдим,
Танҳо тушиб келар.

Очгил қучоғинг, эй кўнгил,
Лутф айла, осмон,
Авжи фалакдин мен сари
Зуҳро тушиб келар.

Бўлди муқаррар бир ажиб
Кўйларга тушмагим,
Тушмас баланддан ул пари
Эвоҳ, тушиб келар.

Нозик табассумлар билан
Тушган сайин санам,
Кўнглимга неча оташин
Маъно тушиб келар.

Кўйида куйган ташналаб
Саҳро эдим магар,

Саҳрони сувга тўлдириб
Дарё тушиб келар.

Айб этманг энди бўлмаса
Дунё билан ишим,
Қошимга ишвалар билан
Дунё тушиб келар.

Бошингга тушган ҳар нечук
Савдони қўй, Жамол,
Бошингга бошдин севгию
Савдо тушиб келар...

ЭТОЛМАДИМ

(Бобурга иқтибос)

Мамнун бўлиб, бир кимсани
Мамнун этолмадим,
Мафтун бўлиб, бир кимсани
Мафтун этолмадим.

Кечди кўзимдин олам аро
Неча лайливаш,
Лекин бирига ўзимни
Мажнун этолмадим.

Сеҳр этди соз чалиб мени
Неча яхшилар,
Эвоҳки, соз чалиб ўзим,
Афсун этолмадим.

Оламни ўйладим гаҳи,
Олам синоати
Қошимга келди бош эгиб,
Талқин этолмадим.

Гул фасли лола очди-ю,
Мен эсам яна
Гул ўсдириб, чеҳраларни
Гулгун этолмадим.

Ҳар ким бир шевага ўзни
Этди мубтало,
Мен бир шевага ўзимни
Тутқун этолмадим.

Ҳамиша иззатимни-ку,
Тутдим устивор,
Лекин ҳимматимни ундан
Устун этолмадим.

Ҳай-ҳай, этолмадим, дема,
Таънангни қўй, Жамол,
Мумкин этолмасимни мен
Мумкин этолмадим!..

ТАБАССУМ ҚЎШИҒИ

(«Жафо қилма» телеспектакли учун ёзилган)

Атиргул ғунчасидирман,
Чаманда марварид шода,
Упар кокилларимни,
Эркалар шомларда шаббода.

Юзимда зарра-зарра нур,
Тароват ўйнаса, тонг йўқ,
Ичармен қатра-қатра тотиниб,
Тонгларда гул бода.

Муҳаббат, ҳей муҳаббат,
Сен жаҳонда ошуби савдо,

Садо бергил, сўроқлар
Бир санам — озоду озода.

Санамни майли зор эт,
Майли гоҳи банди озор эт,
Ва лекин бу кўнгилни
Этмагил афтода, афтода.

Муҳаббат, йўлларингда
Ери маъсум — бу Табассумдир,
Табассумдек сенга ёри.—
Малоҳат борми дунёда...

БИР ДОНА, БИР ДОНА

Санобар, майлими берсам
Савол бир дона, бир дона,
Бошимдин кетмайин қолди
Хаёл бир дона, бир дона.

Аё сен, шунчалар жон офати,
Куйдирмажондирсан,
Манам ошиқману —
Ошуфтаҳол бир дона, бир дона.

Жафочи кўзларингдек бормикин
Оламда бир юлдуз,
Эгилган қошларингдек ҳам
Ҳилол бир дона, бир дона.

Сенингдек бир париваш
Не нафар, деб эҳтимол этдим,
Эшитгил эҳтимолим,
Эҳтимол бир дона, бир дона.

Шамолдек бир нафасда ғойибу
Бир дамда пайдо мен,
Менга Ғарбу Жануб
Шарқу Шимол — бир дона, бир дона,

Паризодим, камолинг кўйида
Юрган камолинг кўп,
Жамолинг кўйида лекин
Жамол бир дона, бир дона...

ҚАДАҲ

Қатра-қатра ёш тўкарда
Мисли бир Лайло қадаҳ,
Ҳам чекар меҳри — вафодин
Оҳи вовайло қадаҳ...

Бас, ҳаёт базмидадирсан,
Майпарастсан, ўйлаким,
Умри инсон ҳам мисоли —
Нур тўла паймо қадаҳ.

Тонг — лабо-лаб жом эса,
Оқшом — тўла паймонадир,
Кун — яна танҳо қадаҳдир,
Тун яна танҳо қадаҳ.

Лаҳза-лаҳза ҳар нафас ҳам
Бир қадаҳдир, эй рафиқ,
Сипқорурмиз гоҳи шодон,
Гоҳи ғамосо қадаҳ...

Кимга шавкат — бир қадаҳдир,
Шон — қадаҳдир ким учун,
Менга дилбар шеър уилҳом,
Савти Насрулло — қадаҳ!

Бас, ҳаёт базмида маст —
Эрсам-да, аммо, йўқ, демам,
Ногаҳон яшнаб узатса
Ул кўзи шаҳло қадаҳ.

Нози дилдор — бир қадаҳдир,
Бир қадаҳдир — рози дил,
Лекин устозлар каломи —
Чин қадаҳ, аъло қадаҳ.

Ул қадаҳким, кимки ҳушёр —
Эрди, ҳушёр айлади,
Худписанд мастларни аммо
Айлади расво қадаҳ.

Дўст қадаҳ сунди Жамолга,
Тарки истиғно керак,
Тенг бўлурми бунга, ё раб,
Тутса гар дунё қадаҳ!..

БУХОРОДАН, БУХОРОДАН...

Бу тенгсиз давлати маъмур —
Бухородан, Бухородан.
Бу чексиз санъати манзур —
Бухородан, Бухородан.

На хушдир, тонгаро масрур
Мисоли шуълайи биллур,
Таралса нағмайи танбур —
Бухородан, Бухородан.

Не тонгдир, тонг ила тенгқур
Бўшатса ҳар куни минг қур
Ҳовучдан зар, этакдан дур —
Бухородан, Бухородан,

Табнат интихоб этган,
Саховат беҳисоб этган,
Бу не мўъжиз аломатдур —
Бухородан, Бухородан.

Нигоҳи сизни лол этса,
Сўзи ошифтаҳол этса,
Билинг, бу орази сухсур
Бухородан, Бухородан.

Элим дарёлигинг дебочасин
Минг йил баён айлаб,
Муҳаммад Наршахий айтур:
Бухородан, Бухородан.

Табобат илмида Сино,
Нафосат бобида танҳо,
Дамо-дам бўлдилар машҳур
Бухородан, Бухородан.

Жаҳонга рўбарў келса,
Жамолга шарҳ ҳожат йўқ,
Шу басдир, сўйласа мағрур:
Бухородан, Бухородан...

УМИД

Олам ичра кимга еру
Кимга осмондир умид,
Кимга оламдек муқаррар,
Кимга армондир умид.

Кимки саҳрони чаман истар,
Умид дарёси бор,
Ким ёниб кўзлар фалакни,
Юлдузистондир умид.

Мен умид ўғлониман,
Ошдим хатарлар тоғини,
Отамен, энди довон
Ошгувчи ўғлондир умид.

Бу ҳаёт уммони кенгдир,
Кенг умидлар баҳри ҳам,
Кимга имкон, кимга даврон,
Қимга туғендир умид.

Ўйла, жон берди Улуғбек,
Қон тутар душманни лек,
Занглаган эгри қиличга
Сачраган қондир умид...

Шамси анвардир тилим, деб
Элга келтирди имон —
Ул Навоийким, башарга
Нури иймондир умид.

Тонгла кел, деб ул паривашга
Саломлар йўлладим,
Тунда боргум, деб жавоб айтди,
Шабистондир умид.

Сен умидга банда бўлма,
Сен умидлар шоҳи бўл,
Кексалар дер: гоҳи раҳмон,
Гоҳи шайтондир умид.

Кимга қатра, кимга денгиз,
Кимга бир дунё қадар,
Ким учун оғриқли тандин
Чиқмаган жондир умид.

Ўз эли-ла ифтихор этса,
Жамолга айб эмас,

Ўтса гар минг йил жаҳондин,
Ўзбекистондир умид...

ЮЛДУЗИМ

Бошинг узра айланур
Минг турли дунё, юлдузим.
Айламинш шу баҳри нур
Бағрингни кимё, юлдузим.

Гоҳи Чўлпонсан мунаввар.
Гоҳи бир Зухройи зар,
Гоҳи маъюс, жилвагар,
Сузгун Сурайё юлдузим.

Гоҳ намоёнсан фалакда,
Гоҳ фазо ичра ниҳон,
Ким учун пинҳон, ва лекин
Кимга пайдо юлдузим.

Лол қолурман: кўзларингда
Шуълаларму, жилвалар?
Боқишингда неча маъно,
Не таманно, юлдузим.

Тун аро киприкларингдан
Кипригимга нур эмас,
Сочилур нурдек табассум,
Нур тасалло, юлдузим.

Мен-ку, ҳайронинг боқиб,
Сен ҳам менинг ҳолимни сўр,
Мавж урар теграмда дунё —
Баҳру дарё, юлдузим.

Нечаким юлдуз чарақлар
Кўкда олмос порадек,

Бурқираб-биқсир Заминда
Шунча ғавғо, юлдузим.

Гоҳи бир дам шафқат айла,
Ол қўлим, кўнглим ёрит,
Елвориб, жоним куйиб,
Этсам тавалло, юлдузим.

Лабларим тўккан табассум,
Кўзларимнинг ёшида —
Менга ҳамроҳ бўлки, мен ҳам
Сенга ҳамроҳ, юлдузим.

Бору барҳақ, бўл, бақо бўл,
Бўл саодатдин нафас,
Бўлмагил армон ва ё —
Алдоқчи рўё, юлдузим.

Сен ажиб рамзи камолсан —
Қим, нидо айлар Жамол,
Ён мунаввар, ён мунаввар,
Юлдузим, ҳо, юлдузим!..

ВАТАН

Мен хаёл осмонида
Ҳар лаҳза парвоз айладим,
Мен умид уммонида
Кўнглимни ғаввос айладим.

Мен ҳаёт дарёсидин
Жонимга сипқордим сурур.
Мен муҳаббат мулкидин
Топдим ўзимга баҳри нур.

Мен садо бердим, чаманда
Ғунчалар берганда сас,

Мен гўдакларнинг муаттар
Бўйиндин олдим нафас.

Мен севинчлар ичра ёндим
Қатрада юлдуз кўриб,
Сеҳраро қолдим наволар —
Мавжида денгиз кўриб...

Оқибат не-не саодатларни
Айлаб интихоб,
Эй Ватан, сенсан саодатбоши! — деб
Қилдим хитоб.

Сен омонсанки, юракда
Шунчалар шавқи шуур,
Сен омонсанки, жаҳоннинг
Жилваси кўнглимдадир.

Ул қуёшким, кечалар
Уфқинг уза қўйганда бош,
Бош қўярман мен оёғингга,
Севинчдан кўзда ёш...

Не муборак лаҳзаким, мен
Ифтихоринг англадим,
Ҳам кўнглим дунёсида
Меҳрингни мумтоз айладим.

Ҳам бу кўнглим то буюк —
Ишқингдин этмишдир наво,
Ул навосиз бенаводир,
Бенаводир, бенаво!..

* * *

Фирузага

Қизим менга ёлғиз анор донасин берди,
У кичкина юрак каби беғубор эди.

Улар бўлсам, мен боламдан розиман буткул,
Чунки унинг шу кичкина ҳиммати қабул...

БИР КЕЧА

Қушиқ

Бир кеча кўнглим уйи шодон эди,
Булбул ўқиб, қумри ғазалхон эди,
Шул кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди.
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди...

Тоғ эди, тоғ бошида орзу каби
Нашъали бўстон эди, бўстон эди,
Сўйлар эдим, сўйлар эдим мен тўлиб,
Ул эса хандон эди, хандон эди.
Бир кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди.

Бошида юлдузли, мусаффо фалак,
Пойида тўлқинли Зарафшон эди,
Ой бўлиб оламга боқаркан малак,
Қўзлари чўлпон эди, чўлпон эди.
Бир кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой уни маҳваш демаким, жон эди.

Маскан эди бизга само, беҳазил,
Уйларимиз — орзую армон эди,
Нур ила оташда ёниб икки дил,
Нур тўла, оташ тўла даврон эди.
Бир кеча маҳваш менга меҳмон эди,
Вой, уни маҳваш демаким, жон эди...

НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Йўқ, чақиндин эрмас ул, осмон қизил, сориг, яшил,
Е шафақдин ҳар тараф рахшон қизил, сориг, яшил,
Е чаманда лолаю райҳон қизил, сориг, яшил,
Хилъатин то айламиш жонон қизил, сориг, яшил,
Шулъайн оҳим чиқар ҳар ён қизил, сориг, яшил.

Зарра шафқат деб ўтиндим мен мунаввар моҳдин,
Бир ишорат деб кутиндим боз ўшал даргоҳдин,
Воҳким, додимга имдод етмади дилхоҳдин.
Гулшан эттим ишқ саҳросин самуми оҳдин,
Қим эсар ул даштаро ҳарён қизил, сориг, яшил.

Нолишим тонглада дардимнинг қамолидин эрур,
Кипригим чанги ҳужумларнинг шамолидин эрур,
Барчаси савдойи ишқимнинг қамолидин эрур,
Орази, ҳолинг била хатнинг хаёлидин эрур,
Кўзларимнинг олдида даврон қизил, сориг, яшил.

Топмадим ҳаргиз омонлик лабларинг бедодидин,
Еш тўкармен кеча-кундузлар кўзинг жаллодидин,
Вой, ишондим, сенча золим йўқ башар авлодидин,
Шишадек кўнглимдадир гулзори ҳуснинг ёдидин,
Тобадонинг аксидек алвон қизил, сориг, яшил.

Лаҳзада оташмену, сувмен ҳамоно лаҳзада,
Лаҳза-лаҳза жисму жоним, боқки, бундоқларзада,
Соқиё, қаршингда турган бир ғарибу ғамзада,
Лаългун май тутқил олтин жом бирлан сабзада,
Қим булардан яхши йўқ имкон қизил, сориг, яшил.

Гарчи чин сабру қаноат ёр эрур беҳад, валеқ,
Ҳам неча дўсту аниё ғамхор эрур беҳад, валеқ,
Чораи карвонда гарчи нор эрур беҳад, валеқ,
Фақраро беранглик душвор эрур беҳад, валеқ,
Хирқада тикмақ эрур осон қизил, сориг, яшил.

Эй қалам, сургин рақам, роҳатни зинҳор истама,
Эй кўнгил, илҳоминг иста, ўзга дилдор истама,
Эй Жамол, шеър зийнатига шамси анвор истама,
Эй Навоий олтину, шингарфу, зангор истама,
Бўлди назминг рангини девон қизил, сориг, яшил.

ФУЗУЛИЙ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Сеҳр айламиш то бир ажаб нозик-адо мани,
Солмиш, кўрингким, не ажаб ўтларга, оҳ, мани,
Ё бахт, кўйида оқибат айла фидо мани,
Ё раб, балойи ишқ ила қил ошно мани,
Бир дам балойи ишқдин этма жудо мани.

Ё ишқ, ҳифзу ҳимоятингни аҳли дарддин,
Андоқ меҳри бағоятингни аҳли дарддин,
Ҳам ул тариқи оятингни аҳли дарддин,
Оз айлама иноятингни аҳли дарддин,
Яъники, чўх балолара эт мубтало мани.

Отқил мани оташлара, бер бўйла роҳатим,
Самандардек ўтлар кечиб, ёнмоқ — саодатим,
Шу кўнгил — шоҳидимдир, шу олам — шаҳодатим,
Ўлгунча кўтарма асло балодан иродатим,
Мен истарам балони, чун истар бало мани.

Тилагимни васлу ҳажраро, ғурбатда қилма сушт,
Талабимни қалбу қон аро қудратда қилма сушт,
Туғёнимни тошир-тошир, шиддатда қилма сушт,
Тамкинимни балойи муҳаббатда қилма сушт,
То дўст таън этиб, демая бевафо мани.

Ошир юракда шавқини шавқи баҳориминг,
Ёйгил овозасин яна оламда бориминг,
Олиб раҳматин бу кўнгил, ошифта — зориминг,
Гетдикча ҳуснин айла зиёда нигориминг,
Галдикча дардига батар эт мубтало мани.

Айла кўнгилни шуъламакон фикратиндаким,
Оқсин кўзимдин шуъла тамом ҳасратиндаким,
Жонимни тобла андоқ ҳижратиндаким,
Уйла, заиф қил таними фурқатиндаким,
Васлина мумкин ўла етурмак сабо мани.

Ё ишқ, бир дам санамимга ёвуш, додим санго,
Шафқат сол кўнглига, яна етказ кўнглим анго,
Жамолни ёр васлига муяссар этсанго,
Наҳват қилиб насиб Фузулий каби манго,
Ераб, муқайяд айлама мутлақ манго мани...

БОБУР ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Не давронлар ўзим-ла маст эдим, мастона ўйнардим,
Епишди қайданам бу доғи сўзон, бу бало дардим,
Ўзингсан барчасига чин сабабкор, нозпарвардим,
Хазон япроғи янглиғ гул юзинг ҳажрида сарғардим,
Кўриб, раҳм айлагил, эй лоларуҳ, бу чеҳраин зардим.

Ялиндим, бир асру бандадирман, ҳукминги юргиз,
Иноят расминни кўрсат, тараҳҳум таврини кўргиз,
Бунингдек бемурувват бўлмагай-ку лолаю наргис,
Сен, эй гул, қўймадинг саркашлигингни сарвдек ҳаргиз,
Оёғингга тушиб, барги хазондек қанча ёлбордим.

Демасман, нозу истиғно кўйида энди кам-кам қол,
Дегаймен, бу ярошур, ҳар нафас ҳар лаҳза, ҳар дам қол,
Ярошур, дилрабо, саркашлигингга мангу маҳрам қол,
Латофат гулшанида гул каби сен сабзу хуррам қол,
Мен арчи даҳр боғидин хазон япроғидек бордим.

Қорайган ой, қуёшу, юлдузимдин эл танаффулда,
Паришон, пойма-пой, мажҳул сўзимдин эл танаффулда,
Сени деб ёлвориб боққан кўзимдин эл танаффулда,

Хазондек қон ёшим, сориг юзмидин эл танаффурда,
Баҳор ранги, биҳамдуллоҳ, улусдан ўзни қутқардим.

Демишлар, ишқа етган кимсалар оламда ўлмайди,
Нетай, васли — висолсиз бу тириклик менга бўлмайди,
Муродим жоми бир кун базмаро илгимда тўлмайди,
Не толедир мангаким, ахтари бахтим топилмайди,
Фалак авроқини ҳар нечаким дафтардин ахтардим.

Жамол, ишқ деб авайлаб юрганинг бир нури гавҳардир,
Муяссар бўлдинг охир васлига, у моҳи анвардир,
Не ғам, энди ўшал ишқи жаҳон умрингга сарвардир,
Улуснинг таъну таърифи менга, Бобур, баробардир,
Бу оламда ўзимни чун ёмон, яхшидан ўтқардим...

МАШРАБ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Менга моҳи таълатинг кўрмоққа энди ҳад эмас,
Лаб очиб, дардим баён этмоққа ҳам рағбат эмас,
Ўлтирибман зору гирён, юргали ҳолат эмас,
Чун қўлим бирла оёғим боғламоқ ҳожат эмас,
Мен ўлимга розиман, чун тургали тоқат эмас.

Манглайим шўрдир азалдин, сен яна шўр айлама,
Кўзларим ҳам тийракомдир, энди сен кўр айлама,
Жавру бедодинг-ку бундоқ, шиддатинг жўр айлама,
Мунча шиддат бирла бошим кесгали зўр айлама,
Баски, одам қони тўкмак сенга тоат эмас.

Энди жоним ҳажр аро, сўнмоқни бир дам билмади,
Кулфату, ранжу аламни ўзгадин кам билмади,
Ўтди шу ҳасратда ёзим, ўтди кўклам билмади,
Умр—чун барқи ҳаводис, ғофил одам билмади,
Ою кун оромига бир лаҳзаи фурсат эмас.

Ерини йиғлатмаган ёри гуландом қайда бор?
Ишқ аро айёми ғамдир, ўзга айём қайда бор?
Мен каби ошиққа маъшуқдин тўла жом қайда бор?

Лашкари хунрез бўлса, сабру ором қайда бор?
Мажнуни девоналарнинг шоҳига роҳат эмас.

Тўхта, ошиқ, оқибат кор қилди афғонинг сени,
Ким, қилич сирмаб, бошингга етди жононинг сени,
Боракалло, тиг аро қолди, Жамол, жонинг сени,
Чун муборак бўлсин, эй Машраб, қизил қонинг сени,
Хўп иш бўлди сенга, жон берганинг офат эмас...

ФУРҚАТ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Саҳар сайрашларингдин боғ аро минг созу сас, булбўл,
Тилармен, менга ҳам етгайму деб сендан нафас, булбул,
Не бўлди, чаҳ-чаҳинг сушт бу сафар, девона, маст, булбул,
Чаманда ғунчадин бўйнингга тақмишсан жарас, булбул,
Магарким, ўзга гулшан риҳлатин қилдинг ҳавас, булбул.

Ениқ овозлардин не учун ўзни тийибдирсан,
Ва ё гул ҳажрида бошдин-оёқ буткул кўйибдирсан,
Умрлар сайрамоқдин қон бўлиб, балки тўйибдирсан,
Магар бўлдинг бараҳман, жомаи азроқ кийибдирсан,
Белингга боғла энди гулни торидин марас, булбул.

Қўйиб шабнамни, оташ ичмагунча ошиқ ўлмассен,
Ва оташдин тўнинг ҳам бичмагунча ошиқ ўлмассен,
Учиб додинг, фалакни кучмагунча ошиқ ўлмассен,
Фигон беҳуда, жондин кечмагунча ошиқ ўлмассен,
Ўзини ўхшатиб парвона бўлмас ҳар мағас, булбул.

Чўзиб гулбонгларингни, гоҳида санжоб билмайсен,
Сабо ағёрлик айлар, кўзларинг пурхоб, билмайсен,
Олур гулғунчадин илк бўсани офтоб, билмайсен,
Урарсан ишқ лофин, шевайи одоб билмайсен,
Қилибсан олғали ором, гул шохин чакас, булбул.

Бали, кечди умрлар, кечмадинг бир ўтли армондин,
Вале тинди умрлар, тинмадинг тонгларда афғондин,
Кўнгил ҳам узмадинг, минг офарин, тақдирга исьёндин,

Бу исъён лаззатидир ким, жудо бўлгон гулистондин,
Асири дом бўлдинг ҳам гирифтори қафас, булбул.

Кел, эй ошиқ, чамандин юз буриб, сўз очма ғурбатдин,
Чиқар бошингни ҳам ҳижрон деган беҳуда кулфатдин,
Тузиб чин давран ушшоқ Жамолдек неча улфатдин,
Сабоқ олиб ўқиғил матла-ул—анвор Фурқатдин,
Бугунги, файзи йўқ илҳонларингни айла бас, булбул...

ЭРКИН ВОҲИДОВ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Дўст эмиш ўтмиш — азал минг бир масал, афсона ҳам,
Дўст демиш кечмиш ҳама мардона ҳам, мастона ҳам,
Ғолибо, «дўст!» деб жаранглар базмаро паймона ҳам,
Дўст билан обод уйинг, гар бўлса у вайрона ҳам,
Дўст қадам қўймас эса, вайронадир кошона ҳам.

Не машаққатлар куйиб кул бўлди жоним жазмига,
Дўст мадад бўлди унинг ҳам аҳдига, ҳам азмига,
Дўст қўшар оташни кўнглимнинг навою назмига,
Интизор ҳар уй диловар, дилкушолар базмига.
Гар оёқ қўйса қабоҳат, йиғлагай остона ҳам.

Аҳди комил бирла тузсанг суҳбати оромижон,
Бўлса мавзу ишқ аталмиш рози дил, илҳоми жон,
Энгашур бошингга даврондек қуёшли осмон,
Яхши дўстлар даврасида очилурсан ҳар замон,
Кўркни шода ичра топгай марварид дурдона ҳам.

Нега ўйларсан, рафиқ ошкор сирим пинҳона деб,
Меҳр уйи бир ёна бўлса, ишқ уйи бир ёна деб,
Сўрмагил, дунё сенга мактабми ё майхона деб,
Сўрма мендин, ким дилово, дўстми ё жонона деб,
Дўст менинг кўнглимдадир, жонимдадир жонона ҳам.

Уз кўнгулни бўлмағур андишалар бозоридин,
Узмагил меҳрингни дўстинг меҳрининг гулзоридин,
Нолима гулғунча узганда чаманнинг хоридин,

Қочма ростгўй дўстларнинг қоҳишу озоридин,
Қадди рост шамнинг тилидин ўртанур парвона ҳам.

Дўст учун заҳмат чекар чоғинда зарра чекма ноз,
Дўст учун офтоб мисоли ҳар тараф меҳрингни ёз,
Худнамо, худбин касофатларга шундай эътироз
Дўст қидир, дўст топ жаҳонда, дўст юз минг бўлса оз,
Кўп эрур, бисёр душман, бўлса у бир дона ҳам.

Чин умр — ишқи тамомийдир, ҳавас деб ўйлама,
Чекканинг ҳасратни меҳрингга эваз, деб ўйлама,
Ҳар неча севдинг, севилдинг, энди бас, деб ўйлама,
Ким сенга ҳамроз эмасдир, боғараз деб ўйлама,
Гоҳи душманлик қилурлар, қўл сиқиб дўстона ҳам.

Сев, Жамол, дўстингни суйгил, ўз-ўзинг суйма, ва лек,
Келмаса дўстинг, юракда яккалик туйма, ва лек,
Ахтариб дўст, ўзни минг андишага қўйма, ва лек,
Дўсти содиқ йўқ экан, деб ўртаниб, куйма ва лек,
Меҳр уйинг кенг очсанг, Эркин, дўст бўлур бегона ҳам.

ЎЗБЕКИСТОН

(Қасида)

х

Қачон кўз очдим-у, оташли осмонинг қачон кўрдим,
Қачон кўрдим, қачон ёндим, қачон куймоққа улгурдим!..
Чаманда бош қўйиб япроқларингга, нашъалар сурдим,
Гаҳи мажнуншиор юрдим,
Гаҳи мастона оҳ урдим,
Қачон бўлди буларнинг барчаси,
эй онажон юртим!..

Билолмасман... Фақат ошиқману ошуфтаҳол менда,
Ўтар умрим қуёшинг қаршилаб, умри висол менда,
Ичиб дарёларингдан, ташнамен, нўши зилол менда,
Мунаввар бир хаёл менда,
Муқаррар бир савол менда:

Нечук жонон ватансан бу жаҳонда
жонажон юртим!..

Ажойиб бир саволсан, истадим, мен ҳам жавоб айлай,
Жавобим кашф этиб, саргашта кўнглим офтоб айлай,
Муаззам шу жаҳонга кимлигинг айтиб, хитоб айлай,
Шитоб айлай, шитоб айлай,
Сени заррин китоб айлай,
Асрлар қошида сеҳринг сўроқлаб,
уй суриб турдим...

Жавобим келди бир-бир неча ошкору ниҳонлардан,
Қоронғи, номи йўқ юлдуз каби олис замонлардан,
Фалакка ваҳма солган, жабҳалар, жанглар, суронлардан,
Жавобим келди бир дунё,
Ва лекин қонмадим асло,
Агарчи тарихинг Бобур каби
дафтардин ўткардим...

Овозинг келди кўкни тилкалаб ўтган қуюнлардан,
Қуюнлар қўйнида машғал бўлиб ёнган фунунлардан,
Баёту шеър каби саргашта савдою жунунлардан,
Овозинг келди пайдар-пай,
Севиндим, тингладим тинмай,
Кўринди сувратинг, гирёнаю гирёна термилдим.

Асрлар кечди... лекин қолди фарёду фиғон сенда,
Замонлар ўтди, лекин ўтмади хуррам замон сенда,
Даҳо бирлан буюклик топмади ҳаргиз омон сенда,
Булутлар қуршади бошинг,
Ғанимлар тўкдилар ёшинг,
Ўқиб қиссангни, юртим, ғуссалар,
ғамларга ғарқ бўлдим.

Муборак интиқомга кўз тутардинг... Етди соатлар,
Музаффар Инқилоб келтирди бошингга саодатлар,
Йиқилди, хонумони кул бўлиб, ёнди қабоҳатлар,
Балолар топдилар барҳам,
Очилди нурли бир олам,
Мунаввар оламингга кирдим

офтоб билан тўлдим...

Ғаразлар, кирдикорлар, шум адоват фитнаи қосир,
Неча бор ғов келиб сенга, йўлингга бўлдилар ҳозир,
Ва лекин синди ханжарлар, муродлар бўлмади ҳосил,
Супурдинг барчасин, сурдинг,
Бутун оламга бонг урдинг:
«Бу қўрғон устивордир, мен уни

қоним билан қурдим!»

Бугун ўқтамлигингни кам эмас, буткул жаҳон айтар,
Қамолинг авжини авж пардаларда назми жон айтар,
Улуғбек юлдузи сарманзилини осмон айтар,
Қуёшдек шавкатинг бордир,
Туганмас давлатинг бордир,
Менинг ҳам безавол бахтим шуки,

бахтингга йўғрилдим.

Ҳалол, ҳотам табиат сувратинг тенгсиз гўзал этмиш,
Ҳалол, мардона меҳнат боғларинг қанду асал этмиш,
Ҳалол, мардона дўстлик доврўғинг байту ғазал этмиш,
Езай юз бора, минг бора,
Юрак бу, менда не чора,
Тилаб илҳомларингни, ҳар саҳар

гулшанга юз бурдим.

Кезиб гулбоғларингни, айласам фикримни жамбаста,
Буюклик, эзгулик, олий саховат сенга пайваста,
Борига чин сабаб, фарзандларинг анвойи гулдаста,
Шунинг-чун мангу дилбарсан,

Сен ҳалокатга кишансан, сен уқубатга тугун,
Сен адолатдан шарора, сен ҳақиқатдан хитоб.
Тангрисан, ҳақсан, расулсан сен жаҳон ичра бугун,
Инқилоб! Эй инқилоб!

Дов этар дунёга зўру зар ила масту аласт
Бир тўда машъум кўланка, бир тўда манфур жаноб.
Сен уларга оташинг ур, сен уларни эт абас,
Инқилоб! Эй инқилоб!

Гоҳи балқиб, гоҳи қалқиб —сесканиб сузгай жаҳон,
Неча бир эллар шикаста, неча бир диллар хуноб,
Сен давом эт, сен давом эт, сен давом эт ҳар қачон,
Инқилоб! Эй инқилоб!

Минг чирансин аҳли зар, аҳли сафо, аҳли ситам,
Барчаси халқ олдида масъул бўлиб бергай жавоб.
Сен ўзинг олий ҳакамсан, сен ўзинг олий ҳакам,
Инқилоб! Эй инқилоб!

Қолмагай оламда хору мазлуму зору ҳақир,
Сен шитоб этсанг не бўлгай, сен шитоб этсанг, шитоб.
Бизга иқболи шарифсан, бизга қисматсан ахир,
Инқилоб! Эй инқилоб!

Етди чин олтмишга ёшинг, яшна юз миллионланиб,
Сен—қуёшли эътиқодсан, сен шарафли бир китоб.
Довруғинг юрсин яна оламаро осмонланиб,
Инқилоб! Эй инқилоб!

Сен ватаннинг кўркидирсан, сен чаманнинг гулшани,
Тонгда сипқорган гулобу тўйда сипқорган шароб.
Сен умрлар файзидирсан, сен ҳаётнинг равшани,
Инқилоб! Эй инқилоб!

Бўлмагай оламда ҳеч зулмат—мазаллатдан асар,
Порла, шу дунёни тўлдир, эй мунаввар офтоб.

Сенга ташна, сенга илҳақ, сенга муштоқдир башар,
Инқилоб!
Инқилоб! Эй инқилоб! .

У М Р

Утар умрим, оқар дарё,
кечар дарёда бир тўлқин,
Урар жонимга бир оташ,
Эсар кўксимга бир салқин,
Дамодам янги бир ёлқин,
дамодам янги бир талқин,
Бу бир сирри ниҳонийдирки,
ошкор этмасам, бўлмас. . .

Менинг ҳолимга боқ: ҳар лаҳза
қуш бошқа, қафас бошқа,
Қафасдин ҳар замонда
янграгувчи созу сас бошқа,
Келар ҳар бир ҳавас — бошқа,
кетар ҳар бир нафас—бошқа,
Бу такрорни яна бир бора
такрор этмасам, бўлмас.

Қараб турсанг, қараб турмас,
қуюндек айланар дунё,
Кўринмас бир оловда ўртанар,
балки ёнар дунё,
Ёнар дунё, ёнар дунё,
шафақдек товланар дунё,
Бу тилсимдин ўзимни чин
хабардор этмасам, бўлмас.

Дариғо, деб умр карвонига
ҳар қанча қичқирдим,

Вале ул қайрилиб бир боқмади,
мен термилиб турдим,
Етар, бас,шунча оқ урдим,
югурсам —балки, улгурдим,
Етиб карвонга бир кун,
ўзни сарбон этмасам, бўлмас. . .

1970 — 1980

ТАРЖИМА ТЎЛҚИНЛАРИДА

АБУ АЛИ ИБН СИНО

РУБОИЙЛАР

Шул хоки снѐҳдин—то авжи Зуҳал:
Ҳар нечаки мушкулот эрур, этдим ҳал.
Очдим неча занжир занжири макру ҳиял,
Ечдим неча бир тугун, магар қолди ажал...

Куфримни аён айламак осон бўлмас,
Оламда имоним каби имон бўлмас.
Даҳр ичра яғонамен, манам кофир эсам,
Бас, ушбу жаҳонда бир мусулмон бўлмас.

Соқий, қадаҳи журъати жонинг қайда?
Ул оннаи нури жаҳонинг қайда?
Бер менгаки, кўнглимни мусаффо этайин,
Тақвони шикаста айлагонинг қайда?

Пир ўлдинг, ишингни он чунон этмассен,
Соч оқи-ла пирлигинг ниҳон этмассен,
Тун зулматида ҳар неки қилдинг-қилдинг,
Тонг равшанида бўлди аён —этмассен.

Эй меҳр, ки борми сен каби оламгард,
Саргашта йўловчимен, ўзинг йўл кўрсат.
Кўрдингми бировниким яна ишқ йўлида,
Ким юзида шунча гард эмиш кўнглида дард...

Май — душмани масту, дўсти чин ҳушѐр эмиш,
Оз эрса шифою кўпи — заҳри мор эмиш...
Гар бисѐр эса, мазаррати кам-кам эмас,
Гар кам-кам эса, манфаати бисѐр эмиш. . .

Ул бир неча нодон, чу фаросат қосир,
Уйларки, жаҳонаро улар донодир.
Эшшак бўла қолким, улар эшшаклик этиб,
Эшшак агар эрмасанг, санарлар кофир...

Эй кошки, кимлигимни бир билсаме,
Нечун саргаштамен, назар қилсаме,
Соҳиби бахт эсам, ўйнаб-кулсаме.
Эрмасам, ёш тўкиб, бағрим тилсаме. . .

Шул бодия ичраким чунон чопди кўнгул
Жаҳд этдию қилни қирқ ёриб ташлади ул.
Кўнглимда-ку минг қуёш ёнар эрди,вале,
Охирда камолга топмади заррача йўл...

Сўз қолмади — парда ичра бир маълум эмас,
Кам қолди чу асрор — дағи мафҳум эмас.
Чун маърифатингда мен андоқ фикр этдим,
Маълум бўлдики, ҳеч нима маълум эмас. . .

Чун дўстки, душманним-ла бисёр турур,
Бас, кўнглим унинг меҳрида инкор турур,
Парҳез у шакарданки, заҳарга қоришиқ,
Қоч пашшаданамки, остида мор турур...

Зулфинг сочилиб, бўйинг қадар эврилмиш,
Огоҳмисен нечун, магар эврилмиш!
Чун лаълинг аро лаълию зумрад кўрибон,
Аждар бўлибон кўҳи камар эврилмиш. . .

Гар бодани гоҳ-гоҳ ичармен — хомлиғ,
Аммоки мудом ичар эсам — бадномлиғ.
Май шоҳу ҳақиму ринд ичар эрса, на хуш,
Гар бошқаси нўш айласа — душманкомлиғ.

Не хушки, жаҳондин кечибон кетгайсен,
Манзилга пушаймонсиз агар етгайсен.

Ҳар нечаки айласанг — бугун айла адо,
Чун эртага нотавон қолиб, четгайсен...

Юзинг каби офтоби пурмоя қани?
Зулфинг каби ҳар шому саҳар соя қани?
Бул тавбага ул гуноҳ нечун зийнат эмиш,
Бу пккисидек ҳамдаму, ҳамсоя қани?

Ким берди руҳи лолаю гулбор сенга!
Бу сумбули наврастанн, гулнор, сенга!
Кундузни қаро тун қўлига ким берди?
Бу ёри сазониким, сазовор, сенга?

Эй тун, иноят эт, яна айлама хун,
Бу рози дилимни фош этиб, қилма фузун.
Кўрдинг, кеча не қадар узун бўлди кечам?
Эй васлу висол тунн, узун бўл, узун...

Сўрдимки: — Нечун кўйингда гирёндирман?
Айди: — Сабаби мен, гули хандондирман?
Сўрдимки: — Нечун куйингда гирёндирман?
Айдики санам: — Сен тану мен жондирман...

Уч нарса сенинг учингдан олмиш тимсол:
Рухдан — гулу лабдан — мулу юздан — жамол,
Уч нарса менинг учимдан олмиш ҳама сол:
Дилдан — ғаму юздан — наму кўздан — хаёл...

Зулфинг, санамим, агарда ларзон ўлур,
Эр ичра баҳойи анбар арзон ўлур.
Гар зулфинг аро юзинг намоён ўлур,
Нур тонг ила тунга тенг фаровон ўлур...

Биздирмиз ўша, ҳаққа тавалло қилгон,
Лутфингни тилаб, ўзни табарро қилгон.
Ҳар ерда иноятинг агар бўлса, бўлур
Қилгон қилмагону қилмаган гўё қилгон...

Эй нафс, ки гарқ айла ҳавою ҳавасинг.
Зуд ўлки, зарур ҳимояти бир нафасинг.
Дунё дема, молу давлату ишва дема,
Ким, дўст деб душманга гирифтор ўласинг. . .

Ҳар нарсаниким замон бузиб хор айлар,
Дунёйн хазинабон йиғиб, бор айлар.
Майл этсаю боз аслига эврилса фалак,
Ғайб пардасидин ҳақ яна ошкор айлар...

ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ

РИВОЯТ

...Тинглангиз панди-паёмимни менинг,
Огаҳ этгувчи каломимни менинг.

Кўр-кўрона кимки тақлид айлагай,
Ўзни ғам бирлан уятга шайлагай.

Бир тунаб ўтмоққа азми хонақо —
Ўўлди бир кун бир йўловчи бенаво.

Эшагин элтиб оғилга, бойлади,
Ем-хашак сув берди, андак сийлади...

Хонақода ўлтирур эрди қатор,
Бир гуруҳ сўфий гадолар оч-наҳор.

Англай олгингму, аё сен, тўқ киши,
Не ўйинлар кўрсатур очлик иши?

Ул гуруҳ сакраб ҳамоно турдилар,
Бир қарор айлаб, оғилга юрдилар.

«Ул расули ҳолиқу халлоқ, эгам,
Чорасиз қолсанг, ўлакса е, деган!»

Сотдилар эшакни, шай айлаб шу чоқ —
Май, таом бирла неча бир шамчироқ.

«Оҳ, бугун бир айш этармиз!», — деб чунон
Шодланиб, сўнг солдилар шовқин-сурон.

«Гам-машаққат бўлди, фориг ётмадик,
Роса тўрт кун бўлди, бир туз тотмадик!

Тобакай бундоқ жасорат?Тобакай
Бизни маҳкуми маломат айлагай?

Биз магар одам эмасми? Бизда ҳам
Бир ажиб айшу тараб бўлгай бу дам!»

Боракалло, ул базмга етдилар.
Соҳибни эшшакни таклиф этдилар.

Сўрдилар дил ихтиёрини анинг,
Исмию юрти — диёрини анинг.

Кўргузиб лутфи карам, меҳри ниёз,
Ул — азиз меҳмон, булар меҳмоннавоз.

Сийпалар тўрва-таёгин қай бири,
Уқалар эрди оёгин қай бири.

Қай бириси ўпди илкин шу нафас,
Ул эса оқди эриб, сўз қотди бас:

«Базм этармиз, базмимиз андоқ бўлур,
Гар бугун айш этмасак, қандоқ бўлур!»

Еб-ичиб бўлгач, шароб нўш этдилар,
Сўнг кўнгилларни яна хуш этдилар.

Турдилар рақси — самога саф-қатор,
Шифтга ўрлаб учди шунда чанг-ғубор.

Рақс тушиб, гоҳ ўзни ҳар ён урдилар,
Шифт ила деворга соқол сурдилар.

Боқ аларга, ким алар сўфий эмиш,
Ким аларни сўфийи-зоҳид демиш!

Воҳ, алар ичра бўлурми жоннисор
Мингтасидан биттаси оллоҳга ёр?

* * *

Оҳ, қачон мен бир ҳикоят айлагум,
Бир ҳикоят беривоят айлагум?

Куфри-ғафлат муҳрини бузгайму мен,
Чин ҳақиқат мадҳини тузгайму мен?

Боқ, кўпик ўйнайди тўлқин устида,
Бетиним тўлқин яшайди остида.

Ҳар ривоятга ҳақиқат жо бўлур,
Гоҳи пинҳон эрса, гоҳ пайдо бўлур.

Сизни банд этмиш ривоят охири,
Не билан битгай ҳикоят охири.

Кўча-кўйда болакайларни магар,
Қандолатчи бўйла авраб, жазб этар.

Тингла, мен сўйлай, не бўлди оқибат,
Қайда дон, қайда сомон — кўргил фақат.

* * *

Биттаси андак баландроқ ўлтириб,
Бир тарона бошлади, оҳлар уриб.

Уртанарди, оҳига йўқ эрди шак,
Хониши: «Эшшак йўқолди! Вой, эшак!»

Шунда суфийлар бари бошлаб чапак,
Бўлди жўр: «Эшшак йўқолди! Вой эшак!»

Йўлчи ҳам жўр бўлди шунга бегумон,
Солди у: «Эшшак йўқолди!» — деб сурон

Тонггача кўп айши роҳат сурдилар,
Сўнгра «хайр!» деб ҳар томонга юрдилар.

Қолди йўлчи бенаво сал орқароқ,
Ҳорган эрди, йўл босиб ғоят узоқ.

Турдию оғил томонга юрди ул,
Йўлга тушмоқчи бўлиб сўнг турди ул,

Лек эшак йўқ. «Ҳа, хизматкор, бали,
Уни элтмишдир магар сув бергали».

Келди хизматкор, ва лекин: бу не ҳол?
Ҳовлиқиб: «Эшак қани?» — деб сўрди чол.

«Вой, ажаб... Бу не бало ҳолингдадир?
Эй жаноб, у балки соқолингдадир!»

Шунда меҳмон ҳам тутатди: «Қўй нари
Сен ўша айёрлигингни, пуч бари!

Мен эшакни сенга топширдим? Сенга!
Берганимни қайтариб бергил менга!

Уз сўзида ул расули ҳақ эгам,
«Олганингни қайтариб бергил! — деган. —

Келмасанг инсофга, билгил бегумон,
Қозига судраб этарман шу замон!»

Шунда дер шўрлик мулозим, ул ҳақир:
«Эшагингни дўстларинг сотди ахир!

Мен уларни олдида ожиз эдим,
Ҳа, улар кўп, мен эса ёлғиз эдим.

Қим мушукка бовар этгай гўшти ёғ?
Қимки бовар этса, аҳволи чатоқ!

Ҳа, уларга эшагингиз бўлди шай,
Юзта оч кўппакка бир мушукчадай!»

Сўфий айди :«Майли ,шундоқ бўлди гап,
Ул гуруҳ элтди эшакни тортқилаб.

Сен нечун менга ҳамоно етмадинг,
Қирдиқорни менга маълум етмадинг?

Қутқарардим мен эшакни бир йўла,
Минг тадорик, чораи тадбир ила!»

«Келдим уч карра.Солардингиз ҳамон:
«Вой, эшак! Эшак йўқолди!» — деб сурон.

Ҳйладимки ,сизга иш маълум эрур,
Балки, бахш айлар ажаб шавқи сурур,

Бўйла қисмат балки бахш айлар зиё,
Бежиз эрмас бу, ахир сиз — авлиё!»

Сўфий оҳ чекди:«Сўқир тақлид ила
Мен ҳалок этдим ўзимни бир йўла.

Ўзни ўлдирдим, алардек май ичиб,
Еб-ичиш деб ор-номусдин кечиб!..»

ШЕЪРИЙ САНЪАТ

Парчалар

Қаламкаш дегани бизда оз эмас,
 Бариси Парнасга тирмашурлар, бас.
 Ва лекин кимгаким табиат ато
 Айламиш, ўшанга қўнади Хумо.
 Пегас, Аполлонни ром айлар ўша,
 Чўққини пастак бир том айлар ўша. . .

Эй сиз, омад кутиб қалам олганлар,
 Тумтароқ нөм учун ичи ёнганлар.
 Кўнглингиз беҳуда ғамга тўлибди,
 Қачон қофиябоз шоир бўлибди.
 Шуҳрат деб, қийнамоқ ўзни не даркор,
 Истеъдодингизни баҳоланг ҳушёр.

Меҳрибон онамиз-қодир табиат
 Ҳар кимга буюрмиш ўзга бир талант.
 Бировнинг майдони — эпиграмма,
 Биров ёза олур ишқий замзама.
 Ракан — чўпон қизлар, малоҳатларни,
 Малерб-олижаноб жасоратларни. . .
 Шоирки ҳаддини билмаса ёмон,
 Йўлидан адашиб қолар бегумон;
 Фаренинг дўсти бор шундай ғалати,
 Май ҳақида ёзиб шеърий вайсақи,
 Майхона деворин чапларди нуқул,
 Бугун журъат билан куйламоқчи ул —
 Бани Исроилнинг илҳомларини,
 Саҳрода саргардон айёмларини.
 Мусонинг изидан югурмоқ бўлар,
 Қадим фиръавндек дарёга сакраб,

Тубсиз ўпқонларга бош урмоқ бўлар.
Фожио, эклогми, балладами у,
Маъно қофиядан тушмасин айру.
Улар рақиб эмас, ё душман тамом,
Униси шоҳ эса, буниси ғулом.
Қофия сабот-ла изланса агар,
«Лаббай» деб хизматга бош эгиб келар.
Банд этар ўзини маъно торига,
Бахш этар борини ҳукмдорига.
Зарра эрч топса-чи, кўтарар исён,
Ақл орқасидан қувиб саргардон.
Бас, шеърга чирою кўрк бўлсин маъно,
Шеърнинг бошига бўрк бўлсин маъно!

Баъзилар ёзарлар гўё алаҳлаб,
На маъно, на мезон бўлмайди пайқаб,
Ёзган ҳар сатрида битта таъкид бор:
У — танҳо, ўзгага ўхшамас зинҳор!
Эргашманг уларга. Қуруқ даҳмаза,
Итальян шуаро топган насиба.
Ҳаммадан муҳими маънодир, маъно,
Йўлида неча бир давон бор аммо.
Ортига қайтмагай дарёнинг йўли,
Фард бўлур одатда маънонинг йўли.

Баъзида бошларкан шоир бир гапни,
Кўрсатмоқ бўлади ҳамма тарафни.
Қасрни кўз-кўзлаб аввал оҳ урар,
Кейин бир-бир кезиб, боғ айлантларар.
Мана бу минора, мана бу пештоқ,
Кўшқлар, айвонлар музайян, порлоқ.
Шипда шамсиялар ёнади ёрқин,
«Гуллар, чечаклардан ҳар ёнда ёлқин»!
Шундай тасвир кетар йигирма вароқ,
Мен дейман:бу боғни тарк этай тезроқ.
Қочинг саноқ санаб, чекинишлардан,

Узун ва тумтароқ чекинишлардан.
Ортиқча тафсилот шеърга зеб эмас,
Меъдага теккан у, энди етар, бас,
Ўзни жиловлаши керакдир шоир.

Баъзан қордан қочса, тутади ёмғир,
Кеча — бўшанг, бугун — тарақа-туруқ
Бировда бўёқ кам, шеъри кўп-қуруқ.
Мухтасар ёзсам, деб бирови ҳайрон,
Кўкларга учсам, деб бошқаси сарсон.

Истайсизми, сизни севсинлар жондан,
Қочинг бир хилликдан, қочингиз ундан!
Минғиллаб оқувчи, якранг сатрлар
Уйқу дарёсига бизни ғарқ этар.
Мудроқ мисраларни тизувчи шоир
Шараф-эътиборга бўлолмас ноил.

* * *

Гоҳо мавҳумликка йўқдир ниҳоя,
Туманга бурканиб ётади ғоя.
Ақл нури ёриб ўтолмас зинҳор,
Аввал ўйлаб, кейин ёзмоқлик даркор!
Айтмоқчи фикрингиз равшанмас, хира.
Сиз уни ёзмоққа шошилманг сира.
Фикр равшан тортиб, ёнаркан лов-лов,
Керак сўзлар ўзи қуйилар дарров.
Тилнинг қонунлари — дахлсиз қонун,
Қутлуғ ва қатъийдир улар сиз учун.
Оҳанги ёт бўлса, тартиби бузуқ
Бундай шеър ўзига тортолмас тузук.
Хорижий сўзларга йўл берманг сира,
Аниқ, ёрқин бўлсин жумла, ибора.
Ундай қофиябоз кулгули ғоят —
Ки, кўкдан сўз илғаб, қораласа байт.

Баъзан тезлатишга фармон бўлса ҳам
Ошиқмай-тошиқмай тебратинг қалам.
Ҳовлиқма жумлалар шеърга зеб эмас,
Шоирки, ошиқса, унинг ақли паст.
Менга маромида оқувчи анҳор
Зилол ҳусни билан ҳамиша дилдор.
У телба оқимдек тўлқин отмагай,
Лой суриб, беҳуда қайнаб ётмагай,
Шошилмай, сабрга қўшиб саботни,
Манзилга муттасил йўрттиринг отни.
Шеърга сайқал беринг, жилолар беринг,
Бир мисра қўшсангиз, учни ўчиринг.
Шеърким, саҳви кўп, хатоси бисёр,
Уни ўқимоққа кимда тоқат бор?
Шоир жойлаштирсин барин жоба-жо,
Киришу хотима топсин бир адо.

Ҳукмини юритиб, на баланд, на паст —
Бўлакларни этсин бир-бирга пайваст.
Оқсин воқеалар бир оқим билан,
Ониймас, мунгазам бир ёлқин билан.

Жамоатнинг фикри қўрқинчми сизга?
Бас қаттиққўл бўлинг асарингизга.
Нодонлар ёқтирар ҳамду санони,
Сиз эса дўстлардан сўранг баҳони.
Танқид, эътирозлар, ҳужумларки бор,
Сизга ҳақиқатни кўрсатар ошкор.
Кибру ҳаволардан бўлингиз йироқ,
Хушомадгўйларга солмангиз қулоқ.
У мақтаб, орқадан тошлар отадир,
Сизга таҳсин эмас, маслаҳат зарур!

Гоҳо яхши дўст ҳам айлаб маҳобат,
Сизни осмонларга кўтарар фақат.
Гўзал дер, мумтоз дер, етук, бетакрор,
У титрар, у йиғлар, кўз ёши тўкар.

Пойингизга сочар дарёдек меҳрин,
Аслида ҳақиқат сокин, камтарин.

Дўсти содиқ улким, учмай ҳавога,
Фикрингиз жалб этар саҳву хатога.
Бирор ногирон байт, занф бир мисра
Унинг назаридан қутулмас сира.
Мана бу ўринда ундов бемаъни,
Учирар унда сўз, бунда жумлани.
Бу ерда мазмун бўш, хира, нотамом,
Уқувчи фикрини чалғитар тамом.
Шеърият муҳиби сўзлайди шундоқ,
Аммо камгап, ўжар шоир-чи, қандоқ
Асарин ҳимоя айлар бетиним,
Гўё қаршисида дўст эмас, ғаним:
«Менимча, мана бу ифода дағал»,
Шоиримиз бу он: «Раҳм этинг сал-пал,
Уша тура турсин. . .» — «Мана бу мисра
Чўзиқ ва бетаъсир». «Мукаммал, сара!»
«Мана бу жумлага аниқлик зарур».
«Авф этинг, шу жумла ҳаммага манзур!»
Хулласки, не деманг, рад этади у,
Асари бояги-бояги — «сулув»,
Аммо кўкрагига урар ҳар замон:
Қани ҳукмингизни айтинг беомон. . .
Булар бари ҳийла, одатий йлмоқ,
Сизга шеър ўқишга қўйилган тузоқ. .
Мана, у шод, мағрур жўнайди олға,
Авраб шеър ўқиш-чун бошқа кимсага.
Уни ҳам қармоққа олар, ҳойнаҳой,
Дарвоқе, асримиз авомларга бой!
Улар юқориди, улар қуйида,
Князь даврасида, герцог уйида.
Ношуд қофиябоз тинмай уриб бонг,
Эътибор қозонса уларда, не тонг.

Қўшиқни тугатдик ясаймиз якун:
Жоҳиллар бўлишар жоҳилга мафтун...

А. С. ПУШКИН
МОЦАРТ ВА САЛЬЕРИ

1-саҳна

(Хона)

С а л ь е р а

Дейдиларким, ерда асли чин ҳақиқат йўқ,
Ҳақиқат йўқ аммо — ўша осмонларда ҳам.
Бу бир оддий сарпардадек мен учун равшан,
Мен санъатга меҳри ихлос билан туғилдим;
Бола эканимда қадим ибодатхона —
Оғушида янграганда оҳанг-тарона,
Тинглар эдим, тинглар эдим берилиб куйиб,
Юзларимдан ёшларимни маржондай қуйиб.
Эрта кечдим эрмаклардан, ҳою ҳавасдан,
Кечдим илму амаллардан, донишу дарсдан.
Ҳаммасини рад айладим, хулласи калом,
Ўзни ёлғиз музикага бахш этдим тамом.
Қийин бўлди биринчи йўл, биринчи қадам,
Меҳнат билан машаққатга беролдим чидам.
Мен ҳунарни санъатга бир поя деб билдим,
Ҳунар излаб, ҳунар истаб, ҳунарсанд бўлдим;
Суръатлардан сабоқ бердим бармоқларимга,
Бармоқларим бўйсундилар қулоқларимга.
Товушларни мурда каби чилпора қилдим,
Оҳангдошлик ҳикматига наззора қилдим.
Куч — малака йиғиб, йиғиб тажриба — тайин,
Мен ижодий хаёлларга фарқ бўлдим кейин.
Иш бошладим сукунатлар қўйнида танҳо,
Кўзим ҳали шуҳратларга етмасди аммо.

Баъзан уч-тўрт кунлаб ёлғиз жимжит ҳужрада
Уйқу нима, таом нима, тамом тарк этиб,
Илҳом қайғу-қувончини тамшаниб — татиб,
Ёзганларим ёндирардим, кўрардим шунда:
Меҳнатларим бўлар эди бирпасда тутун.
Садоларим тутунларга ўраниб бутун. . .
Нимасини айтай? Уша муаззам Глюк
Келиб очар экан бизга тоҳир сирларни
Йўқ, йўқ, тоҳир эмас, теран, соҳир сирларни),
Унинг изларига ўзни ташламадимми?
Ниманидир севиб, жондан ишонган бўлсам
Ҳаммасини бир йўласи тарк этиб буткул,
Ўрмонзорда сарсон бўлиб адашиб юрган
Бир кимсадек нажот сари интилиб дадил,
Унинг йўлларидан ўзни бошламадимми?
Мен муттасил меҳнат, сабот, матонат билан
Санъат нафосатнинг чексиз майдонларида
Юксак мақом, мартабага эришдим чиндан.
Шуҳрат менга кулиб боқди; йўл топа олди
Одамларнинг юрагига яратганларим.
Мен бахтиёр эдим, зеро гаштин сурардим
Меҳнат, зафарларим, шону шуҳратларимнинг,
Яна — ўртоқларим, менга санъатдош бўлган
Дўстларимнинг меҳнат, зафар, маҳорат гаштин.
Йўқ! Мен ҳасад нима, сира билган эмасман.
О, ҳеч қачон! — Ҳатто ўша моҳир Пиччини
Ҳунар билан ёввойи у парижликларнинг
Қулоғини сеҳри — жоду этганида ҳам.
Ифигениянинг дилбар ибтидо саси
Менинг қулоғимга илк бор этганида ҳам.
Қани, ким айтади, қачон мағрур Сальерн
Ичиқора ўлмиш, манфур ҳасадчи бўлмиш?
Иланг-биланг қилиб мажруҳ илон сингари,
Эзғиланиб ётмиш, оғзи тупроққа тўлмиш?
Ҳеч ким айтолмагай! Аммо ўзим айтаман,
Мен бугун бир ҳасадчиман. Ҳасад қиламан;

Ҳасад мени азобларга қўймиш.— Ё фалак!
Қайда сенинг ҳақиқатинг, азиз истеъдод,
Барҳаёт бир даҳо севги — садоқатгамас,
Меҳнат — машаққатлар учун мукофатгамас,
Балки бир телбага насиб айламиш, ҳайҳот,
Бир дайдийи-девонага? ...О, Моцарт, Моцарт!

(Моцарт киради).

Моцарт

Ана холос! Қўра қолди. Мен сени, дўстим,
Антиқа бир ҳазил билан сийламоқчийдим.

Сальери

Ийе, шундамансан! Қачон келгандинг?

Моцарт

Ҳозир.

Сенга бир нималар олиб келаётгандим.
Аммо ошхона олдидан ўтар эканман,
Ғижжак ноласини тинглаб, тўхтадим бир дам...
Шунақа бир тасқараки, дўстим Сальери!
Йўқ, умрингда бунақасини эшитмагансан...
Қараб боқсам, ошхонада ожиз бир машшоқ
Voilà sарете чалар... Худди мўъжиза дейсан!
Чндаб туролмадим, бошлаб бу ёққа келдим,
Унинг санъатидан бир оз татиб кўр девдим.
Ҳой, кира қол!

(Ғижжак кўтариб кўзи ожиз бир Чол киради).
Ҳа, Моцартдан бирор нима чал.

(Чол Дон-жуан ариясини чалади,
Моцарт қаҳ-қаҳ уриб кулади).

С а л ь е р и

Шунга ҳам сен куласанми?

М о ц а р т

Ахир, Сальери,
Наҳотки сен ўзинг кулмай тура олсанг?

С а л ь е р и

Йўқ.

Кулолмасман, бир нотавон сувоқчи рўй-рост
Рафаэлнинг Мадоннасин чизиб-бўйса.
Кулолмасман яна, манфур бир масхарабоз
Алигьери номусини ерга булғаса.
Чол, бу ердан йўқол.

М о ц а р т

Бирпас шошма, буни ол,
Менинг соғлиғимга шароб ичкил.

Чол кетади

С а л ь е р и

Бугун кайфсиз кўринасан. Бошқа келаман,
Бўлак фурсат топиб.

С а л ь е р и

Менга нима келтирдинг?

Моцарт

Йўқ — шунчаки; бекорчи гап. Кеча кечқурун
Уйқусизлик қийнайвериб, битди бардошим,
Ва бир-икки фикр келиб, банд этди бошим,
Ушаларни қоғозларга туширдим бугун.
Сенга чалиб бериб, фикринг сўрамоқчийдим,
Аммо вақтинг йўқроқ экан.

Сальери

Эҳ, Моцарт, Моцарт!
Сен деганда қачон менинг вақтим бўлмаган?
Утир. Эштаман.

Моцарт

(Фортепиано чалишга шайланиб.)

Бир зум тасаввур айла...

Қимни десамикин? Майли, масалан, мени —
Бир оз ёшроқ бўлай аммо сенинг наздингда;
Ва ошиқ ҳам бўлай лекин ҳаддан зиёдмас,
Ҳамроҳим — бир гўзал ёки дўстим, сен ўзинг,
Шодман... Аммо-лекин — бирдан қора бир рўё,
Босириқ бир зулмат, хуллас, шундоқ бир нима...
Хўп эшитиб кўр-чи.

(Чалади).

Сальери

Шундоқ мўъжиза билан
Мен томонга келаётиб, нечук тўхтадинг?

Кўр машшоқни нечук тинглай олдинг? — Е худо!
Моцарт, Моцарт, сен ўзингга лойиқ эмассан.

Моцарт

Хўш, қалай, дурустми?

Сальери

Теран, нақадар теран!

Ва нақадар шиддаткор. ва нақадар мавзун!
Моцарт, сен худосан, ўзинг воқиф эмассан,
Буни мен биламан, мен.

Моцарт

А! Ростданми? Балким...

Аммо очиққандир ҳозир худовандлигим.

Сальери

Бўлмаса, юр, бориб бирга овқатланайлик
Иккаламиз Олтин Арслон ошхонасига.

Моцарт

Майли. Мен розиман. Аммо уйга зув кириб,
Хотинимга айтай, токи кутиб турмасин
Тушликка нақ илҳақ бўлиб.

(Кетади.)

Сальери

Кутаман лекин.

Йўқ! Мен моне бўлолмайман, бўла олмайман
Тақдир билан толеимнинг тақозосига.
Уни тўхтатсин, деб мени қисмат танлаган,

Йўқса, ёлғиз менмас — жиндак овозадор зот,
Балки, биз ҳаммамиз — санъат гумашталари,
Музиканинг муридлари бўлурмиз ҳалок...
Хўш, не фойда ахир, Моцарт барҳаёт қолиб,
Янги чўққиларни яна этар экан забт
У санъатни шунинг билан кўтарарми? Йўқ!
У кўз юмар экан, яна йиқилар санъат;
У кўз юмар экан, бизга ворис қолдирмас.
Хўш, фойдаси надир унинг? Фаришталардек
Жаннат қўшиғини бир дам янградиб хушҳол,
Биздек хоки ғуборларни безовта этиб,
Яна юксакларга учиб кетмоқми алҳол!
Учгил, қушим! Учар бўлсанг, тезроқ уча қол.
Мана заҳар, Изорамнинг сўнгги эҳсони.
Ун саккиз йил бўлди асраб-аяйман ҳамон.
Ҳаёт менга уқубатдир ўшандан буён,
Неча бора мен бепарво душманам билан
Дастурхонга ўлтирганман, шундоқ ёнма-ён.
Неча бора шайтон мени васваса қилган,
Аммо рад этганман, гарчи қўрқоқ эмасман,
Гарчи ранжи хотир бўлсам, бўлурман ёмон,
Гарчи тирикликка меҳри муҳаббатим кам.
Нуқул имилладим, нуқул орқага сурдим,
Мени азобларга қўйди ўлим чанқоғи.
Хўш, ўлимдан нима фойда? Шундоқ ўйладим;
Ҳаёт янги эҳсонини бахш этар балки;
Балки менга ташриф этар ажиб бир сурур,
Ажойиб бир хаёл, балки илҳомий бир тун.
Балки янги Гайден чиқиб олам яратур,
Мен ўшанинг завқларига чўмарман бутун...
Манфур меҳмон билан базми жамшид тузаркан,
Уйлар эдим, балки қаттол душманам бир кун
Топарман деб; балки аччиқ ҳақорат — алам
Кибру-ҳаволардан магар сочса аланга,
Асқотарсан, дердим, ёрим эҳсони менга.
Қандай ҳақ эканман! Мана, топдим ниҳоят,

Уша қаттол душманимни ва янги Гайден
Обизамзам тутиб, мени сарафроз этди.
Фурсат етди! Муҳаббатнинг азиз эҳсони,
Дўстлик қадаҳига кўчиб ўтгайсан энди.

2-саҳна

(Ошхонада махсус хона; фортепиано)

Моцарт ва Сальери
ўлтиришибди.

Сальери

Бугун хомуш кўринасан?

Моцарт

Менми? Йўқ, асло!

Сальери

Рости, нима бўлди, Моцарт, авзойинг бузуқ?
Таом кўп тотимлик бўпти, мусаллас аъло,
Сен оғзингга сув олгансан, қовоғинг солиқ.

Моцарт

Сенга айтсам, шу марсия деган даҳмаза
Мени жуда ташвишларга қўйдн.

Сальери

А! Нима!

Сен марсия ёзмоқдасан? Қачондан буён?

Моцарт

Уч ҳафтача бўлди. Аммо ажиб ҳодиса...
Сенга айтмадимми?

Сальери

Иўқ-йўқ.

Моцарт

Тингла, бўлмаса.

Бундан уч ҳафтача бурун, уйга кеч қайтдим,
Мени биров сўроқлапти. Сабаби — мавҳум.
Қим бўлдийкин? Менга қандоқ юмуши бор, деб
Уша кеча ухламасдан, ўй суриб чиқдим.
Эртаси кун тағин келиб йўқламиш мени.
Учратолмай, қайтиб кетмиш. Учинчи куни
Полда яйраб ўйнашардик ўғилчам билан
Мени чақиринди. Чиқдим. Нотаниш одам,
Худди бошдан-оёқ қора либос кийинган.
Таъзим бажо айлаб, мендан илтимос қилди
Бир марсия ёзишимни ва ғойиб бўлди.
Мен пайсалга солмай, дарҳол киришдим ишга,
Лекин қора кишим сўраб келмади бошқа;
Мен хурсандман; нега десанг, марсия тайёр,
Ундан жудо бўлиш эса мен учун маҳол.
Ҳолбуки мен ўшасиз ҳам шундоқ...

Сальери

Хўш, нима?

Моцарт

Буни иқрор қилиш қийин...

С а л ь е р и
Ахир, нимани?

М о ц а р т

Менга ором бермас, мени ҳолимга қўймас
На кундуз, на кеча ўша қора одамим.
Унинг назаридан холи кечмас бир дамим,
Соя каби изларимдан эргашиб, қолмас,
Назаримда у ҳозир ҳам учинчи бўлиб,
Ўртамизда ўлтиргандай.

С а л ь е р и

· Бекорчи ваҳма!

Болаларча бу қўрқоқлик қаёқдан, ошна?
Бу бўлмагур хаёлларни ҳайда. Бомарше
Менга айтардиким: «Эшит, дўстим, Сальери,
Магар қора ўйлар сенга очаркан қулоч,
Сен тортиниб турмай, шампан шишасини оч,
Ё «Фигаро никоҳи»ни ўқи бир карра».

М о ц а р т

Ҳа! Бомарше сенга дўсти қадрдон эди;
Қадрдонлик ҳақи унга ёздинг «Тарара».
Ажойиб бир асар. Унда бир тарона бор...
Мен бахтиёр дамларимда этаман такрор...
Ла-ла-лала... Ҳа, кимнидир ўша Бомарше
Заҳарлаган дейишади, ростми, Сальери?

С а л ь е р и

Бўлмаган гап: бу ҳунарда оламда кулгу
Бўлиши нақ тайин эди.

Моцарт
Даҳо эди у.
Сену мендек. Даҳо билан қабоҳат асти
Бир-бирига қовушмайди. Шундоқ эмасман?

Сальери

Шунақами?

(Моцартнинг стаканига заҳар солади).
Хўп, ича қол.

Моцарт

Соғ бўл, оғайни,
Нафосатнинг икки ўғли — Моцарт, Сальери
Ўртасида қадрдонлик бор бўлсин.

(Ичади.)

Сальери

Шошма,
Шошма дейман, шошма! Ичиб бўлдингми!.. Менсиз?

Моцарт

(Сочиқни столга ташлаб).

Бас, кифоя, тўйдим.

(Фортепиано томон юриб.)

Энди, азиз Сальери,

Марсиямни эшит.

(Чалади).

Нима, йиғлаяпсанми?

С а л ь е р и

Еш тўкаман биринчи бор шундоқ шашқатор:
Азоб бахш этмоқда, аммо ҳузури ҳам бор.
Гўёки бир оғир бурчим айладим адо,
Гўёки бир шифо тиғи шарт кесиб ҳозир,
Жароҳатли бир жойимдан айлади жудо.
Дўстим Моцарт, бу кўз ёшлар... Э, яхшиси, қўй,
Сен уларга парво қилма. Давом эт, давом,
Юрагимни оҳангларга тўлдир батамом.

М о ц а р т

Нафосатни ҳамма шундоқ ҳис этса эди!
Йўқ-йўқ, унда дунё тугаб, бўларди адо.
Унда тириклик деб ким ҳам бош қотирарди,
Турмуш ташвишига ўзни этарди фидо.
Ҳамма эркин санъатга бир банда бўларди.
Биз бекорчи бахтиёрлар оз эрурмиз, оз,
Манфур фойда — манфаатни рад эта билган,
Воҳид гўзалликка ёлғиз саждалар қилган
Неча аҳли ибодатмиз, неча аҳли хос.
Ҳа, шундоқ эмасми? Бугун хастаман бир оз,
Руҳим алланечук оғир: бориб ухлайман.
Хайр сенга!

С а л ь е р и

Саломат бўл.

(Ёлғиз.)

Энди ухлайсан,
Энди уйғонмасдан, узоқ ухлайсан, Моцарт!

Аммо тўхта, наҳотки, у ҳақ бўлиб чиқса,
Мен даҳо бўлмасам? Ахир қабоҳат, даҳо
Бирга чиқишолмас. Йўқ, бу ёлғон мутлақо:
Ундоқ эса, хўш, анави Бонаротти-чи?
Ёки авом халойиқнинг чўпчагидир бу —
Ватиканнинг иждокори қотил эмасми?

«МОЦАРТ ВА САЛЬЕРИ»ГА ИЗОҲЛАР

Пиччини — итальян композитори, унинг «Роланд» операси Парижда катта шов-шувга сабаб бўлган эди. «Ифигения» — Глюкнинг шу номдаги операсига ишора.

Voi che sapete * —итальянча: «Эй, сиз хабардорлар...»
Моцартнинг «Фигаронинг уйланиши» операсидан ария.

«Тарара» — Сальери операси, текстини Бомарше ёзган.

Бонаротти — Микельанжело. Ривоятларга қараганда, у жон бераётган Исони табиий тасвирлаш ниятида ўзига натуршик бўлиб турган кишини ўлдирган.

ШАНДОР ПЕТЕФИ

ОСМОН ВА ЕР

Алвидо, хаёлим яшаган макон,
Мана калитларинг, кетаман ҳозир.
Остонангни ҳатлаб, чиққаним замон
Эшигинг ортимдан ёпилур оғир.

Само оғушида порлаган мағрур
Сомон йўл эшигинг кўрсатди менга.
Қасрингда боладай сурдим шўх сурур,
Энди кетар бўлдим, хайр мангуга.

О, мен сафо кўрдим сенда бемисол,
Афсона кошонанг оғушида жим —

Ҳисларга фарқ бўлдим... Чулғади хаёл,
Шундай оқиб ўтди зилол ёшлигим.

Беҳуд умидларим битди ниҳоят,
Қуриди ишончининг алдов булоғи.
Сароб — хаёлларни сурдим бағоят,
Энди йигит бўлиб ўй суриш чоғи...

Юксак манзилингдан кетай шу асно,
Хайр, эй ҳавойи, баланд остона.
Самовий кошонанг гурсиллаб ногоҳ
Оғир қулаб тушиб, босмасин яна.

Ювош-ювош учгил энди, хаёлим,
Атрофда хатар бор, даҳшатли жар бор.
Ногоҳ тойиб кетсам, не кечар ҳолим,
Ногоҳ тойиб кетсам, бўлурман абгор.

Аммо нечун менинг кўзларимда ёш?
Алвидо, хаёллар, топингиз барҳам.
Ватанга қайтаман, мен унга ғамдош,
Инсонман, мен энди заминга ҳамдам.

Тўғри, ерда ҳали ҳусни шинам йўқ,
Аммо меҳринг ортар термилган сайин.
Фариштаси йўқ-ку, иблиси ҳам йўқ,
Лекин қиши тайин, баҳори тайин...

ЛЕСЯ УКРАИНКА

УМИДЛАНАМАН

Йўқол, кузнинг ҳиссиз тунд хаёллари,
Ахир, олтин фасл — баҳордир бугун.
Бебаҳра туташиб ёшлик онлари,
Наҳот кечар фақат унсиз ва сўлғин.

Дилни ғам босса-да, куйлаб ёнаман,
Зулмат босган тунга боқаман хушҳол.
Умид йўқ, мен эсам умидланаман,
Яшайман, эй қора ҳасратим, йўқол!
Униққан далада, унсиз гулшанда,
Қора муз устида ўстираман гул.
Гулларим сочаркан ёниқ бир ханда,
Қайноқ кўз ёшимга кўмаман буткул.
Кўз ёшимдан эриб, адо бўлар қор,
Эриб, кўз ёшимдан адо бўлар муз.
Чечагим барқ урар —бошланар баҳор,
Маҳзун дилим учун бошланар кундуз.
Тикка сўқмоқ йўлдан, юксак тонг сари,
Тош ташиб, мардона ташлайман қадам.
Аччиқ заҳмат аро мағрур, жангари
Қўшиқларим учар дардимга малҳам.
Зулмат кечаларни кечарман уйғоқ,
Кўзимга қўнмайин заррача ғафлат.
Тун ва туман аро термилиб чанқоқ,
Йўлчи юлдузимни изларман фақат.
Кечанинг сим-сиёҳ зулмати ичра,
Мудрашга қўймасман, мудрамас кўнглим.
Гарчи асаблардан юрагим яра,
Кўксимга залварин ташлаган ўлим.
Кундан-кун ёвуз у, кундан-кун оғир,
Зулмат босиб келар зиёни қуршаб
Ва лекин юрагим депсиниб оғир,
Беомон ажални енгса, не ажаб..
Шундай! Ғам босса-да, куйлаб ёнаман,
Зулмат босган тунга боқаман хушҳол.
Умид йўқ, мен эсам умидланаман,
Яшайман, эй қора ҳасратим йўқол!..

СУКУНАТ

Шамол юрмас кунлар бузғун дот узра
 Сарғайиб тўкилар барги хазон жим.
 Бу ерда тантана бўлмаган сира,
 Бу ерда дўстини кутмаган ҳеч ким. . .
 Снарядлар портлаб, емирилган бетон
 Гўёки ҳозир ҳам чеккандай фиғон. . .
 Ва бунда йиқилиб жон берган ботир,
 Мангу деб аталган ўша безавол.
 Қичқиргандай гўё: «Ким келаётир?»
 Сўрагандай: «Нечук фронтда аҳвол?»
 Жондан саломларим сенга эй, солдат,
 Улсанг-да қолдирдинг мангу тириклик.
 Мукофотинг йўлин тўсиб ҳалокат,
 Етибсан устингда хазонрезгилик.
 Фронт ҳам Брянск ўрмонларидан
 Пироқлаб, Берлиндан нарида тинди.
 Мовий кўз неваранг эрта куз билан
 Учган турналарга термилар өнди.
 Турналар тизмаси энди юксакдир,
 Зумрад майсазорлар, дарёлар пастда.
 Атрофда сукунат ва сукунатдир,
 Жанг йўқдир, жимжитлик жонга ораста,
 Бу қуюқ сукунат қанчалар зебо,
 Қулоқ ҳам, назар ҳам қаршисида лол.
 Сукунатга чўмиб, куз-қадим момо
 Бутазор бағрида мудрайди беҳол,
 Бироқ осойишга ишонма солдат,
 Тутун белбоғини фронт ҳам дема.
 Гарчи сокин турар найза, автомат,
 Ғалабамиз ўсар зинама-зина,
 Ҳали душман тирик, юзин кўрсатмай,
 Ўзини ҳар нафас ҳар ёққа уриб,

Судралиб юрибди, ғингшиб пайдар-пай,
Худбинлик чоҳида разил кун кўриб.
Шубҳани ўқ қилиб дилларга отар,
Қутуриб вишилар, вайсақи, тамтам.
Тўмтоқ ақли билан чўқиб, кесатар,
Бегона қирғоқни кўзлар муттаҳам.
Шунинг-чун ҳар кунни жангдамиз, солдат,
Танксиз-у, найзасиз ва тўппончасиз.
Ёзда-ку резервга тушмаймиз, албат,
Ва лекин қишда ҳам бўлмас танаффус.
Қурбонлар ёдида қайғуриб оғир,
Қайириб ташлаймиз ўлимнинг тигин.
Атрофда сукунат, ҳа, сукунатдир,
На ўқ товуши-ю, на дод, на ёнғин...
Офтобни шимириб барглар қаҳрабо,
Мезон тортиб учар ўтлоқда шамол.
Сукунатга чўмиб, куз-қадим момо
Вутазор бағрида мудрайди беҳол. . .

МАКСИМ ТАНК

ОКЕАН СОҲИЛИДАГИ ҚАРАҒАЙЛАР

Булар қарағай эмас,
тул қолган бечоралар,
Ёрларин қаршилаш-чун
келишган соҳил ёққа.
Қояларда тош қотиб
қолган бахти қоралар,
Етишолмай висолга,
асир бўлиб фироққа.

Илдизларин қўпориб,
кемирган ел-гирдибод,
Шохларин қовжиратиб,
қуритган ёз қуёши.

Бу ерга қачон келсам,
эшитилади фарёд,
Ва оқар қора шира,
гўё аччиқ кўз ёши. . .

ФРИДОН ҲАЛВАШИ

ГЕНАЦВАЛЕ

Гар хастаҳол эсанг—ажиб бир дору,
Ёш эсанг—изидан эргаштирар у.
Ажин чеҳраларни яшнатиб бир зум,
Қўндирад бир жило,
Жонон табассум.
Тилларда ҳамиша
Болдек мазали
Меҳрибон шу калом—«Генацвале»*

Булбуллар юлдузни ўпган маҳали
Менга юлдуз бўлдинг, генацвале!
Қалбингга бешикдан уринар шу саз
Кейин самолардан қуйилар шу роз. . .
Деҳқоннинг уйда қувончга тўлиб,
Яшар у, ғаллаю мусаллас бўлиб.
Азиз меҳмонларга пешвоз азали:
«Марҳабо, марҳабо!
Генацвале!»

Жўхори нон пишар тандирда шу тоб,
Тутунга ўраниб, қизарар кабоп. . .
Жужуқларни суйиб, эркалаб хушвақт,
Ҳордигинг ёзасан, қизийди суҳбат.
Турмуш, тирикчилик
Сўйланар бир-бир,

---

* Грузин халқ ибораси, бизнинг «ўргилай», «қурбонинг бўлай»га тўғри келади.

Сўнг йўлга шайланиб,
Дейсан: «Ташаккур».
Омон бўлсак, яна келармиз ҳали,
Сира офат кўрманг, генацвале!

. . .Тун қаро, шивирғон узум тусидай,
Тонгда қуёш — улкан бахт юлдузидай.
Грузия субҳи шомлари — кўркем,
Сизни тасвир айлар қайси бир қалам!
Лекин, тасвирингиз келтирар, балли,
Меҳрибон шу калом — «генацвале...»

Генацвале, деб шивирлар шамол,
Бу сўз—парвоз, бу сўз—бутоқдаги бол.
Бу—майи—ноб яна,
Бу—нози меънат,
Бу—қорли чўққидир, зилол табиат.
Бу—зўр қадимият,
Бу—гўзал ёшлик,
Бу—чин нафосатдир, қоябардошлик.
Бу—йигит ғурури, қизнинг рози ҳам,
Бу—дўстнинг тилида янграган қасам,
Бу—очиқ дарвоза, бу—пушти паноҳ,
Бу—шодон бир назар, шуълали нигоҳ,
Бу—севги, бу—қудрат, жасорат, демак,
Генацвале—бизга:

ватандир, бешак...

МУНДАРИЖА

5 Шеърят

ҲИЖО ЖИЛОЛАРИ

- 7 Тун чорлайди
8 Ўзбекистон туни
10 Бир туп жонон ўрик
11 Ҳилол
12 Уфқлар
14 Лумумба қўшиғи
15 Отамга хат
17 Улфатларим
19 Она ўтмиш, она истиқбол
21 «Менга илашибди ажиб бир очлик...»
22 Қора тош
23 Қалбдан садо
25 «Жоним, умринг»
26 Дурдона
26 Алвидо
28 * «Юрагингда тотли ғам»
29 Армон
30 * Қасрлар
32 Сарфланмаган юрак
23 «Мудом тангри излар шўрлик одамзод»
35 Тасаввур
37 Футбол
39 Файласуф билан суҳбат
42 «Ролми ёки ҳақиқий ўзи»
43 Нақадар сирли кеча
45 Нажот майдони
47 Томоша
48 «Гўзаллар сафидан сени излайман»
50 Бир ошиқ мактуби
51 Хиёнат
54 Узрлар
56 Отам
58 Аё кўнглим
59 Сирлашар
60 Пахтакор қўшиғи
61 Нидо
63 Тилак

- 66 Сувайдо
 68 * Қўғирчоқлар
 70 * Акам Олим Бойжонов хотираси
 71 * Шоирга
 72 Улуғбек
 75 Клубятра
 77 Ҳамлет
 79 * Ҳол
 81 Сарупо
 81 Бахиллик
 83 * Фохира
 84 * Ошиқона
 84 * «Паривашга кўринмоқ эрди матлуб»
 85 * Савол-жавоб
 85 * Иброҳим Мўминов сабоғи
 86 * Дунё
 88 * Элбрус
 90 Ҳалима Носировага шеърӣ мактуб
 92 Роз

САККИЗ ДАҚИҚА ТАФАККУР

- 95 «Онам учун аввал армон эдим мен»
 95 «Қаршингда турибди умрим бир кун»
 95 «Пайдо бўлдимми, бас, қаршимда қатор»
 95 «Она-Ер айланиб, миллиард ёшини»
 96 «Бир кифтида оқшом, бир кифтида тонг»
 96 «Менга қисса айтар донишманд бир чол»
 97 «Кўкка боқиб, сукут сақлайди замин»
 97 «Вақт — болғадир, дўстим, одамзод-маъдан»
 97 «Кўзда ёши билан кулади бола»
 98 «Менга отам мерос қолдирди жаҳон»
 98 «Кўриб қолдим ногоҳ юксакда ўсган»
 98 «Баъзи орзуларим шўх парвозидан»
 99 «Мени сескантирар гоҳида зимдан»
 99 «Шом эди, бировни этдилар дафн»
 99 «Шодлик — ўйноқ оҳу, арслондир ғазаб»
 100 «Бир она қақшатар ўз боласини»
 100 «Юксак чўққиларда ҳали юрмадим»
 100 «Боланинг бошидан гул ҳиди келар»
 101 «Уйласам, лаҳзада замон мужассам»
 101 «Нега мен баъзида маъюс, безабон»
 101 «Юзма-юз туришар бола ва сиймо»
 102 «Мени келтираркан ёруғ дунёга»
 102 «Одамлар гоҳи бир ишингиз кўриб»
 102 «Бунёднинг қўлида ишқ машъали бор»

- 103 «Дўстим, тунда туриб, уфқларга боқ»
 103 «Уч каплар талпинар, уч чинни каптар»
 103 «Тақдир, нега мени инсон яратдинг»
 104 «Ажаб дунё кўрдим, сувга лиммо-лим»
 104 «Биламани, ювошлик доим бехатар»
 104 «Давра зич, ўртада палов муҳайё»
 105 «Бола эканимда хаёл,— овуңчоқ»
 105 «Саҳар, хонам ичра гўдак шарпаси»
 105 «Уфқдан бўғриқиб чиқаётган ой»
 106 «Истардим, юлдузли, тимқора оқшом»
 106 «Меҳринг дариг тутиб, ғазаб айлама»
 106 «Дунё экан, мағрур бошим»
 107 «Баъзан сўлди, ғамга тўлди»
 107 «Биз Ерни атаймиз саховатпеша»
 107 «Мен ҳам бир сайёдман, қаршимдадир сайд»
 108 «Сен оқшом балқиган ҳилоладек ҳур»
 108 «Сеҳргарсан, ўзинг билмайсан аммо»
 108 «Бир кун эшигимдан кирдинг меҳрибон»
 109 «Тушингда йиғладинг яна ўксиниб»
 109 «Ўртансанг, мени ҳам ўрайди фироқ»
 109 «Мен уни изладим, изладим дилхун»
 110 «Мени севинч кутар, кутар табассум»
 110 «Достон чиқармагил зарбулмасалдан»
 110 «Ёзиб ҳаволарда музаффар қанот»
 111 «Она Ўзбекистон, сендан сўрайман»
 111 «Нафратни дунёга келтирди одам»
 111 «Яна кўзларимга жаҳон қоронғу»
 112 «Мени ўраб олди қайтмаслик дарди»
 112 «Уйимиз томида хумчаларда май»
 112 «Дурахшон юлдузлар шомдан то саҳар»
 113 «Сен менинг кўксимга бош қўйсанг агар»
 113 «Кун оққан, туш билан оқшом ораси»
 113 «Шеър қилиб айтишга арзимас балким»
 114 «Чаманлар сайрига қўяркан қадам»
 114 «Она-Ер, ҳар куни олам уфқига»
 114 «Зўравон яшармиш ожизни талаб»
 115 «Тун осмони муҳташам, кенг»
 115 «Тонг нурлари пайваст бўлар»
 115 «Риё ҳунарини мен ўрганмайман»
 116 «Қалбимда ҳамиша безовта ғашлик»
 116 «Ухла, қўзичоғим, бир нафас ухла»
 116 «Осмон, бошимизга ўзингсан паноҳ»
 117 «Дастурхон устида бир коса таом»
 117 «Мен сени танидим, эй гўзал дунё»
 117 «Шундайлар бор ҳали, шундайлар кўпроқ»

- 118 «Томчи тикиллайди, челак тубидан»
 118 «Гавҳар тақибдилар итнинг бўйнига»
 118 «Сени ёндирдилар, сени сотдилар»
 119 «Бир боққа ўт кетди қўрқинч, беаёв»
 119 «Оламнинг ҳусни, деб аталган инсон»
 119 «Қўҳна уй бузилди, тўкилди жарга»
 120 «Бир қушча йиғлайди бўғот тагида»
 120 «Сенинг ишқинг менга бир коса сувдир»
 120 «Бўронлар танимни отди ҳар тараф»
 121 * «Бир ҳикмат етибди Луқмон ҳакимдан»
 121 * «Туғилдингу ўзини дунёга солдинг»
 121 * «Сочингга оқ тушди, ўйларинг оғир»
 122 * «Қоғоз-қалам билан бошладинг ўйин»
 122 * «Шекспир — буюк пир, қаламга олмиш»
 122 * Йигит, кексаларга лозимдир ҳурмат»
 123 «Саҳар сиймосидан ёғар ёғдулар»
 123 * «Ўлиб кўрганим йўқ, дейишар баъзан»
 123 * «Кездим неча ўлка, неча бир диёр»
 124 * «Шоир, китоб ёздинг ёстиқдай қалин»
 124 «Мудом ҳайвонларни қаҳрамон қилиб...»
 124 «Анави олимми? Эски таниш-ку...?»
 125 * «Хаёлимда ёзилажак»
 125 * «Хўрозлар қичқирар чўзиб, басма-бас»

АРУЗ ЖИЛВАЛАРИ

- 127 Дебоча
 128 Қўкчада
 129 Боқсалар жонимга жоно
 130 * Ноз
 131 Соялар
 133 Айланма кўп
 134 Оҳ, гўзал Фарғонанинг
 135 Булут
 136 Нағмаси
 137 Талпинди-ку
 138 Сен бугун узган бу япроқ
 140 Машраб монологи
 141 Баҳор
 142 Гўдак қуш талпинар
 143 * Қорайган кўк уза
 145 Ёнар киприкларим
 146 Бўлмас
 147 * Ҳай-ҳай на гўзал

- 148 Бирам нозик, бирам нозик
 149 Тарафиннан
 150 Кўк
 151 Кун
 153 Қирди кўклам кўнглима
 154 * Шуъладир, чўғдир чаманда
 154 * Ҳарир
 155 Дўстлик ғазали
 156 Қуёш камарбаста
 158 Сен бошқа, мен бошқа
 159 Кеча анжум давра тутмиш
 159 Бўлмагай
 160 * Гиждувоним
 161 Кўнглим қуши то
 162 Чалма созингни, муғанний
 164 Бонг урар гулшанда булбул
 165 * Сенга етсин, сенга
 166 Васлинг аро ёнсам фақат
 167 Табассумлар
 168 * Саҳарларда
 169 Шабнам
 170 Кеча
 171 Жоно ҳукмида
 173 Кўнглим ичра
 174 Қолди умрим кўклами
 175 * Тушиб келар
 176 * Этолмадим
 177 * Табассум қўшиғи
 178 * Бир дона, бир дона
 179 Қадаҳ
 180 Бухородан, Бухородан
 181 Умид
 183 Юлдузим
 184 Ватан
 186 Бир кеча
 187 Навоий ғазалига мухаммас
 188 Фузулий ғазалига мухаммас
 189 Бобир ғазалига мухаммас
 190 Машраб ғазалига ухаммас
 191 Фурқат ғазалига мухаммас
 192 Эркин Воҳидов ғазалига мухаммас
 193 Ўзбекистон (Қасида)
 196 Инқилоб (Қасида)
 198 Умр

ТАРЖИМА ТЎЛҚИНЛАРИДА

- 201 Абу Али ибн Сино
Рубойлар
* Жалолiddин Румий
- 204 Ривоят
Буало
- 209 Шеъррий санъат (парчалар)
А. С. Пушкин
- 214 Моцарт ва Сальери
* Шандор Петефи
- 226 Осмон ва ер
* Леся Украинка
- 227 Умидланаман
* Николай Грибачев
- 229 Сукунат
* Максим Танк
- 230 Океан соҳилидаги қарағайлар
Фридон Халваши
- 231 Генацвале

* © Гафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат
нашриёти, 1983

На узбекском языке

ДЖАМАЛ КАМАЛ

СУВАЙДО

Стихи

Редактор *М. Аъзамов*

Рассом *К. Воробьева*

Расмлар редактори *А. Бобров*

Техн. редактор *Э. Саидов*

Корректор *О. Турдибекова*

ИБ №2114

Босмахона берилди 17.03.83. Босишга рухсат этилди 21.11.83.
Р 23047. Формати 70×90 1/32. Босмахона қоғози № 3. Адабий
гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 8.77. Шартли
кр. отт. 9,05. Нашр. л. 10,1. Тиражи 20000. Заказ № 2315.
Баҳоси 1 с. 10 т.
Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 700129,
Тошкент, Навоий кўчаси. 30.

Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича
ЎзССР Давлат комитети «Тошкент «Матбуот» полиграфия
ишлаб чиқариш бирлашмасига қарашли 3-босмахонаси. Тош-
кент, Юнусобод, Муродов кўчаси.

Камол, Жамол.

Сувайдо: Шеърлар. — Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1983. — 240 б.

Жамол Камолнинг мазкур тўплами унинг йигирма йиллик ижоди ҳақида ўқувчига тасаввур беради.

Тўплам тўрт бўлимдан иборат: биринчи бўлимга ватан, инсон, бурч, меҳр-муҳаббат ва оқибат мавзuida битилган шеърлари киритилди. Иккинчи бўлим лирик-фалсафий характердаги саккизликлардан иборат. Учинчи бўлим ғазал, мухаммас, қасидалардан ташкил топган. Тўртинчи бўлимда таржима асарларидан намуналар дасталанди.

Камал (Камалов), Жамал. Сувайдо:
Стихи.